Tilak, Bal Gangadhar, 1856-1920

లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలకుగారి
స్వరాజ్యఉపన్యాసములు

చెన్నపురి, 1920

Record no. 474

Tilak, Bal Gangadhar, 1856-1920

Lōkamānya Bālagaṅgādharatilakugāri svarājyaupanyāsamulu

Cennapuri, 1920

Bibliographic Record Target

Tilak, 1921-1966.

లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలకుగారి స్వరాజ్యఉపన్యాసములు : సెక్యూరటీకేసు / పెద్దిభొట్ల లక్ష్మీనరసింహముగారిచే ఆంధ్రీకృతము.- చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్, 1920.

168 p. ;20 cm.

Record no. 474

Tilak, 1921-1966.

Lōkamānya Bālagaṅgādharatilakugāri svarājyaupanyāsamulu : sekyūraṭīkēsu / Peddibhoṭla Lakṣmīnarasiṃhamugāricē Āṃdhrīkṛtamu.- Cennapuri : Vāviḷla Rāmasvāmiśāstrulu aṃḍ Sans, 1920.

168 p. ;20 cm.

Record no. 474

శ్రీ యుత

లోకమాన్య బాలగంగాధర

సెక్యూరటీ కేసు

స్వరాజ్య ఉపన్యాసములు

గుంటూరుజిల్లా తెనాలిలో ప్లీడరగు
శ్రీ పెద్దిభొట్ల లక్ష్మీనరసింహముగారిచే ఆంధ్రీకృతము.

చెన్నపురి:
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్సు వారిచే
ప్రకటితము
1920.

విజ్ఞప్తి.

శ్రీలోకమాన్య బాలగంగాధర తిలకుగారికి భరత
కీర్తి ఆంధ్రలోకమున మఱింత విస్తరిల్లవలయునని నాచిరకా
శ్రీయుత పెద్దిభొట్ల లక్ష్మీనరసింహముగారు యిందులోనియుపన్యా
మిక్కిలి శ్రద్ధతో ఆంధ్రీకరించి నావద్దకు పంపిరి; కాని కారణా
లచే ప్రకటించుట కింతకాలము వీలైనదికాదు. శ్రీలోకమా
శ్రీలక్ష్మీనరసింహముగారికున్న యాంతరంగభక్తి యింత
కాదు. అట్టివారీగ్రంథము ప్రకటించునప్పటికి పరలోకగతులగు
గాక ఆంధ్రుల కందఱకును విచారకమైన అంశమేను. ఈమధ్య
పబడ్డ రాజ్యాంగసంస్కరణములకు ముఖ్యకారకులలో శ్రీతిలక
రని లోకమున కంతయు తెలిసియే యున్నది. అట్టివారి ముఖ్యో
ముల చదివి ఆంధ్రులు ఆనందించుటయేగాక వారి దేశసేవ
తెలిసికొందురనియు నమ్ముచున్నాను.

ఇట్లు,

వావిళ్ల. వేంకటేశ్వరులు

పీఠిక

భాషాంతరీకరణ మొనర్చుట సుసాధ్యమైన పనికాదు. ఒకభాష
మఱియొకభాషలోనికి భాషాంతరీకరణము చేయునపుడు, మొదటి
లో నున్నట్లుగా వచనరచనమునుగాని, భావగాంభీర్యమునుగాని,
ఏతముగను సందర్భానుసారముగను రచియించుట కష్టతరము. ఇంతే
గాక, మొదటిభాషలోనుండు కొన్నిపదములకు సరియగు నర్థమిచ్చు
ములు రెండవభాషయందుండ వనుటను భాషాంతరీకరణము చేయు
కు (తర్జుమా చేయువారలకు) అనుభవసిద్ధమే. ఇది హిందూదేశ
భాషలన్నిటికిని వర్తించును.

దేశభాషలకును ఆంగ్లభాషకును పెక్కువిధములందు సాంప్రదా
యములు మున్నగునవి యుండుటయు విదితమే. దేశభాషలవలె
భాషయందు ప్రత్యేకముగ ప్రత్యయము లుండకుండుటచే పద
మాంగ్లమున వ్యాకరణము ననుసరించియుండును; దేశభాషలం
దక్రమమునకు బట్టింపులేక ప్రత్యయములద్వారా అర్థబోధకము
సముగ నగును. ఇట్టికారణములచేత దేశభాషలనుండి యాంగ్లభాష
కిగాని, ఆంగ్లభాషనుండి దేశభాషలోనికిగాని భాషాంతరీకరణము
ుట కడుదుర్లభము. లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలకుగారు మహా
భాషయం దుపన్యసించినందునవానిని దొరతనమువా రాంగ్లభాష
భాషాంతరీకరణము చేయించిరి; కాని,దొరతనమువారి భాషాంతరీ
ు (తర్జుమాచేయువారు-Translators) సైతము పైనిపేర్కొన
ష్టములనొందిరనువిషయము పునహాజిల్లామేజస్ట్రీటుగారి న్యాయ
ందు జరిగిన వాదప్రతివాదములవలన స్పష్టమగుచున్నది.

ప్రస్తుత మీపొత్తమున లోకమాన్యబాలగంగాధర
బెల్గాముపట్టణమందును అహమ్మదుబాదాపట్టణమందు నిచ్చిన
న్యాసత్రయమును, పునహాజిల్లా మేజస్ట్రీటుగారి తీర్పును, అ
అప్పీలు (Appeal) లలో బొంబాయి యున్నత న్యాయస్థ
(High Court) వారి తీర్పులు రెండు నున్నవి. ఇవన్నియు నాంగ్ల
నుండి యాంధ్రీకరింపఁబడినవి. లోకమాన్యబాలగంగాధరతిలకు
మహారాష్ట్రభాషయం దిచ్చిన యుపన్యాసము లాంగ్లములోనికి భా
తరీకరింపఁబడి మరల నాంగ్లమునుండి యాంధ్రీకరింపఁబడినందున
వ్యత్యాసము లనేకము లుండవచ్చును. ఆంగ్లమునుండి ఆంధ్రీకర
నపుడు ప్రతిపదార్థమును వచ్చునట్లుకాక సామాన్యభావమునకు లోప
కలుగకుండ సాధ్యమైనంత శ్రద్ధతోడను జాగ్రత్తతోడను భాషాం
కరణమొనర్పంబడినది. అయిన నిందు లోపము లుండవనిచెప్ప సాహ
సఁజాలము.

లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలకుగా రుపన్యాసములు ని
దియు, నాయన జన్మదినోత్సవమున,మహారాష్ట్రదేశస్థులు వారికి ఒక
రూపాయలొసంగినదియు, నాఁటిదినముననే యాయనపైని జామి
కేసు వచ్చినదనియు, జిల్లామేజస్ట్రీటుగారాయనను జామీా నీయవల
దని యాజ్ఞాపించినదియు, నాయన బొంబాయి హైకోర్టు కప్పీలు చే
దియు, నచటి న్యాయమూర్తు లిరువురు విచారించి జిల్లామేజస్ట్రీటు
చేసిన యాజ్ఞను రద్దుపఱచినదియు, అను నీవిషయములన్నియు నె
కప్పుడు విద్యుల్లతలఁబోలె వార్తాపత్రికాముఖమున నలుదెసల వ్యాపి
కుగ్రామములలోసైతము నొకవిధమగు కలవరమును గలుగఁజే
కాని, బాలగంగాధరతిలకుగారెట్టి యుపన్యాసములు నిచ్చిరో, వా
తప్పిద మొనర్చినట్లు జిల్లామేజస్ట్రీటుగారెంచి జామీా నీయవ
నని యాజ్ఞాపించిరో, ఆయుపన్యాసములు శిక్షార్హములుకావని
న్యాయసభ (హైకోర్టు) వారేవిధముగ నభిప్రాయపడిరో, ఉపనా

పరస్పరము కలహించుచుండిరచో విద్యాలయములకు నష్టముకలుగు
నని యెంచి యావిద్యాలయముల సంబంధమును త్యజించెను. మఱియు
తిలకుగారు న్యాయశాస్త్రపరీక్షయం దుత్తీర్ణులైన వెంటనే పునహానగ
రమం దొక న్యాయశాస్త్రకలాశాల (Law College) నెలకొల్పి కొంత
కాల మందుఁగూడ పనిచేయుచుండిరి.

తిలకుగారు విద్యాలయముల సంబంధమును వదలుకొనుటకుఁ
బూర్వమే అగార్కార్ గారు మహారాష్ట్రభాషలో ''కేసరి'' యను వార్తా
పత్రికను, తిలకుగారాంగ్లభాషలో ''మరాటా'' యనువార్తాపత్రికను
బ్రచురింపనారంభించిరి. కాని, కొల్హాపురము (Kolhapur) మహారాజా
గారిపక్షమునఁ గఠినముగ నీరెండువార్తాపత్రికలలోను వ్రాసినందున
నాసంస్థానపుకార్యాధికారియగు బార్వె (Mr. Barve) దొరగారు ఆపత్రి
కాధిపతులిరువురపై నభియోగము (క్రిమినల్ కేసు) తెచ్చినందున వీరి
రువురును మూఁడుమాసములు కారాగృహవాసము చేయవలసివచ్చినది.
వీరు కారాగృహమునుండి విడుదలయగుటతోడనే తిలకుగారికిని అగ
ర్కార్ గారికిని మనస్పర్థలు పెరిగి అగర్కార్ గారు ''కేసరి'' పత్రికాధి
పత్యమును మానుకొని ''సుధారక్'' (Sudharak) అను వేఱొక పత్రి
కను ప్రారంభించుటచే, ''కేసరి'' ''మరాటా'' యను నీరెండుపత్రికలను
తిలకుగారేనిర్వహింపవలసివచ్చినది. మతమునకును సంఘమునకును సంబం
ధించిన కొన్నియభిప్రాయభేదము లీయిరువురికిఁ గలుగుటచే అగర్కార్
గారు ''సుధారక్'' పత్రికయందును తిలకుగారు ''కేసరి'' పత్రికయందును
వ్రాయుచు దూషించుకొనుచుండిరి. పండితుఁడగు తిలకుగారు పండిత
పక్షపాతియగుటచే ''పూర్వాచారపరాయణుఁ''డని యాయనను అగ
ర్కార్ గా రనేకవిధముల నాక్షేపించుచుండిరి.

తిలకుగారు ''పునహాలో బాపత్ కేసు (Bapat Case) విషయ
మున చేసినపనియును, బొంబాయిరాష్ట్రీయసభ (Bombay Provin-
cial Conference) కు కార్యదర్శిగనుండి చేసినకృషియును రాయగడ
(Raigarh) లోనున్న శివాజీసమాధిని బాగుచేయించి రాష్ట్రములో

నావీనుని పేరు గౌరవింపఁబడునట్లు చేయుట కాయన యుత్సాహముతో చేసినయుద్యమమును, పురపారిశుధ్యసంఘసభ్యుఁడు (Municipal Commissioner) గానుండి స్థానికవ్యవహారములలో నతని యనుభవభూతమగు శ్రద్ధయును (Practical interest) మఱియు నిట్టివనేకములును" కేసరిపత్రికయొక్క ఖ్యాతిని నలుదెసల వ్యాపింపఁ జేసినవని వి. యమ్. జోషి, యమ్. ఏ, (V. M. Joshi, M.A.,) అనువారు వ్రాసియున్నారు.

పునహానగరమందు శివాజీపండుగనుగూర్చి యీయఁబడిన యుపన్యాసము (ది 15-6-97) గల "కేసరి" పత్రికయందుఁ బ్రచురితమగుటచేతను, జూలైనెల 22 వ తేది పునహానగరమందు రాండు, అయెర్స్టను (Rand and Ayerst) అను నిద్దరుదొరలు చంపఁబడుటచేతను, తిలకుగారిమీఁద రాజద్రోహము (Sedition) అను నేరము మోపఁబడి విచారింపఁబడెను. ఆర్గురాంగ్లేయులును ముగ్గురిండియనులును జూరర్లు (పంచాయితీదార్లు) గా నుండిరి. వీరిలో నాంగ్లేయులందఱును తిలకుగారు "దోషి" యని యభిప్రాయమిచ్చినందున తిలకుగారికి $1\frac{1}{2}$ సంవత్సరములు కఠినశిక్ష విధింపఁబడినది, ఉన్నతన్యాయస్థానము (High Court) నకును, ప్రివీకవున్సిలు (Privy Council) నకును తిలకుగారప్పీల్లుచేసిరిగాని ప్రయోజన మగపడదయ్యె. అప్పుడు మాక్సుముల్లరు (Maxmuller) పండితులుగారు సహకారులగుటచే 6-9-1898 తిలకుగారు కారాగృహమునుండి విముక్తులైరి.

పిమ్మట చెన్నపురిలోజరిగిన దేశీయమహాజనసభ కేఁగి యచటినుండి సింహళము (Ceylon) నకుఁబోయి మరలివచ్చిరి.

తిలకుగారి స్నేహితుఁడగు "తాయిమహారాజ" అను జమీందారిణిగారిభర్త మరణశాసనము వ్రాయుచు తిలకుగారిని కూడ నొక ట్రస్టి (Trustee) పంచాయితీదారుగ నియమించెను. ట్రస్టీల సలహాప్రకారము తాయిమహారాజుగారొక చిన్నవానిని శాస్త్రోక్తముగ దత్తస్వీకారమును జేసికొనిరి; కాని వెంటనే యాచిన్నవానిదత్తతను నిరాకరించి వేఱొకచిన్నవానిని దత్తతఁ జేసికొనిరి. ఈదత్తతవిషయము

నందు వ్యాజ్యము కలుగఁగా తిలకుగారిపై "తప్పుడుసాక్ష్యము" మొదలగు దోషారోపణచేయఁబడి తిలకుగారికి $1\frac{1}{2}$ సంవత్సరముల కఠినశిక్ష యొసఁగఁబడెను; కాని అపీలులో నీశిక్ష రద్దగుటయే కాక, సివిల్ వ్యాజ్యముపై ప్రీవీకవున్సిలుకుఁ జేయఁబడిన అపీలులో తిలకుగారిసాక్ష్యమునే నమ్మిరి.

ఇట్టి స్థితిలో వంగ (బంగాళా) రాష్ట్రవిభజన మేర్పడుటచే నూతనాందోళన ముద్భవించి 'స్వదేశము' 'స్వరాజ్యము' అను నవీనశక్తులు దిగంతములందు వ్యాపించుచుండెను. దేశాభిమానులలో అగ్రగణ్యులగు తిలకుగారు "స్వదేశి," (అనఁగా స్వదేశవస్తుప్రోత్సాహము విదేశవస్తుబహిష్కారము) "స్వరాజ్యము," (అనఁగా ఇండియాదేశ పరిపాలనమందు నిండియాదేశ ప్రజల కెక్కువ స్వతంత్రముండుట) అనువాని విషయములలో విశేషముగఁ బరిశ్రమచేయుచు జాతీయవిద్య (National Education) కొఱకు సమర్థవిద్యాలయమును స్థాపించి "పైసాఫండు" (Paisa Fund) అనఁగా నీదేశములో పరిశ్రామికాభివృద్ధికొఱకు యంత్రశాలలను స్థాపించుటకు పలయునిధి నిమిత్తము ప్రతిమనుష్యునొద్దనుండియు కానిచొప్పున వసూలుచేయుట నారంభించి తన్మూలమున వసూలైనద్రవ్యముతో తెలెగవ్ (Telagaon) యందు గాజుసామానులను తయారుచేయు యంత్రశాలను స్థాపించిరి.

ఇట్లు నిరంతరము దేశహితార్థము పనిచేయుచున్నను "కేసరి" "మరాటా" అనువార్తాపత్రికల కెట్టిలోపమును గలుగకుండ జరుపుచుండిరి. అయినను, తిలకుగారు రాజద్రోహవిషయముల (Sedition) ను వ్రాసినట్లు దొరతనమువారెంచి దోషారోపణముచేసినందున 1908 వ సం॥ లో 6 సంవత్సరముల శిక్షవిధింపఁబడి వారు 'బర్మా' దేశములోని మాండలే యనుపట్టణమునందలి కారాగృహమందుంచఁబడిరి. వీరు 1914 వ సం॥ రమున కారాగృహవిముక్తినొంది పునహా నగరము చేరిరి.

తిలకుగారు విద్యార్థికుఁడును పండితుఁడు నని మున్ను దెలుపఁబడెను. పాశ్చాత్యదేశములందు సైత మద్భుతముగఁ గన్పడిన 'ఒరయన్'

(Orion-మృగశీర్ష నక్షత్రము) అను నుగ్రంథము నీయన ప్రథమమున వ్రాసి వేదశాస్త్రములందు తమకుగల యసామాన్యప్రజ్ఞను, విమర్శనాకౌశలమును లోకమునకు వెల్లడి చేసిరి. ఈయన 1897 వ సం॥ రములో కారాగృహమున నున్నపు డీగ్రంథమును వ్రాయుటకు వలయుసదుపాయములను దొరతనమువారు కలిగించినందున "ఆర్టిక్‌హోమ్ ఇన్ ది వేదాస్" (Arctic Hom in the Vedas) అనఁగా వేదములవలనస్పష్టమగు *నుత్తరధ్రువప్రాంతవాసము అను అత్యుత్తమగ్రంథమును వ్రాసిరి. ఈగ్రంథమువలన నప్పటివఱకు పాశ్చాత్యపండితులుచేసిన కొన్నిసిద్ధాంతములు తలక్రిందులైనందున తిలకుగారి పాండిత్యప్రభావ మన్నిఖండములందు నన్నిదేశములందును వ్యాపించినది. అయినను, రెండుగ్రంథములు నాంగ్లభాషయందు వ్రాయఁబడినందున మనదేశములో ఆంగ్లభాషాజ్ఞానము లేనివారికి విశేషముగ తెలియవు.

కాని, 1908 వ సం॥ రములో తిలకుగారు మాండలేయందు కారాగృహవాసము చేసినపుడు తనయిష్టమువచ్చిన ఆహారము తినుటకును, తనదుస్తులను ధరించుటకును, తనకు వలయుగ్రంథసామగ్రిని దెప్పించుకొనుటకును దొరతనమువా రంగీకరించినందున తిలకుగారు పాశ్చాత్య తత్త్వవేత్తలగ్రంథములను హిందూమతముయొక్క పారిభాషికగ్రంథములను తదితరమతగ్రంథములను సమకూర్చుకొని వాని అత్యంత విమర్శనాదృష్టితో చదివి "గీతారహస్యము లేక కర్మయోగశాస్త్రము" అను భగవద్గీతామాహాత్మ్యమును, వానియందలి గూఢార్థములను క్రైస్తవ ముసల్మాన్ బౌద్ధాదిమతముల తత్త్వజ్ఞానమునకును గీతలయందున్న యాధిక్యతకును గలభేదములను విస్తరించుచు నొకగ్రంథమును మహారాష్ట్రభాషయందు వ్రాసిరి. ఈగ్రంథరాజము, హిందీ, గుజరాతి, తెనుఁగు, ద్రావిడము, కన్నడము మొదలగు దేశభాషలలోఁగూడ భాషాంతరీకరింపఁబడినది.

*ఇందు ప్రథమమున ఆర్యు లుత్తరధ్రువసమీపదేశములో నివసించి పిమ్మట దక్షిణముగా హిందూదేశము మొదలగుదేశములందుఁ జేరిరని వేదశాస్త్రప్రమాణములతోడను యుక్తియుక్తముగను పాశ్చాత్యుల నవీనశాస్త్రానుసారముగను వ్రాయఁబడినది

1914 సంవత్సరములో తిలకుగారు చెఱసాలనుండి విడుదలయైన పిమ్మట "గీతారహస్యము" ముద్రింపఁబడినది. ఇప్పుడును దేశాభిమానమునం దెక్కువపట్టుదలగలిగి పనిచేయుచు పునహాయందలి సర్వజనక సభయందుగూడఁ బనిచేయుచు రాజకీయాందోళనమునందు నేరికిని వెను దీయకున్నారు. పాశ్చాత్యదేశపుస్త్రీయయ్యును హిందూమతమునందు వలెనే హిందేశమునెడలఁగూడ అనురాగముగలిగి హిందూదేశవాసులకు స్వరాజ్యమును లభింపఁజేయుటకు శ్రీమతి అనిబిసెంటుచే ఘోషింపఁబడుచున్న స్వరాజ్యాందోళనమునందు ఆమహనీయురాలికి తిలకుగారు కుడిభుజముగ నున్నారనుట అతిశయోక్తికాదు. కాని ఇటీవలసత్యాగ్రహవ్రతప్రచారమున నాయకులకును ఆమెకును అభిప్రాయభేదము జనించి దేశీయమహాసభ తీర్మానములపై ఆమె చూపవలసిన గౌరవమును చూపక స్వరాజ్య ఆందోళనమునకు కొంత ఆటంకము కలిగించినదని చెప్పక తప్పదు.

కొందఱికి కష్టములు వాటిల్లునప్పుడు అబద్ధములాడియైన నా కష్టములను దప్పించుకొనయత్నించెదరు; కాని, తిలకుగా రట్లుగాక ఎట్టి కష్టములు వాటిల్లినను సాహసోత్సాహధైర్యాదులను మాత్రము విడనాడుట లేదు. వీరిట్టి దీక్షాపరులగుటచే స్వరాజ్యాందోళనమునుగూర్చి కడుపూనికతోఁ బనిచేయుచు తే 1-5-16 దిన బెల్గామునందొకయుపన్యాసమును, అహమ్మదునగరమందు తే 31—5—16 దిన యొకయుపన్యాసమును, తే1-6-16 దిన నొకయుపన్యాసమును మహారాష్ట్రభాషయందొసంగిరి. ఈ మూఁడుపన్యాసములందును 'సివిల్ సర్వెంట్సు' అనఁగా కలెక్టరుమొదలగు నుద్యోగస్థులనుగూర్చి కఠినవాక్యముల నుపయోగించుట మూలముగ రాజద్రోహనేరము చేసినట్లెంచి సర్కారువారు తిలకుగారిపై జామీనుకేసు తెచ్చిరి. ఆకేసును విచారించిన జిల్లామేజస్ట్రీటుగారు తిలకుగారిని దోషిగా భావించిరి; కాని, బొంబాయి హైకోర్టువారు నిర్దోషిగనెంచి జామీనుశిక్షను తొలఁగించిరి.

తిలకుగారు కాంగ్రెసు (దేశీయమహాసభ) లో చాలకాలము నుండి పనిచేయుచున్నను 1906 వ సం॥ రములో సూరతుపట్టణములో

జాతీయవాదుల (Nationalists)కును తదితరులకునభిప్రాయభేదములేర్పడి జాతీయవాదులు కాంగ్రెసునెడల విముఖులైరిగాని యందువలన ప్రజల యందుఁగల యైకమత్యభావమునకు భంగము కలుగునని యెంచి ఆనిబిసెంటుగారి సహాయమున కాంగ్రెసు పద్ధతులలో కొద్దిమార్పులు చేయించి తనపక్షమున నున్నజాతీయవాదులను 1916 వ సం॥ లక్ష్మణపురి(లక్నో)లోఁ జరిగిన కాంగ్రెసులోఁ జేర్చి కాంగ్రెసునకు వన్నె దెచ్చిరి.

సెక్యూరిటీ కేసు

సమాచారము.

1 వ దస్తావేజు (Exhibit No. I)

పునహాలోని జిల్లా మేజిస్ట్రేటుగారి కోర్టులో
జేమ్సు అడాల్ఫస్ గైడరు, డిప్యూటి ఇన్‌స్పెక్టరు ఆఫ్ పోలీసు,
గూఢచారశాఖ (C. I. D.)

ఎదిరి

బాలగంగాధరతిలక్, బి.ఏ., యల్. యల్. బి., (సాకిన్), పూనా.
శిక్షావిధానస్మృతి (Criminal Procedure Code) యొక్క
108 వ సెక్షన్ ప్రకారము సమాచారము.

పై తెలిపిన జేమ్సు అడాల్ఫస్ గైడరు అను నేనీక్రింది
సమాచారమును దాఖలుచేయుచున్నాను.

1. పైని చెప్పఁబడిన బాలగంగాధరతిలకు లోఁగడ రాజద్రోహము (Sedition) అను నేరములక్రింద శిక్షలనొందియును, ఈక్రింద నుదహరించిన ప్రకారము రాజద్రోహపుసంగతులను, అనఁగా, ఇండియాదేశపు శిక్షాస్మృతియొక్క 124 A అను సెక్షన్ ప్రకారము శిక్షార్హములగువిషయములను ప్రచురించుచు వాఙ్మూలముగ వెదజల్లుచునున్నాఁడు.

2. a. 1916 వ సంవత్సరము మేనెల తే 1 ది సాయంకాలము బెల్గామములో చరిత్రవిషయికవిమర్శనాసంఘము (Historical Resarch Association) తో సంబంధించిన సభ ముగిసినపిమ్మట;

b. 1916 వ సంవత్సరం మేనెల 31 వ తేది సాయంకాలము అహమ్మదునగరములో కపడ్ బజారు (Kapad Bazaar) లోని వర్తకులాయన కొసఁగిన సమ్మానపత్రమునకు ప్రత్యుత్తరముగ కపడ్ బజారునకు వెనుకప్రక్కనున్న ఖాళీస్థలములో;

c. మరల, 1916 వ సంవత్సరము జూన్ నెల 1 వ తేది అహమ్మదునగరములో ప్రాతకపడ్ బజారులో బహిరంగస్థలమున జరిగిన ప్రజలసభలో (Mass meeting);

ఈయున్నిప్రదేశములలోను హోమ్‌రూలు (స్వరాజము) విషయములో నుపన్యాసములనిచ్చి హిస్ మేజస్టీ (చక్రవర్తి) గారియెడలగాని, బ్రిటిషుయిండియాలో శాస్త్రోక్తముగ నేర్పడినగవర్నమెంటు నెడలగాని, ద్వేషమునుగాని, నిరాదరణమునుగాని (Hatred or Contempt) కలిగించిగాని, కలిగించుటకు ప్రయత్నించిగాని, లేక అసూయోద్రేకమును కలిగించిగాని, కలిగించుటకు ప్రయత్నించిగాని యున్నాఁడు.

3. ఆయన యిట్లే ఇఁకమీఁదటకూడ చేయుచుండునని భీతికలుగుచున్నది.

4. పై 2 వ పేరాలో నుదహరించిన యుపన్యాసముల నకళ్లను ఇందులో ఎ,బి,సి, అను అనుబంధములు (Appendix A, B, and C) గా దాఖలుచేయడమైనది.

5. విచారణవాయిదానాటికి సాక్షిని హాజరుపరచడమగును.

యస్. సి. దావర్ వ్రాలు, అనివున్నది
పబ్లికు ప్రాసిక్యూటర్.
పునహా. 1916 వ సం॥ జూలై నెల 22వ తేది.

జే. ఏ. గైడరువ్రాలు
అనివున్నది.

గైడరుగారి ప్రమాణపత్రిక.

2 వ దస్తావేజు (Exhibit No. II)

జేమ్సు అడాల్ఫస్ గైడరు ప్రమాణపూర్వకముగ చెప్పునది.—

ఈదినము బాలగంగాధరతిలకువిషయములో నేను దాఖలుచేసిన సమాచారము నేనునమ్మునంతవఱకు సరియైనది. నాయొక్క తాబేయుద్యోగస్థులద్వారా వచ్చిన సమాచారము కొంతవఱకును నాఆఫీసులోని రికార్డును మఱికొన్ని యాధారములును, దీని కాధారములు.

రు 50,000 ల వంటి తగుజామీను పుచ్చుకొనఁగోరుచున్నాను. ఆయన స్థితిపరుఁడు. ఆయనకు "కేసరి" ముద్రాక్షరశాలయును, గైకవాడ్ వాడయు* నున్నవి. ఆయన ఎక్కువపలుకుబడియును, ద్రవ్యవంతులగు స్నేహితులను కలవాఁడు. ప్రస్తుతము ఆయనకు జన్మదినబహుమాన మిచ్చుటకు ఆయనస్నేహితులు ఒకలక్షరూపాయిలను వసూలుచేయుచున్నారు. ఒకసంవత్సరమునకు జామీనుపుచ్చుకొనవలసినదని నేనుకోరుచున్నాను. నా కాధారము లగు మూఁడుపన్యాసములను వాని తర్జుమాలను దాఖలుచేసినాను.

జే. ఎ. గైడరు వ్రాలు, అని యున్నది
నాయెదుట (నీయబడినది).

22-7-16. జి. డబ్ల్యు. హ్యాచ్ వ్రాలు, అనియున్నది
పూనా డిస్ట్రిక్టు మేజస్ట్రేటు

పునహా మేజస్ట్రేటు

హ్యాచ్ గారి తీర్పు

పునహాలోని సి. ఐ. డి. శాఖయొక్క డిప్యూటీ యిన్‌స్పెక్టరు జనరల్ ఆఫ్ పోలీసు (Deputy Inspector General of Police, C. I. D., Poona) అయిన జె. ఏ. గైడరు (Mr. J. A. Guider)గారు దాఖలుచేసిన సమాచారము ప్రకారము ఒకసంవత్సరమువఱకు సత్ప్రవ

* ఇది పూర్వము బరోడాగైక్వారుగారిది; ఇం దిప్పుడు శ్రీతిలకుగా రున్నారు.

ర్తకుఁడుగ [నుండుటకు] ఒక్కొకరు రు 10,000 లు చొప్పున నిద్దరు జామీనుదార్లను, [రు 20,000] లకు స్వొంతపూచీఖత్తును ఎందులకీయఁగూడదో తెలుపవలసిన దని బాలగంగాధరతిలకునకు శిక్షావిధానస్మృతి (Criminal Procedure Code) 108, 112 సెక్షనుల ప్రకారము ఈకోర్టువారు తే 22-7-16 ది నోటీసు జారీచేసినారు.

ఇండియాదేశ శిక్షాస్మృతియొక్క 124 A. అను సెక్షన్ ప్రకారము శిక్షార్హమగు ప్రాచుర్యముగల రాజద్రోహవిషయములను ఇదివఱకు రాజద్రోహమునకు శిక్షల ననుభవించిన బాలగంగాధరతిలకు వాగ్రూపముగ వెదజల్లెనని సమాచారమిచ్చి అందులకు సాక్ష్యముగ మరాటీభాషలో షార్ట్ హ్యాండు రైటర్లు తయారుచేసిన తే 1-5-16, 31-5-16, 1-6-16 దీల యుపన్యాసములను వానియొక్క ఆంగ్లభాషాంతరీకరణమును గైడరుగారు దాఖలుచేసినారు.

జూలై నెల తే 28 ది వాయిదాలో తిలకుగారికి సమను జారీచేయఁబడినది; పిమ్మట డిఫెన్సు అనఁగా తిలకుగారి పక్షమున వాయిదా కోరబడినందున ఆగష్టు నెల 2 వ తేదికిని అటుతర్వాత నిరుపక్షములవారు వాయిదా కోరినందున ఆగష్టు నెల 7 వ తేదికిని వాయిదా వేయఁబడినది.

ఈసమాచారమునకు అనుగుణముగ సాక్ష్యమును వినుటయైనది. యిద్దరు రిపోర్టర్లయొక్కయు ఓరియంటల్ ట్రాన్స్‌లేటరు ఆఫీసు (Oriental Translator's Office) లో నొక యుద్యోగస్థునియొక్కయు సాక్ష్యమై యున్నది. తిలకు మాట్లాడఁగా తాము విని వ్రాసిన క్షిప్తలేఖనసంగ్రహమైన బి, డి, యఫ్, గుర్తులుగల దస్తావేజులయొక్క మరాటీవ్రాతనుగూర్చి మొదటి యిద్దరు సాక్ష్యమిచ్చినారు. దాఖలయిన యింగ్లీషుతర్జుమాలు అనఁగా సి, హెచ్, ఐ. గుర్తులుగల దస్తావేజులు బి, డి, యఫ్, గుర్తులుగల దస్తావేజులయొక్క సరియైన భాషాంతరీకరణము లని కడపటి యతఁడు (తర్జుమాదారు) సర్టిఫై (Certify) చేయుచున్నాఁడు.

రాజద్రోహమునకుగాను తిలకదివఱకు శిక్షితుఁడైనందులకు శిక్షావిధానశాస్త్రము (Criminal Procedure Code) 511(బి) సెక్షన్

ప్రకారము ప్రాసిక్యూషన్ (గవర్నమెంటు) తరఫున సర్టిఫికెట్టు (Certificate) దాఖలుచేసినాడు. పూర్వపుశిక్ష లీరికార్డులోనికిఁ జేర్పఁగూడదని తిలకుగారి న్యాయవాది ఆక్షేపించెనుగాని, అట్టి ఆక్షేపణ అంగీకరింపఁబడలేదు. తిలకుపక్షమున బారిష్టరు జిన్నాగారు 153 ఎ. అనుసెక్షన్ ప్రకారము విధింపఁబడిన రు 1000 ల జరిమానాను గవర్నమెంటువారు రద్దుపఱచిరని చెప్పిరి; గవర్నమెంటుపక్షమున బిన్నింగు అది నిజమే అనెను.

తిలకు తన యుపన్యాసముల అంశములను అచ్చటచ్చట లోపములుగను అసంపూర్తిగను ఉన్నను మొత్తముమీఁద సామాన్యముగ సరిగానె యున్నవని కోర్టువారికి ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. హోమ్‌రూలును సిద్ధాంతపఱచుటయు లేక రక్షించుట బోధనచేయుట (Explain) యు అది లభ్యమగు నుత్తమమార్గము నగపఱచుటయు హోమురూలు లీగులో మెంబర్లగునట్లు వారిని ప్రోత్సాహపఱచుటయు తనయుద్దేశ మని ఆయన చెప్పెను. కొద్దిమాటలలో హోమ్‌రూలు అనుదానిని విపులముగ చెప్పుమనఁగా ఆయన "నాయుపన్యాసములలో చెప్పఁబడినది," అని ప్రత్యుత్తర మొసంగెను.

డిఫెన్సు (తిలకు) పక్షమున సాక్షులను విచారించలేదు. డిఫెన్సు (తిలకు) యొక్క న్యాయవాది ఆయుపన్యాసముల భాషాంతరీకరణము సరియైనదికాదని విశేషముగ వాదించలేదు. కాని, నేను ముందు చెప్పఁబోవు కొన్నిపదముల తర్జుమావిషయములో ఆయన ఆక్షేపించుచున్నాఁడు.

మొదటి యుపన్యాసము (జి. గుర్తుగల దస్తావేజు)లో 3 వ పుటలో 4 వ పంక్తిలో "ది" అను (నాంగ్ల)పద మనవసరమనియును; ఆపుట మధ్యనున్న "యన్‌టిటీ" (Entity) అను (నాంగ్ల) పదము "ఫారం" (Form) అని యుండవలయుననియును సూచింపఁబడెను; 5వ పుటలో "కన్‌సీట్" (Conceit) అను (నాంగ్ల) పదమునకు మాఱుగా "ఓవర్ కాన్ఫిడెన్సు" Over confidence) అని యుండవలయునని డిఫెన్సు (తిలకుపక్షమున) సూచించినారు; 6 వ పేజీలోనున్న 'రోగ్' (rogue)అనునది 'ధూర్తు'

అనుదానికి సరియగు తర్జుమా కాదని ఆక్షేపించినారు; 7 వ పుటలో "ఎక్యూమ్యులేటెడ్" (accumulated) అని దానికి బదులు "కలెక్టు" (collect) అని చదువుదురు; 8 వ పుటలో "అబ్‌స్ట్రక్షన్" (obstruction) అనుదానికి "హిండ్రన్సు" (hindrance) అనియును, 9 వ పుటలో "సావరిన్సు పాలిసీ" (sovereign's policy) అనుదానికి బదులు "స్టేటుపాలిసీ" (state policy) అనియును చదువుచున్నారు. 1 వ యుపన్యాసములో పూర్ణమైన సవరణల జాబితా యిదియె. ఈకోర్టువారి యభిప్రాయము ప్రకారము బొత్తుగా ప్రాముఖ్యత లేనిది చిట్టచివరదే అనఁగా చిట్టచివరసవరణయే "సావరిన్సు పాలిసీ" (Sovereign's policy) అను అర్థమిచ్చు "రాజధోరణి" అనునది మరాఠీవ్రాత (transcript) లో నగపడుచున్నది. అందులో "రాజ్యధోరణి" అని అగపడునెడల "స్టేటుపాలిసీ" (state policy) అని సరియైన తర్జుమాయగును. "రాజ", "రాజ్య" అనుపదములకు ఎట్టిభేదమును లేదని యొకక్కప్తలేఖరియును, అట్టి భేదమున్నదని రెండవయతఁడును చెప్పిరి. ఎట్లైనను, ఉపన్యాసకుఁడు చెప్పినది బాగుగ వినఁబడకుండవచ్చు నని యెంచుట యుక్తమని కోర్టువారికి తోఁచుచున్నది. 1 వ యుపన్యాసములోని వాదమునందలి సామాన్యధోరణినిబట్టి చూడఁగా 9 వ పుట చివరభాగమందు "సావరిన్సుపాలిసీ" అనుదానికంటె 'స్టేటుపాలిసీ' అని యుండుటయే బాగుగ నున్నది. కాఁబట్టి యీవిషయములో సందేహముయొక్క లాభమును డిఫెన్సు (తిలకు) పక్షమున అంగీకరించి "స్టేటు పాలిసీ' అని చదివెదను.

రెండవ యుపన్యాసము (దస్తావేజు హెచ్, Exhibit H) లో రెండవపుటయందు 2 సవరణలను సూచించుచున్నారు. మొదటి "రూలింగ్ పవర్" (ruling power- ప్రభుత్వాధికారము) అనుదానికి బదులు "అడ్మినిస్ట్రేషన్ ఆఫ్ ది స్టేటు" (administration of the state) అనఁగా రాజ్యపరిపాలనము), అనియుండవలయును దానిని ప్రాసిక్యూషన్

చుట కొనర్చిన ప్రయత్న మగవడును. మొదటిదానియొక్క మార్పును కోరుటలేదని తిలకు చెప్పుచుండెనుగాని రెండవది "ఇతరులచేతులలోనికి పోవలయు" నట; మఱియు ఆయన ముందుబోధించునట్లు "మనయొక్క స్వహస్తములలోనికి" అనఁగా దేశములోని ప్రజలచేతులలోనికి; అని ఆయన తాత్పర్యము.

ఉద్యోగస్థుఁడగు ఒకసిపాయియైనను (sepoy) లేకఒకగవర్నరునైనను తీసివేయుమని కోరుట రాజద్రోహముకాదని తన శ్రోతల (audience) కాయన చెప్పసాగెను. పిమ్మట, ఇప్పటి పరిపాలనము బాగుగ జరుగుచుండలేదను తన యభిప్రాయమును స్పష్టపఱచుచుండెను. వారనుకొన్న ఇబ్బందులు లేక, మొఱలు, (greivances),—కులకరణివతనులనుతీసివేయుట, అటవి (సంబంధమగు) 'జూలుమ్' (Zulum), మద్యపానాభివృద్ధి,తగువిద్య లేకుండుట, బెల్గాములో జూరీల (Jury)వలన విచారణ జరుగుటను తీసివేయుట, కర్నాటములో కలాశాల (College) లేకుండుట,—అను ఇబ్బందుల జాబితాను ఆయన యిచ్చుచున్నాఁడు. ఇట్లేలయుండవలయునని ఆయన అడుగుచున్నాఁడు. ఒకటే ప్రత్యుత్తర మున్నది. "వారిస్థానమున మీరే ఉద్యోగములలో నున్నయెడలకాని, వారి అధికారము ప్రజాభిప్రాయము ననుసరించవలసిన బాధ్యత కలదైన యెడలకాని ఇట్టివి తటస్థించి యుండవు"; వారు అసహాయులు (helpless) గ నున్నారనియును, వారు కలెక్టరునకు అర్జీ(మనవి)నీయుట కేమియు చేయఁజాలరనియును చెప్పుచున్నాఁడు. "మన కింతకంటె మంచిపద్ధతి కావలయును. ఇప్పటి యుద్యోగస్థులు ప్రజలచే ఎన్నుకొనఁబడనందున వారికే (అంతయు) బాగా తెలియుననుకొనెదరు,—అది వారి అతిశయము (conciet) లేక, అతినమ్మకము" (over-confidence); "మాయిష్టప్రకారము మీరు ప్రవర్తించునెడల మీ యిబ్బందు లన్నియును తొలఁగిపోవును. అని తక్కిన అధికారవర్గమువారు (bureaucrats) అనెదరు. తర్వాత జనులకును "అదృశ్యప్రభువు లేక ప్రభుత్వము" నకు

మధ్య దృశ్యప్రభుత్వము ఈదేశమందు "దేవతల" వలె నున్నట్లు చెప్పుచుండెను. "దేవునకు కోపమురాదు; కారణము లేకయే యీదేవతలకు కోపము వచ్చును," (అనెను). వారిరక్షితుని (ward) చేతులలో వారి వ్యవహారముల నిర్వహణము నుండనీయకుండుటకు పంచాయతీదార్లు (panch) చేయు ప్రయత్నమును ఒక యుదాహరణముగ నిచ్చుచున్నాఁడు. రక్షితుఁడు సగము పిచ్చివాఁడనియును, అతనికి దురభ్యాసము లున్నవనియును అనెదరు. తుదకు వారు న్యాయస్థానమునకువెళ్లి అతనిని పిచ్చివాఁడని స్థిరపఱచెదరు. "ఇట్టివి కొన్ని యిచట తటస్థించ నారంభించినవి" (అనెను).

అంతట, ముగ్గురు దొంగలయొక్క కథ ప్రారంభమగును. సర్ ఆర్. భండార్కర్ గారు కౌన్సిలు (Council) లో యూనివర్సిటీ బిల్లు (University Bill) విశ్వవిద్యాలయపు చిత్తులచట్టము విషయములో నుపన్యసించునపుడు—సుప్రసిద్ధుఁడును, గౌరవనీయుఁడు నగుగోఖ్లేగారి వంటివారినికూడ చేర్చి—తన ప్రతికక్షులను కథలోని ముగ్గురు దొంగలకుఁ బోల్చిన అంశమును ప్రమాణముగా (ఉదాహరణముగా, or by quoting) గైకొని యీకథకు డిఫెన్సు (defence) పక్షమున జిన్నాగారు కొంతమర్యాదను కల్పించచూచెను. కాని, ఒకకథ ననేకవిధములుగ చెప్పవచ్చును; దానిఫలితార్థ మనేకవిధములుగ నుండవచ్చును. హోమ్‌రూలును విశ్వసింపని (advocate) ఇండియనులకును కథలోని దొంగలకును గలపోలికను తనశ్రోతలకు (audience) అగపఱచుటయును వారికి హక్కుగల ఆస్తియైన స్వరాజ్యమును తొలఁగింప ప్రయత్నించువారి మోసములవిషయములో జాగ్రత్తగ నుండునట్లు వారికి హెచ్చరిక చేయుటయును ఆయన ఆశయ మైనట్లు కనఁబడుచున్నది.

అటుతర్వాత ఆయన తగియుండుట (or సమర్థత, fitness) ను గూర్చి చర్చించుచున్నాఁడు. 60 సంవత్సరముల వయస్సుగల మష్లత్ దా

ర్లపై అధికారము చలాయించు (lords over) నట్లు ఆయన సూచించెడునట్టియు ఇంగ్లండునుండివచ్చునట్టియు అనుభవములేని పిన్నవయస్కులనుగూర్చి (తిలకుపక్షమున జిన్నాగారి యొప్పుదల ప్రకారము) దూష్యమైనట్లొప్పుకొను కొన్ని ప్రసంగముల ఆయన చేయుచున్నాడు (indulges).

ఈ (క్రింది) మాటతో నీచర్చ ఆయన ముగింపుచేయుచున్నాఁడు; "మీరెంతకాలము మాకు బోధించెదరు?....దీని కేమైన నంతమున్నదా? లేక తుదవఱకు ఈవిధముగ మీక్రింద బానిసలవలె పని చేయవలెనా?" ఆయన (యింకను) ఇట్లు చెప్పుచున్నాఁడు:—"ఈయుద్యోగస్థులు ప్రజలవిద్యపై నధికారము గలిగియున్నారు; వారి నభివృద్ధిలోనికి తెచ్చుట వీరిపని అయియున్నది; వారి విధి యొకవైపున (or విధముగ) నున్నది, వారు మఱియొకవైపున (or విధమున) ప్రయత్నములు చేసెదరు. వారెన్నివిధములుగ ప్రయత్నించినను ఈజనులు పనికి తగియుండుట దుర్లభ మని వారనెదరు. అదృశ్యప్రభుత్వము ఎదుట నీక్షమాపణలు చెప్పుట ఒకవిధముగ వారి స్వలాభసిద్ధికొఱ కగువనియని నాయభిప్రాయము."

స్వదేశసంస్థానమగు మైసూరులో నెమ్మదిగ (smooth) పరిపాలనము జరుగుటనుగూర్చి చెప్పినపిదప యిట్లనుచున్నాఁడు. "ఇండియనులు పరిపాలనముచేయుటకు తగరని చెప్పుటకుఉద్దేశ్యము వారినెల్లపుడు బానిసత్వమునం దుంచుటయును, బానిసలవలె వారిచేత పనిచేయించుటయును, వృద్ధికానున్నవారి బుద్ధిసామర్థ్యములను ఆపుటయునైయున్నది."—ఆయన శ్రోత లిట్టిభావములను విని, ఆహ్లాదము (cheers) నగుపఱచుచు లజ్జాకరమని (shame) అఱచిరి.

తర్వాతిభాగములో (next paragraph) 9 వ పుటలో ప్రజల మేలునెంచని పరిపాలనమయిన ఈస్టిండియా కంపెనీవారియొక్క ద్రవ్యార్జన, లేక వర్తక ధోరణి (trading policy) నిగూర్చి చెప్పు

చున్నాఁడు. 1859 సం॥ రములో విక్టోరియా రాజ్ఞిగారు పరిపాలనమును తనచేతిలోనికి తీసికొనెను; కాని, నవుకర్లయేర్పాట్లు ఎప్పటివలెనే (or పూర్వమువలెనే,) యుండెను. కంపెనీయొక్క డైరెక్టరు (direct or)పోయి ఆయనస్థానమున రాజకీయకార్యదర్శి (State Secretary) వచ్చెను. 'ఇండియాలో నెంతద్రవ్యమును వ్యయపఱచవలసినదియు, ఎట్టిపన్నుల (taxes) విధించవలసినదియును నిర్ధారణచేయునది యితఁడేకాని, గవర్నరుజనరల్ కాదు. ఇది 'వర్తకధోరణిమాత్రమే' అని తిలకుగారిట్లనుచున్నారు; "రాణిగారి ప్రభుత్వము పరిపాలనము గైకొనినను, వారుప్రకటనను (Proclamation) జారీచేసినను, రాజధోరణి (లేక, రాజ్యధోరణి) ప్రకటన కాధారముకాదు. 'రాజధోరణి' వర్తకసంఘ ధోరణి ననుసరించియేయున్నది; రాజ్యపరిజాలనము కంపెనీ (సంఘపు) ధోరణి ననుసరించియే యున్నది. మఱియు నీమధ్యకాలములో ప్రకటనయొక్క ప్రయోజనము లేకున్నది, (హాసము, ఆహ్లాదము)..."

ఆతర్వాత, అధికారవర్గము (bureaucracy) రాజకీయకార్యదర్శి, గవర్నరుజనరల్, ఇండియాలో జనులకు హెచ్చుఅధికారములను ఉద్యోగములను ఇచ్చెదమని ఊఱడించుచున్నారు (cajoiling); అంతట విద్యాధికారశాఖలలో తాబే (or కొద్ది) నవుకర్లందఱును ఇండియనులే అయినను వారి నోళ్లను (mouths) కట్టుటకును వారిబుద్ధిని ఆపుటకును వారిపై నొక సాహేబు (or ఆంగ్లేయఉద్యోగి)ను యుంచినారను ఆక్షేపణీయమగు సంగతులు వెడలినవి.

మఱికొంతసేపటికి (a little late) రాజకీయకార్యదర్శి అవసరములేదనుచు ఆయనను అల్లునితోపోల్చి శేషించినదిమట్టిముద్ద (result of a cob), అని సూచించెను. కొన్ని పంక్తులక్రింద నీవాక్య మున్నది. "దేశజను లందఱికిని సుఖముబ్బవలయును, ఇప్పుడున్న వేలకొలఁదికష్టములుతొలఁగవలయును; గనుక, ప్రప్రథమున యీపరిపాలనావద్ధతిమా

ర్పవలసినదని మరల నేననను." వారికి స్వరాజ్యము న్యియ్యనేని, వారికష్టములు నశించునని శ్రోతల (audience) కు చెప్పెను. అందులకు ఉపరివ్యయము(నకు ద్రవ్యము) కావలసినయెడల అట్టిది బుద్ధిపూర్వకముగ నీయఁబడును, కాని వారికది మనస్తాపమును కలిగించదు. అంతట, (నీక్రింది కోపముఖ్యమగు వాక్యము వచ్చుచున్నది ; "మనమీ ద్వారముగుండ నడచుచుండఁగా, ఈద్వారముగుండ నడవకూడ దనియును, ఆద్వారముగుండ నడువదగుననియును, విద్యాధికులు (లేక శాస్త్రజ్ఞులు) అనువారాయి వారు మనకు చెప్పుదురు; కాని, యెవ్వరైననువచ్చి అచట నిలువంబడి దానిగుండ వెళ్లవలదని చెప్ప నారంభించునెడల అప్పుడు మన మతనిని గెంటివేసి బయటికి వెళ్లవచ్చును. స్వరాజ్యముయొక్క స్థితియు నట్టిదియే, మనకున్నది అధికారవర్గముయొక్క అభ్యంతరమే."

"ఈద్వారము" అనఁగా పార్లమెంటుయొక్క ద్వారమనియును, వాక్యములో కొంత లోపించినదనియునుకూడ జిన్నాగారు సూచించుచున్నారు. అంతట కలెక్టరునకు రు 2500 లు (జీతము)ఇచ్చి, అతివ్యయము (extra agency) చేయుటనుగూర్చి చెప్పుచున్నాఁడు. శీతోష్ణస్థితి మొదలగు కష్టములవలన వారింతపెద్దజీతము కోరుచున్నయెడల "వారి నిచటి కెవరురమ్మనిరి? మన మడుగలేదే" అని తిలకు ప్రశ్నోత్తరముల నిచ్చుచున్నాఁడు.

కొన్నిపంక్తులు పైకివెళ్లి ఆయన హోమురూలు అందోళనమును వృద్ధిపఱచునిమిత్త మావిషయమును (ప్రజలయెదుట) నుంచఁబూనినానని శ్రోతలకు చెప్పుచున్నాఁడు.

బెల్గాములో 1916 సం॥ మేనెల 1 వ తారీఖున జరిగిన 18 వ రాష్ట్రీయసభలో అన్నివిధములగు మనుష్యులుగల సభవారి (or శ్రోతలకు—audience) ఇయ్యఁబడినఁ ప్రథమోపన్యాస మట్లుముగిసినది.

ఈ యుపన్యాసవిషయములో డిఫెన్సు (తిలకుపక్షము వా రేమని చెప్పిరి? 1 వ యుపన్యాసములోని విమర్శనము ఒకవిధమగు పరిపాల

లనుగూర్చిన విమర్శనమనియును, బ్రిటిషుఇండియాలో ఏర్పడిన గవర్న మెంటు అనఁగా "ఏముఖ్యవిధమగు పరిపాలకులకును భిన్నమగు రాజ్యపద్ధతి ప్రకారము అమలులోనున్న బ్రిటిషుప్రభుత్వమును, దాని ప్రతినిధులు," అని 22 బొంబాయి 135 పుటలో న్యాయమూర్తి స్ట్రాచీ (Mr. Justice Strachey)గారి అర్థమున కన్వయించినదనియును, కోర్టువారితో జిన్నాగారు చెప్పినారు.

దీనిని నిరాకరించుటకు పైన కనబరచిన వాక్యములు లేక, భాగములు (quotations) తగినన్ని హేతువుల నిచ్చుచున్నందున కోర్టువారాసూచనను నిరాకరించుట కెట్టి సంశయమును లేదు.

1858-సం॥పు చట్టము* దానిరద్దునిమిత్తము కాని, సవరణనిమిత్తము కాని, శాస్త్రోక్తముగ అసంతృప్తి (Disapprobation) గనఁబఱచఁదగిన చట్టముమాత్రమై యున్నదని జిన్నాగారు మఱొకరీతిని కేసు వాదించుచున్నారు. తిలకుగారు దానిని మార్పించదలఁచినయెడల ఆచట్టమువలన నేర్పడిన పద్ధతి యేవిధముగా చెడ్డదగునో లోపములు కలదగునో తెలుపవలయును. ఆయన పార్లమెంటుద్వారా శాస్త్రీయ పద్ధతిని మార్పుచేయించునట్లు చెప్పుచున్నాఁడు ; (అట్లగుచో) ఆయన ఆపద్ధతిని విమర్శించి దానియందలి తప్పులను వెలిబుచ్చవచ్చును; లేనియెడల దానిని మార్పించుటకు ఆయన కవకాశముండదు.

ఇండియాదేశపు శిక్షాస్మృతియొక్క 124 A అను సెక్షన్‌లో పడకుండునట్లు ఆయన విమర్శన ముండవలయుననునదియే దీనికి సులభమగుప్రత్యుత్తరము. ఆసెక్షను అనేకములగు రిపోర్టుఅయిన కేసులలో (reported cases) లేక తీర్పులలో, విశదపఱచఁబడి వ్యాఖ్యానము చేయఁబడినది. 22వ బొంబాయితీర్పులో తిలకుయొక్క ప్రథమ విచారణయందు శాస్త్రము సంపూర్తిగ చర్చింపఁబడినట్లు ఒప్పుకొనఁబడు

---

* అనఁగా దేనిబట్టి ఇండియాలోని గవర్నమెంటు ఏర్పఱుపఁబడెనో, అట్టి చట్టము. ఆచట్టము రద్దుచేయఁబడి 1915 సం॥పు చట్టములో చేర్పఁబడినది. ఆమీదజరిగిన అందోళనమువలన 1919 సం॥ న మఱొకచట్టము ఏర్పాటైనది.

భావములపై నొకవిధముగుభార మున్నది. గవర్నమెంటు ఇట్టిభారమును తప్పించుకొను(evades) నెడల అది గవర్నమెంటే కానేరదు. అని నే ననెదను.'' అంతట ఆయన ఇండియాలోని గవర్నమెంటు ఉద్యోగస్థులను ఇండియాలోని సామెత ప్రకారము యజమాని తనద్రవ్యమును పుష్కలముగ ఖర్చుపెట్టునపుడు కష్టపడు (కడుపునొప్పికలిగి) నట్టి మధ్యవర్తులు, లేక ధాన్యపుకొట్ల కావలివాండ్రతో (keepers of granaries) పోల్చుచున్నాఁడు. దురాపేక్షాపరులును, స్వార్థపరులు నగుటచే యజమానికిని, (ఆయనయొక్క) ప్రజలకును మధ్య నడ్డగించు (obtrude) నట్టి మధ్యవా రనుచు వాడుకలోనుండు సామెతలో లేని మధ్యవారినొప్పికలకడుపును తొలఁగింపవలయునను సూచనకలుగచేసి తన శ్రోతల (audience) కు చెప్పిన సామెతకు విషము (sting) కలుగచేసినాఁడు ; (లేక విషము పోసినాఁడు).

ఆపైని నురొకచోట ఆంగ్లేయప్రభుత్వమేయుండవలయునని తన కోరికయనియు, దాని స్థానమున జర్మనులప్రభుత్వమును తా నపేక్షించ ననియు, ఈవిషయమును గమనించవలయుననియు ఆయన చెప్పినాఁడు. తిలకుగారియొక్క సదుద్దేశమునకును రాజభక్తికిని సాక్ష్యముగ ఈవాక్యములు నంగీకరింపవలసినదిగా జిన్నాగారు కోర్టును కోరినారు.

వేఱొకచోట, విద్యగఱపుటకు ద్రవ్యము లభింపకున్నను, అధికారవర్గమునకు జీతములు వృద్ధిచేయుటకు లభ్యమగుచున్నదని తిలకు మొఱబెట్టుచున్నాఁడు (complains). పిమ్మట అతఁ డిట్లనుచున్నాఁడు:- ''వారిజీతము నెట్లు జాగ్రత్తపఱుపనది చూచుకొనుటయే వారి మొదటి యాలోచన (look out) గా నున్నది.

మరల, ప్రజలు తమంతట తాము పరిపాలనము చేసికొనునట్లు 50 సం॥ ములలో ప్రజలను తరిఫీయతు (or విద్యావంతులుగ-educated) చేయునందున ప్రస్తుతపు గవర్నమెంటు తగినదికాదని ఆయన(స్పష్టముగ) చెప్పుచున్నాఁడు, (declares). ఇండియనులు తగ రనువిషయములో

వారిమోసమును క్రిందుమీఁదు (or తలక్రిందు shuffling) చేయుటయును వర్ణించుచున్నాఁడు. వారి యిండ్లలోనవ్వు బదులుగా సాహేబుగారి (saheb) ముఖము నెదుట నవ్వఁగల ధైర్యమును వారు కలిగియుండవలయునని తన శ్రోతలకు (audience) చెప్పుచున్నాఁడు. ఆయన తుదకిట్లు వారిని ప్రోత్సాహ పఱచుచున్నాఁడు, (Exhorts):— ''మీరు బానిసలుగా నుండఁదలఁచినయెడల అట్లే యుండుఁడు. బానిసత్వమున కిష్టపడువానికి నూఱుపర్యాయములు హితోపదేశముచేసిన నేమి ప్రయోజనము? బానిసతనము (slavery) లో నుండుట కిష్టము కలవాఁడు నిరభ్యంతరముగ (freely) అట్లే యుండవచ్చును. కాని, ఇది పౌరుల స్థితి (or లక్షణము-condition) కాదు.'' జిన్నాగా రిట్లనుచున్నారు :— ''ప్రజలను నిద్ర (lethargy) నుండి మేల్కొలుపుటయే తిలకుగారి యుద్దేశ్యము;'' సందేహము లేదు. కాని, అట్లుచేయుటకు ఆయన మూఁడు ఉపన్యాసములలో 10, లేక, 12 పర్యాయములు వారు బానిసలని గాని లేక, అతర్జుమా నంగీకరించు నెడల—దాస్యము (servitude) అనిగాని, చెప్పుచున్నప్పుడు, వారిని (ప్రజలను) ఈదురదృష్టస్థితియం దుంచినందులకు జవాబుదారి వహించినదని ఆయన చెప్పుచుండు గవర్నమెంటు నెడల అనూయ (disaffection) కలిగించుటకు ప్రయత్నించినాఁడని ఆయనపై దోషారోపణవచ్చునదని ఆయన విచారపడ (or మొఱపెట్టుకొన-complain) కూడదు.

మఱుదినమునం దాయనయిచ్చిన తృతీయోపన్యాసము(ఐ గుర్తుగల దస్తావేజు, Exhibit I) లో నుండి రెండువాక్యములు (or భాగములను, passages) నే నుదహరించెదను. మొదటిది బానిసతనపు ధోరణిని వృద్ధిపఱచినది; అది యిట్లున్నది:—''మన చేతిపనులు (or పరిశ్రమలు (industries) వృద్ధికావలయును. కాని, అది యెందులకాపఁబడినది? దాని నెవ రాపిరి? ఇందులకు కారణము మనము వెదుక నారంభించునెడల ఈ పరిశ్రమసంస్కరణము (industrial reform) ను ఈదుతవ్య

యసంస్కరణము (economic reform) ను మన మూపలేదని కన్పట్టును. ఏ దేశములో (nation) ఒకని సమర్థత నుపయోగించుటకును కనంబఱచుటకును మార్గము, స్వేచ్ఛలనునవి యుండునో అచట సద్గుణము లభివృద్ధినొందును. కాని, యావత్తును బానిసతనము, కట్టుబాటు (Bondage) లున్నపుడు ఎట్టి గుణము లభివృద్ధినొందును? యజమానుని అనుగ్రహము లేక యేమియు కానేరదు." తన శ్రోతల (audience) ను ఆయన (అనఁగా తిలకుగారు) మేల్కొల్పుటను (wake up) ప్రయత్నించుచుండెనని జిన్నాగారు మరల చెప్పుచున్నారు; తన శ్రోతలయొక్క ప్రేమను చెడఁగొట్టుటకు ప్రయత్నించుచున్నట్లును గవర్నమెంటు నెడల అసూయ, రాజద్రోహము లగునట్టి ప్రేమ లేకుండుటనుగాని వైమనస్యమునుగాని కలుగచేయుచున్నట్లు పరులకుఁ దోచును, (సామాన్యన కగపడుచున్నాఁడు). మఱికొంతసేపటికి, వారు పరిపాలనమునందు మార్పు కలుగచేయనియెడల "ఇండియాలో ప్రతిమనుజుఁడును అంతకంతకు ఎక్కువగా నపుంసకుఁడు (effiminate) అగును. మన విధికృత మద్దియే. బానిసతనపు ప్రతిష్ఠాపనములు (institutions) అట్టివే;" అని చెప్పుటలో తన భావమును తిలకు స్పష్టీకరించినాఁడు.

జాతీయ (లేక దేశీయ national) సమస్య ఎట్లేర్పడిన దనుదానితో రెండవ ముఖ్యభాగము (వాక్యము, passage) ను బంధించి యున్నది. "ఒక దేశములోని ప్రజలను గొడ్డు (beast) వలె భావించవలయునా, లేక, దేశములోని జనులను మనుష్యులుగ నెంచి వారిభావము, వారిస్వేచ్ఛాపేక్ష (ఇచటస్పష్టముగ లేదు) లను ఆలోచించి నాగరకతనొందిన దేశములవారితో సమానముగ నుంచవలయునా యనునది ముఖ్యసమస్య" యై యున్నది. "గొడ్డు" (beast) అనునది కఠినమగు పద మని డిఫెన్సుపక్షమున చెప్పుచున్నారు. సిద్ధముగానున్న నిఘంటువులనుచూచి సందర్భమును ఆలోచించినపిదప, ఇంగ్లీషు లేఖరి యీసందర్భమున "మూఢమగు గొడ్డు (brute, beast) అనుపదముల నుపయో

గించు నవియును తిలకునోటినుండి వచ్చిన "పశు" శబ్దమునకిదియే యర్థముకాని మరొకటి లేదనియును కోర్టువారు నిర్ధారణ చేయుచున్నారు. ప్రభుత్వమునెడల శ్రోతలకు (audience) గల ప్రేమను విపదీయనొప్పట్టినింద్యమగు నితరభాగములు (or వాక్యములు, passages) ఈయుపన్యాసమందున్నవికాని, దానినుండి యింకను ఉదాహరించుట అనవసరము.

న్యాయముగను స్వతంత్రముగను అచ్చటచ్చట స్వల్పభాగములకు తగినట్టి ప్రాముఖ్యత ఈయకుండగను, ఈయుపన్యాసముల సారాంశమునాలోచించునెడల, మన కవి యెట్టి అభిప్రాయమును కలిగించును? వానిని వినినజనుల కెట్టి యభిప్రాయము కలిగినట్లు మనము నమ్మవలయును? వారి ప్రస్తుత దుస్థితిని తెలిసికొనునిమిత్తమును (జిన్నాగారు చెప్పునట్లు) వారు మేల్కొనుటకును, వారు హోమ్‌రూలులీగులో చేరి దేశపరిపాలనావిషయములో మార్పుకలిగించుటకు ఆందోళనము జరుపుటలో తనకు సహాయముచేయునిమిత్తమును, గవర్నమెంటునెడల తన శ్రోతల (audience) కు అసూయ కలిగించవలయునని తిలకుయొక్క కోరికయని వానినుండి నాయభిప్రాయమేర్పడుచున్నది. ఆయన మూఢులను జనులకు (audience) ఉపన్యసించుచున్నాఁడు.—ఈవిషయమును నే డిఫెన్సుయొక్క న్యాయవాది నొక్కి చెప్పినాఁడు. తాను దృఢమగు దృష్టాంతరూపముగ హేతువులను గనఁబఱచిననేగాని వారికి దానియందభిరుచి కలుగదని ఆయనకు తెలిసియేయున్నది; గనుకనే, వారు బానిసలనియును, వారికష్టములు తొలఁగింపఁబడుట లేవనియును, వారి లాభమునకు విరుద్ధమగు తనస్వల్పలాభమునే గవర్నమెంటు చూచుకొనుచున్నదనియును, వారిని వారే పరిపాలించుకొనలేరను అబద్ధపు మిషతో వారిని బానిసతనమునందే యుంచుటకెంచుచున్నదనియును, వారి కాయన చెప్పుచుండెను.

సివిల్ సర్వీసునుమాత్రమే తిలకునిందించుచున్నాఁడు, (attacking). గాని, గవర్నమెంటును కాదని జిన్నాగారు చేయువాదమును ఆయుపన్యా

సములను సమగ్రముగా (or జాగ్రత్తగా) చదువునతఁడు వెంటనే నిర సించును, (discord). ఉపన్యాసకుఁడు (తిలకు) తఱచుగా "బురాక్రసీ" (అధికారవర్గము) అనుమాట నాంగ్లమున నుపయోగించుచున్నాఁడు. కాని, యానద్విశిష్టమగు గవర్నమెంటును గవర్నరుజనరల్ మొదలుకొని తుదకు పోలీసుభటునివఱకుఁగల ఇండియాలోని సకలమైన ఉద్యోగ వర్గమునుగూర్చి ఆయన చెప్పుచున్నాఁడని ఆయనవాదమం దంతటను సందర్భమును బట్టియును, ధోరణి (trend) ని బట్టియును స్పష్టముగు చున్నది.

ప్రథమమున 1897 వ సంవత్సరమందును, పిమ్మట 1908 వ సంవ త్సరమందును రెండుపర్యాయములు 124 A. అను సెక్షన్ క్రింద తిలకు శిక్షింపఁబడినాఁడు. ఆయనయొక్క రెండవ నేరముయొక్క కారాగృహ వాసము రెండుసంవత్సరముల క్రిందట మాత్రమే పూర్తిఅయినది. ఈవిషయమునుగూర్చి మరల తాను ప్రసంగింపతలఁచినట్లు బెల్గాములో నిచ్చిన యుపన్యాసముద్వారా బయల్పఱచెను. కాఁబట్టి ఆయన సత్ప్రవర్తకుఁడుగ నుండునిమిత్తము, నేను జూన్ నెల తే 22 ది గల యుత్త రువులో తెలిపిన ప్రకారము ఇద్దరు జామీనుదార్లతో ఆయన యొక ఖత్తు (bond) ను వ్రాయవలయునని నాకు తృప్తికరముగ తోఁచినందున, ఒకసంవత్సరమువఱకు ఆయన సత్ప్రవర్తకుఁడుగా నుండుటకుగాను, ఒక్కొకరు రు 10,000 ల చొప్పున ఇద్దరుజామీనుదార్లతో తాను రు 20,000 లకు పూచీఖత్తు ఈయవలయునని ఆజ్ఞాపించుచున్నాను.

(దస్కతు) జి. డబ్ల్యు. హ్యాచ్,
డిస్ట్రిక్టుమేజస్ట్రేటు, పునహా.
12-8-1916.

పునహా మేజస్ట్రేటుగారి పైఆర్డరుమీద శ్రీతిలకుగారు 1916 సం॥ ఆగస్టు తే 28 దిని బొంబాయి హైకోర్టునకు ఆర్డరు రద్దుచేయవలెనని రివిషన్ పిటిషన్ యిచ్చిరి. తిలకుగారి తరఫున బారిస్టర్లుజిన్నా, బాప్టిస్టా, పరుల్‌కర్ వారును, హైకోర్టు వకీళ్లు బలేల్, మోదక్, కరన్దికార్లును వాదించిరి. 1916 సం॥ నవంబరు తే 8 దిని జిన్నాగారి వాదమును, తే9 దిని గవర్నమెంటు అడ్వకేటు జనరల్‌గారి వాదమునువిని, గా॥ జస్టిస్ బాచిలర్, జస్టిస్ షా శ్రీతిలకు నిర్దోషి అనితీర్పులుచెప్పి పునహా మేజస్ట్రేట్ ఆర్డరును రద్దుచేసిరి. వారి రెండుతీర్మానములు క్రిందతర్జుమాచేయబడియున్నవి. ఈతీర్మానములవల్ల శ్రీతిలకుగారు స్వరాజ్య ఆందోళనము ఏ ఆటంకము లేక దేశమంతట వ్యాపింపచేయుట కవ కాశము కలిగినది.

బొంబాయి హైకోర్టుచొప్పున

జస్టిస్ బ్యాచిలర్‌గారి తీర్పు

పునహా డిస్ట్రిక్టు మేజస్ట్రేటు క్రిమినల్‌ప్రొసీజర్‌కోడ్, శిక్షా విధానస్మృతి 108 వ సెక్షన్ క్రిందను దానితర్వాతి సెక్షనుల క్రిందను చేసిన యుత్తరవును విమర్శించ (revise) వలసినదిగా బాలగంగాధర తిలకుగారీదరఖాస్తు (లేక మనవి, application) చేసినారు. మనవిదారు (దరఖాస్తుదారు) ఒకసంవత్సరమువఱకు సత్ప్రవర్తకుఁడుగ నుండునట్లు రు 20,000 లకు పూచీఖత్తు ఈయవలయుననియు, ఒక్కొకరు రు 10,000ల చొప్పున యిద్దరుజామీనుదార్లు జామీను ఈయవలయుననియు మనవిదారును (జిల్లామేజస్ట్రేటు) ఉత్తరవుచేసెను. ఇప్పుడు రికార్డులోనున్న మూడు ఉపన్యాసముల (speeches, వ్యాసములు) ద్వారా మనవిదారు రాజద్రోహ విషయములను వెదజల్లెనని జిల్లామేజస్ట్రేటు అభిప్రాయపడుటయే అట్టియుత్తరువునకు హేతువు. తిలకుగారీయుపన్యాసముల

ఇచ్చినట్లు ఒప్పుదలయైనది. అది మహారాష్ట్రభాషలో నీయఁబడినవి; కాని వానిభాషాంతరీకరణము మాయెదుటనున్నది. ఆభాషాంతరీకరణము దాదాపుగా సరియైనదని యొప్పుకొనఁబడినది. మరాటీభాషలో నున్నదానికంటె సర్కారువారి భాషాంతరీకరణకర్త (or తర్జుమాచేసిన యతఁడు) అచ్చటచ్చట యెక్కువ కఠినపదముల నుపయోగించెనను తిలకుగారిపక్షమున చేయువాదములోని స్వల్పవిషయములవలన నెట్టిప్రయోజనము లేదని నాయభిప్రాయము. ఇండియన్‌పినల్‌కోడ్ (శిక్షాస్మృతి)యొక్క 124 ఏ. అను సెక్షన్‌ప్రకారము శాస్త్రోక్తముగ నేర్పఱచబడిన గవర్నమెంటునెడల జనులు, అసూయాగ్రస్తులగునట్లు మనవిదారుచేసినాఁడనికాని, చేయుటకు ప్రయత్నించినాడనికాని ఋజువైనదా లేదా, అనునదియే యిందలి ముఖ్యసమస్య. ఇందులో శాస్త్రవిషయికసమస్య యేమియు లేదని నాయభిప్రాయము, కాని శాస్త్రజ్ఞుఁడైన జిల్లామేజస్ట్రేటు 22 బొంబాయి, 112 పుటలోని న్యాయమూర్తి స్ట్రాచీదొరగారి తీర్పును పొరబాటుగా "అసూయ" (disaffection) అనఁగా మంచియభిప్రాయము లేకుండుట యని యభిప్రాయపడిన లోపమును నేను కనిపెట్టవలసియున్నది. ఇట్టి పొరబాటగు తాత్పర్యము (misapprehension) శాస్త్రజ్ఞుఁడగు మేజస్ట్రేటుయొక్క తీర్పునకు ఆధారభూతమైనదో లేదో నేను చెప్పలేనుగాని, అది అట్లైయుండుట స్పష్టము. Dis అను (ఉపపదము, particle) దానితో సమాసము (లేక సంధి) చేయఁబడి వాడుకలోనున్న సామాన్యపదములకు విరుద్ధముగా (disaffection,అసూయ)అనుపదమునకు అర్థము చేయఁబడె ననుట స్పష్టమని నేనుతలంచెదను. ఉదాహరణము. Dislike (అయిష్టము.) అనునది like (యిష్టము) లేకుండుటమాత్రమే కాదు; disgust (అసహ్యము) అనునది రుచిలేకుండుటను మాత్రమే సూచింపదు. న్యాయమూర్తి స్ట్రాచీదొరగారి నిర్వచనమును, సవరణచేసిన ఫుల్‌బెంచి (Full Bench) వలన నిది గుర్తింపఁబడినది. (22 బొంబాయి, 151 పుటలోని

తీర్పును చూడనగును.) 124 A అను సెక్షనుకు వర్తించు 1 వ వ్యాఖ్యానము (Explanation). వ్యాఖ్యానమువలన నీయిబ్బంది నివారణమైనది. ఇట్టి నిర్వచనము మనయెదుట నున్నందున యీకేసుకు సంబంధించిన శాస్త్రవిషయములో నెట్టి సందేహమును లేనట్లు నాయభిప్రాయము. తదుపరి డిఫెన్సు(తిలకు)గారి పక్షమున నొక్కిచెప్పఁబడిన రెండు ఆరంభవాదములవిషయములో నొకమాట చెప్పవలయును. ఆయంశములలో సార మేమియు లేదని నేనభిప్రాయపడినందున వానినిగూర్చి యొక్కమాటనుమాత్రమే చెప్పెదను.

ప్రథమవాదప్రతివాదములు.

మొదటిది:—హిజ్ మేజస్టీ (రాజు) చక్రవర్తి (His Majesty King Emperor)గారికిని బ్రిటిషు (ఆంగ్లేయ) పార్లమెంటుకును విశ్వాసపూరితమగు రాజభక్తినిమాత్రమే యుపన్యాసకుఁడు (తిలకుగారు) కనఁబఱచినాఁడుగనుక ఆయన యుపన్యాసములలో పరవశత్వము, (Excitement) కాని, అసూయ (disaffection) కాని లేదని వాదింపఁబడుచున్నది. బ్రిటిషుఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగ స్థాపింపఁబడిన గవర్నమెంటునెడల అసూయను గలిగించుటయనెడు దోషారోపణకు నెంత విశ్వాసయుక్తమైనను హిజ్ మేజస్టి (చక్రవర్తి) గారికిని బ్రిటిషుపార్లమెంటునకును రాజభక్తి కనఁబఱచుట (మాత్రమే) సదుత్తరము (answer) కానేరదని 124 A అను సెక్షనుకు చదివినంతవఱకు చెప్పగలను. రెండవది.—ఇండియాలోని గవర్నమెంటును దూషించలేదనియును, సివిల్ సర్వీసు (Civil service) ను మాత్రమే వక్త (తిలకుగారు) దూషించెననియు అందువలన 124 A అను సెక్షనును భిన్నముగా లేదనుట శాస్త్రీయమనియు వాదింపఁబడుచున్నది. అది వాస్తవముగ నట్లుకాదనియే నాయభిప్రాయము. కాని, అది అట్లే అనుకొనినను, అది దోషారోపణకు (to the charge) సదుత్తరము కానేరదు; ఏలన, బ్రిటిషుఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగ నేర్పడిన గవర్నమెంటువారితరపు మనుష్యుల

తాను చేయుపనులవలన సహజముగను సామాన్యముగను (probable) కలుగు ఫలితములు తప్పక కలుగునని తాను ఉద్దేశించియే యుండు నను విధి (rule) చొప్పున, వక్త వాడినభాష (వాక్యముల) నుండియే ఆయన యొక్క యుద్దేశ్యమును కనుఁగొనవలయును. ఈమూఁడుఉపన్యాసము లలో నగపడు వాక్యములయొక్క రీతినిగూర్చియే సక్రమముగ వాద ప్రతివాదములలో (arguments) వ్యాఖ్యానములు చేయఁబడినవి. స్వయముగ ఆలోచించునెడల (in a personal sense) అనేకచోట్ల నీరీతిగా అసహ్యమైనవిగాను (ofiensive) అవమానకరమైనవిగాను నున్నవి. ఐనను, వానివలన వక్తయొక్క అనాగరికత (bad taste) కాని, దుష్టస్వభావము (bad temper) గాని స్పష్టపడునేగాని, శిక్షా శాస్త్రము (criminal law) ను నిరాకరించినందులకు శిక్షించుట కవి విశేషముగ పనికిరావని నాకు దోఁచుచున్నది. ప్రస్తుత మాతని యభిప్రాయము కాని, అభిమానముగాని నిషేధింపఁబడినదనువాదము అవసరము లేదు. ఉపయోగింపఁబడినభాష (వాక్యముల) లోఁగాని, వక్కాణింపఁబడిన పద్ధతులలోఁగాని వక్తను శిక్షాస్మృతి (Penal Code) క్రిందికి దెచ్చుట కేమైన నవకాశ మున్నదా యనుసంశమునుగూర్చియే మన మాలోచింపవలసియున్నది. వినువారి మనస్సులలో నీయుపన్యాసము లెట్టి ఫలితము (or అర్థము, effect) కలుగచేసిన వనుదానిననుసరించి ప్రత్యుత్తరముండును. సెక్షనులో నిర్వచింపఁబడిన ప్రకారము ఆఫలితము స్వాభావికముగను సామాన్యముగను (naturally and probably) దురభిప్రాయమును కలిగించునా? లేక శాస్త్రనిషిద్ధముకాని కొంత అసంగీకారమును గలిగించునా?

అసామాన్యఫలితమసూయకలిగించుటకాదు.

ఈ ప్రశ్నమునకు సదుత్తరమిచ్చుటయందు మనకు సహకారిగా మనమువినిన వాదప్రతివాదములు సహాయభూతములైనసంగతి వాస్తవములే కాని, తిలకుగారెవరియెదుట విన్నవించిరో వారు అనఁగా అట్టి

జనులు లేక శ్రోతలు రాజకీయాంశములందు మూఢస్థితిని జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుచు వాదప్రతివాదములు మరవకుండ మొదటినుండి తుద వఱకు నెమ్మదిగను జాగ్రత్తగను ఈమూఁడుఉపన్యాసములను ఉచితరీతిగను, పూర్ణముగను జదివి, అందువలన సామాన్యముగ నెట్టిఫలిత మేర్పడునో తీర్మానించుటయే కోర్టువారి ముఖ్యోద్దేశమగుటచేత అట్టి వాదప్రతివాదము లవశ్యము కొన్ని (యుపన్యాస) భాగముల (passages) కు మాత్రమే సంబంధించినవని జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును. ఒకమాఱుగాక పలుమార్లీయుపన్యాసములను జదివితిని; ప్రాసిక్యూషన్ వారు (or గవర్నమెంటువారు) యుక్తముగ నాక్షేపించినభాగముల టుండ, మొత్తముమీఁద అసూయ యనఁగా, వైమనస్యము లేక శత్రుత్వము కలుగజేయుట వాని (యుపన్యాసములు) స్వభావమైనట్టియును సామాన్యమైనట్టియును ఫలితము కానేరదనియును, కాని "ప్రజలు" అని అనుకొనునట్టుగాని పిలుచుకొనునట్టుగా వారిచేతులకు రాజకీయాధికారములు నీయ (or బదలాయించ) నందులకు గవర్నమెంటువారియెడల అసూయను కలిగించు ఫలితముమాత్ర మున్నదనియు నామనసునకు దృఢముగ దోఁచుచున్నది. సారాంశమేమన (conclusion is): అచ్చులో 34 పుటలుగల మూఁడుఉపన్యాసములయొక్క మొత్తపు భావమునుగూర్చిమాత్రమే నేనాశ్రయించెదను (I can only appeal). ఐనను, ఈతీర్పునందు వానిని విపులముగ నేను వ్రాయజాలను. నాతీర్పు ఏయొక్క ప్రధానమగుభాగము (లేకవాక్యము) మీఁద నాధారపడి యుండకున్నను, వాని సామాన్యఫలితముమీఁదనే నాధారపడియుండినను, నేను కదాచిత్తుగా నాప్రధానభాగమును సూచించెదను. తనశ్రోతలకు (audience) తా నభిమానపురస్సరముగ జెప్పిన "స్వరాజ్యము" అనుపదముయొక్క అర్థమెద్దియో తెలుపుటకుగాను నేను ముఖ్యమైన భాగములు (వాక్యముల) నాలోచించెదను. ఇట్లాయన చెప్పెను; "కాని, ఇతరులచేఁ జేయఁబడిన యేర్పాటు ఎంత సమంజసముగ

నున్నను ఇట్టి యేర్పాటులను జేయు అధికారము నపేక్షించునతఁడు వీనినెల్లప్పు డంగీకరించుట తటస్థింపదు. ఇదియే స్వరాజ్యసూత్రము. మీకలెక్టరును మీరెన్నుకొనుఅధికారము మాకుండెనేని అతఁడు (అనఁగా మీరెన్నుకొనిన అతఁడు) ఇప్పటికలెక్టరుకంటె నెక్కువపనిచేయునని అనుకొనతగదు. ఒకవేళ, అతఁడంతపని చేయుకపోవచ్చును; మీఁదుమిక్కిలి అతఁడు తక్కువగాకూడ చేయువచ్చును. ఇందులకు నేనొప్పుకొనెదను. సంగ్రహముగ చెప్పునదేమనఁగా, వ్యవహారములను చక్కఁబెట్టుకొను అధికారము మనచేతులలో నుండవలయునని కోరుటయే స్వరాజ్యమును కాంక్షించుట. మీరు ఇప్పటినుండి ప్రయత్నముచేసినను అయిదుసంవత్సరములలో 25 సంవత్సరములలో ఈఫలితమును మీరు పొందజాలరు. ''

సివిల్‌సర్వీసుఎడల ద్వేషమును కలుగఁజేయ నవసరము లేదనికాని ఎవరికరపున నమ్మకముగ సివిల్‌సర్వీసు పనిచేయుచున్నదో అట్టి (శాస్త్రోక్తవిధానమున) ఏర్పడిన గవర్నమెంటుఎడల ద్వేషమును కలిగింప నవసరము లేదనికాని కనఁబఱచుట కీభాగము ముఖ్యమైనది. సామాన్యస్థితికి (moderation) తగినభాష (వాక్యముల) నుపయోగించుటవలనను, గవర్నమెంటువారియెడల ద్వేషమును స్వభావముగఁ గలుగనీయనిపదముల నుపయోగించుటవలనను, మీ రద్దానిని తొలగించ (avoid) వచ్చును. ఇది వాస్తవముగు చిన్నప్రశ్నయని నాకు తోఁచుచున్నది. ఉపన్యాసములను తానంతట వానినే యాలోచించునెడల వానిని పూర్ణముగఁ జదువవలయును. గవర్నమెంటువారిపక్షమునగాని మనవిదారుపక్షమునగాని యేదియును తీసికొనిరాకయును, అచ్చటచ్చట నుపయోగించిన మాటలకంటెను భాగములకంటెను మొత్తముయొక్క సామాన్యఫలితముండే దృష్టినుంచి వానిని సక్రమముగ నన్వయించవలయును. అట్టి సక్రమాన్వయప్రకార మీయుపన్యాసములు 124 A అను సెక్షనుకు విరోధములుగ నున్నవా లేదా, అనునదియే ముఖ్యప్రశ్నము.

అభిమానము—తానంతట అదిశాస్త్రాతిక్రమణముకాదు.

ప్రథమమున ఇపుడు ఉపన్యాసకునియొక్క యాశయమును (aim) గూర్చి ఆలోచించునెడల, ఆయన ''స్వరాజ్య''మని వర్ణించిన (describe) దానినిగూర్చి వాదించుటలో ఇండియనుల (హిందూదేశపు జనుల) కు రాజకీయాధికారములో ఎక్కువగను క్రమముగనెక్కువయగునట్టియును భాగము లభించుటయును; ఇండియాలోని జనులయొక్కగాని జాతులయొక్కగాని అధికారములోనికి దేశముయొక్క పరిపాలనమును లోఁబడఁజేయుటయందు ఆయన యుద్దేశము. అట్లభిమానించుట దానంతట అది శాస్త్రమునకు విరుద్ధముకాదని నాయభిప్రాయము. ఆవిషయములో అడ్వకేటుజనరల్ (Advocate General) ఒకమాటనైనను జెప్పలేదు. శాస్త్రవిరుద్ధ మనునది దానియం దేమైన నున్నదాయని, తెలుసుకొనుటయే న్యాయాధిపతి (Judge) నైన నాపనియై యున్నది. నేను చెప్పిన పర్యవసానము లభించుటకుగాను (ఆయన) అభిమానించిన పద్ధతులను పరీక్షించునిమిత్తము వక్తయొక్క సామాన్య దృక్పథము (general view)ను తెల్పుటకై యీక్రింది ర (Exhibits) భాగములను తెలుపుచున్నాను.

''ఆంగ్లేయప్రజల ప్రభుత్వముక్రిందనేఆంగ్లేయజాతియొక్కతనిఖీ క్రిందనే ఆంగ్లేయులసహాయముతోడనే వారి సానుభూతి (sympathy) ద్వారాగాని, వారి ఆశ (anxious) తోకూడిన జాగ్రత్తద్వారాగాని, వారికిఁగల గొప్పభావములద్వారాగాని, మనము మనమేలును సంపాదించుకొనవలయుననుట నిర్వివాదాంశము. ఈవిధముగా ఈపరిపాలనములో మంచి నిర్వాహకత్వమును కోరవలయును. అని ప్రస్తుతశాసనమునందు సవరణచేయువలసియుండును. అది పార్లమెంటుద్వారా జరుగును. మన మితరులద్వారా కోరము. ఈకోరిక నెఱవేఱుటకు మనము ఖేదించి (వరాసుల) దేశమునకు అర్జీలను పంపుకొన నక్కఱలేదు. అక్కడ మిత్రమండలియుండునుగాన మనము వారిని ప్రార్థింపనవసరము లేదు. ఆంగ్లే

యులకును ఆంగ్లేయపార్లమెంటువారును మనవిచేసికొనవలయును. ఐరోపాఖండములో ప్రస్తుతము జరుగుచున్న సంగ్రామమువలన బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములో నున్న అన్నిభాగములు నేకీభవించిననేగాని తాను పొందవలసిన బలమును సామ్రాజ్యము పొందనేరదని ఆలోచన ప్రారంభమైనది. వారివలసప్రదేశములును దొరల నివాసప్రదేశములును అగు ఆస్ట్రేలియా, కనడా, న్యూజిలండు దేశస్థుల సహాయాపేక్షయందు తామున్నామను జ్ఞానము వారి కిప్పు డుదయించినట్లుగా సంభవించినది. ఈజ్ఞానమునుండి మీరు లాభమును పొందఁదలఁచినయెడల కొన్నిహక్కులను సంపాదించుటకు మీకుకూడ సమయము కలిగియున్నది. కత్తి నుపయోగించి యీహక్కులను పొందవలసినదని ఎవరును మీతో చెప్పరు. ఈదినమున ప్రజలమనస్సు (nation's mind) మార్పును పొందినది. ఇంగ్లండునకు హిందూదేశము కొంత సాహాయ్యము చేయఁగలదు. హిందూదేశము సుఖముగా నున్నయెడల ఇంగ్లండు నొకవిధమగు ఖ్యాతియు బలమును ఘనతనుకూడ పొందును. ఈజ్ఞానమున కింగ్లాండు మేల్కాంచినది; యుద్ధము ముగిసినపిమ్మట తుదకు కొన్నివిషయములలోనైనను పరిపాలనము మాఱవలసియుండును. ఈహక్కులను సంపాదించుటకు అశాస్త్రీయకార్యములను చేయవలసినదిగా మీకు నేను చెప్పను. శాస్త్రీయమగు మార్గమున్నది. ''

శాస్త్రీయమగు ఆక్షేపణలు లేవు.

నేను పైనియుదహరించిన (యుపన్యాస) భాగములలో వక్తయొక్క ముసాయిదా (draft) సామాన్యముగ నుదాహరణపూర్వమైయున్నది. (Exemplification). దానిలో అశాస్త్రీయమేమియు లేదు సరికదా, శాస్త్రీయ మైనట్టియు కట్టుబాట్లుకలిగినట్టియు (constitutional) పద్ధతులు నవలంబించుట మూలమున రాజకీయసంబంధమగు మార్పులు లభించవలయు ననువాదన సుస్పష్టముగ నున్నది. కావున, ఉపయోగింపఁబడిన విశేషవాదప్రతివాదములనుచర్చించుచు ఈతీర్పును పెంచ నవసరము లేదు. ఈవాదప్రతివాదము లన్నియును శాస్త్రీయమగు నాక్షేపణములు లేకున్న వను నాయభిప్రాయమును దెలిపినచాలును. అట్టి వాదప్రతివాదములలో నీక్రిందిది యున్నది; ''ఎట్టి ఫితూరియు లేకుండ న్వదేశసంస్థానమును ఇండియాదేశపు పరిపాలకులు పాలించుచున్నారు. బ్రిటిషుఇండియాలో బ్రిటిషుఉద్యోగస్థులకు సత్యధికముగా జీతములియ్యబడుచున్నవి. ఇండియనులును చర్చించుటకుమాత్రము స్వతంత్రము కలిగియున్నను, బొక్కసముపై నగాని, ధోరణినిగూర్చిగాని తగిన యధికారము కలిగియుండలేదు. ప్రస్తుతపు ఉద్యోగస్థులు వాస్తవముగ ఇతరజాతివారు సమర్థులును పాటుపడువారైనప్పటికి ప్రజల అవసరములను వారు సరిగా కనుఁగొనఁజాలరు. ''

ఇదంతయు రాజకీయసంబంధములో తెలివితక్కువగా నుండవచ్చును. అట్టిదానితో నాకు పనిలేదని మరల చెప్పుచున్నాను; కాని, అది 124 A అను సెక్షనుకు వైషమ్యము లేని సక్రమమగు రాజకీయ విమర్శయని నాయభిప్రాయము. ఐనను, ఈమూఁడుపన్యాసముల సముదాయము నీవాదప్రతివాదము లగుచున్నవి; మఱియు, నేర (selected) బడిన యేభాగముకంటెను విశేషించి వాని సామాన్యధోరణి (tenor) పర్యవసానములవలన విచారింపనలయుననియే మనవిదారుయొక్క యాశయము (intent); మనవిదారుపక్షమున న్యాయముగ చెప్పుటయందు ఈభాగములన్నియు దూషణలు కావనికూడ చెప్పవలసియున్నది. తే 31-5-16 దిగల యుపన్యాసములో నొకచోట ఆయనయిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు.

''గవర్నమెంటునుగూర్చియు ఈదేశములో గవర్నమెంటువారు చేసిన లౌకికాభివృద్ధిని (material improvements) గూర్చియు చెప్పుచో ఆపనులు చేయలేదని నేనుచెప్పను. చేసినపనులు చాలవని నేను చెప్పుచున్నాను. కొన్నిపనులుచేసినారు; చక్కఁగాకూడ చేసినారు. పూర్వపు ప్రభుత్వమువారు చేసినపనులకంటె బ్రిటిషుగవర్నమెంటువారు ఎక్కు

వగను బాగుగను చేసియున్నారు. ఇది వారికి గౌరవమేను. అది (బ్రిటిషు గవర్నమెంటు) చేయనివనులను చేయవలసినదిగా మనము చెప్పవలసి యున్నది. ''

ఇది యింతటితో ఆగినయెడల గవర్నమెంటువారికి కేసు (case) ఏమియును లేకుండెడిదియేకాని, మీరు అదృష్టవశముచే ఈవిషయముల నింతటితో నావకయున్నారు. రెండుమూఁడుభాగములు అవి యున్న విధముగా సమర్థించుట (justification) కవకాశము లేకుండుట నిస్సంశయము; తిలకుగారి శాస్త్రజ్ఞుఁడగు న్యాయవాదికూడ సమర్థించుటకు తగినంతగాని జయప్రదముగగాని ప్రయత్నించుటలేదు. ఆభాగము లట్లే యొంటరిగ నుండినయెడలగాని, లేక, అవి యుపన్యాసకుని (వక్తయొక్క) సామాన్యమనోగతమును వెలువరించినట్లు నేనెంచిన యెడల గాని, నేను మేజస్ట్రేటుయొక్క యుత్తరువును ఖాయ పఱచవలసియుండునదియే. ఈతీర్పులో నేరమగు (offensive) భాగములను మరల చర్చించి వాని కెక్కుడు ప్రాశస్త్యమును కలుగచేయుటకు నాకుద్దేశము లేదు. మొదటి యుపన్యాసములో నున్నట్టియును ఇండియనులను బానిసలుగగాని దాసులుగ (Servitude) గాని యుండుటనుగూర్చి తెలిపెడు నొకభాగ మున్నదని చెప్పినయెడల నద్దానిని తగినట్లు గుర్తింపనగును. రెండవయుపన్యాసమందు, "దానిలాభమునకై ముఖ్యముగ చూచుకొను పరాయి ప్రభుత్వము" అని గవర్నమెంటును వర్ణించెడి మఱియొకభాగమున్నది. శాస్త్రజ్ఞుఁడగు జిల్లా మేజస్ట్రేటుయొక్క యుత్తరువును బలపఱచగల కారణము లున్నవని యీభాగములనుబట్టిమాత్రమే నిర్ణయింపవచ్చునా యనునదియును, ఈ కేసులో నిజముగా కష్టమని నా అభిప్రాయము. ఈ కష్టమైన ప్రశ్నవిషయములో నేను సాధ్యమైనంతవఱకు బాగుఁగా ఆలోచించియును, ఉపన్యాసములయొక్క మొత్తమగు ధోరణినిబట్టియును మనవిదారుపక్షముననే నిర్ధరించవలయునని నాఅభిప్రాయము. నేనట్టి మాటకు ఈభాగములు (passages) సమర్థనీయము లని నాతాత్పర్యము

కాదుగాని, అవి ప్రస్తుతవాదసందర్భమునుబట్టి వానిలో నగపడు నాక్షేపణలు కొంతవఱకు తగ్గుచున్నవి; మఱియు నుపన్యాసముల మొత్తము మీఁదనుండు సామాన్యఫలితమును అవి నిర్ణయించునని నే నెంచను. 124 A అను సెక్షనుయొక్క 2-వ, 3-వ వ్యాఖ్యానములలో నిర్వచింపఁబడిన యుచితవిమర్శనముయొక్క హద్దులను మించినట్లు మొత్తము మీఁదనుండు ఫలితమువలన తేలలేదని నాయభిప్రాయము. ఈకారణములవలన నీయాజ్ఞను స్థిరపఱచి విమర్శింపఁబడుచున్నయుత్తరువును రద్దుపఱచవలయునని నాఅభిప్రాయము.

జస్టిస్ షా గారి తీర్పు

పునహా జిల్లా మేజస్ట్రేటుచేసిన యుత్తరువును విమర్శించుట కీధరఖాస్తు దాఖలుఅయినది. మనవిదారుపైన క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ (శిక్షావిధానశాస్త్రము) యొక్క 108-వ సెక్షను ప్రకారము జరుపఁబడిన చర్య విషయములో నీయుత్తరువు చేయఁబడినది. మనవిదారొక సంవత్సరకాలమువఱకు సత్ప్రవర్తకుఁడుగ నుండుటకు మనవిదారు (స్వయముగ) రు 20,000 లకు పూచీఖత్తు నీయవలయు ననియు, నొక్కొక్కరు రు 10,000 చొప్పున నిద్దరు జామీనుదారులు జామీనీయవలయుననియు అది యాజ్ఞాపించుచున్నది.

మనవిదారుపై క్రిమినల్ప్రొసీజర్ కోడ్ 108-వ సెక్షను ప్రకారమువచ్చిన సమాచార (information) మేమన, బెల్గాము (Belgaum) లో తే 1-5-16 ది యందు అహమ్మదునగరునందు తే 31-5-16, ది 1-6-16 దులయందును "స్వరాజ్యము" లేక, "హోము రూలు" అనువిషయమును గూర్చి ఇండియా దేశ శిక్షాస్మృతి (Indian Peual code) యొక్క 124 A అను సెక్షన్ క్రింద శిక్షార్హమగు మూఁడు ఉపన్యాసముల నిచ్చుట మూలముగ రాజద్రోహ విషయములను వాగాడంబరముగ బ్రచురించి వెదజల్లినాఁడనియే.

దేనియొక్క ప్రాచుర్యము ఇండియా దేశ శిక్షాస్మృతియొక్క 124 A అను సెక్షను ప్రకారము శిక్షార్హమగునో అట్టి సంగతు లీయుపన్యాసములం దిమిడియున్నవను దృఢమగు నభిప్రాయమును జిల్లామేజస్ట్రేటు కలిగి ఆయభిప్రాయానుకూలముగ ఇవుడాలోచింపఁబడు నుత్తరవును చేసినాఁడు.

ఆరోపింపఁబడిన లేక మొఱపెట్టఁబడిన (Complained of) విషయముయొక్క ప్రాచుర్యము ఇండియా దేశ శిక్షాస్మృతియొక్క 124 A సెక్షను క్రింద శిక్షార్హమగునా అను ముఖ్యప్రశ్నము నే యీదరఖాస్తు మీఁదతీర్మానించవలసియున్నది. "స్వరాజ్యము" లేక "హోమురూలు" అను ఉపన్యాసములలోని ప్రధానాంశమునకు గవర్నమెంటు వారి పక్షమున నాక్షేపింపఁబడ లేదనియును, ఈయుపన్యాసములలో స్వరాజ్యమను శబ్దము నిందార్హమగు నర్థము (Offensine sense) లో నుపయోగింపఁబడినట్లు కూడ సూచింపఁబడలేదనియును, మున్ముందుగ చెప్పవలసియున్నది. బ్రిటిషుఇండియాలో శాస్త్రీయముగ నేర్పఱుపఁబడిన గవర్నమెంటునకు గౌరవరహితమగునట్టియు, అపవిత్రమగునట్టియు, ఉద్దేశములను (dishonest and corrupt motives) ఉపన్యాసములలో పలుచోట్లలో నారోపణచేసిన ఆక్షేపముల (remarks) వలన మనవిదారు రాజద్రోహ సంగతులను వెదజల్లినాఁడని క్రిందికోర్టు న్యాయసభలో శాస్త్రజ్ఞుఁడగు అడ్వకేటు జనరల్ వాదించినాఁడు.

124 A అను సెక్షనులోనున్న "అసూయ (disaffection) అను శబ్దమునకు "ప్రేమ లేకుండుటయే" అని క్రిందికోర్టువారి యభిప్రాయము సరియైనది కాదని వాదింపఁ బడుచున్నది. న్యాయమూర్తి స్ట్రాచీ (Justice Strachey) గారి మాటలను శాస్త్రజ్ఞుఁడగు జిల్లామేజస్ట్రేటు ప్రమాణముగ లేక, కారికగా తీసుకొన్నట్లు తోఁచుచున్నది. రాణీచక్రవర్తిని × బాలగంగాధరతిలకు; ఇండియన్ లా రిపోర్ట్సు, 22 బొంబాయి 151, అను తీర్పులో ప్రధానన్యాయమూర్తి ఫరాన్ (Farran, C. J.)

గారును, న్యాయమూర్తి క్యాండీ (Candy. J)గారును, న్యాయమూర్తి స్ట్రాచీ(Strachey. J.) గారునుగల ఫుల్ బెంచి (Full bench) వారు చేసినసూచనల (Observations) వలనను, రాణీ చక్రవర్తిని × నారాయణ (ఇం. లా. రి. 22 బొంబాయి 152) అను తీర్పులవలనను, "అసూయ (disaffection)" అనుదానికి "ప్రేమ లేకుండుట" అని అర్థము కాదని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ కేసులు తీర్మానింపఁబడినపుడ ములులోనున్న సెక్షను 1898వ సంవత్సరములో రద్దుచేయఁబడి దానిస్థానమందిప్పటి 124 A అను సెక్షను ఏర్పఱచఁబడినది. సెక్షనుయొక్క అర్థసంబంధములో "అసూయ" (disaffection) అనునది "ప్రేమ లేకుండుట" అని అర్థము ఈయఁజాలదని సెక్షనుయొక్క ప్రథమ వ్యాఖ్యానమువలన తెలియుచున్నది. చక్రవర్తి × భాస్కర (8 బొంబాయిలారిపోర్టు 432) అను తీర్పులో న్యాయమూర్తి బ్యాటీ (Batty J.) గారు కనఁబఱచిన విషయములో నేనాయనతో నేకీభవించుచున్నాను. శాస్త్రజ్ఞుఁడగు అడ్వకేటుజనరల్ (Advocate General) మఱొక విధముగ వాదించుటలేదు. ఈ కేసులో ఈయంశమేమియు ప్రయోజనకారి కాదు.

"బ్రిటిషు ఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగ నేర్పఱచఁబడిన గవర్నమెంటు" అనువాక్యముయొక్క అర్థమునుగురించి కొంత వాద ప్రతివాదము జరిగినది. ఈ విషయమై తిలకుయొక్క కేసులోని న్యాయమూర్తి స్ట్రాచీగారును భాస్కరుని కేసులోని న్యాయమూర్తి బ్యాటీగారును కనఁబఱచినవిషయములు పైన నుదహరింపఁబడినవి.

శాస్త్రోక్తముగ నేర్పఱచఁబడిన గవర్నమెంటు ఇప్పుడు 1915 సం॥ రపు ఇండియాగవర్నమెంటు శాసనముగ (V and VI George V, Chapter 61) క్రోడీకరింపఁబడినట్టి (cosolidated) ఇండియా గవర్నమెంటుతో సంబంధించిన చట్టములవలన నేర్పఱచఁబడిన పలువిధములగు గవర్నమెంటులని యీవాక్యముయొక్క అర్థమైనట్టు ఈ కేసునిమిత్త

ము చెప్పిన చాలు నని తోఁచుచున్నది. మఱియు బ్రిటిషు ఇండియాలోని యేభాగమందైనను నిర్వాహక ప్రభుత్వముగ పరిపాలించుటకు శాస్త్రోక్తముగ నధికారముగల యేమనుష్యు నైనను లేక యేమనుష్యుల నైనను ఈవాక్యము తెలుపుచున్నది ఉపన్యాసములలో "అధికారవర్గము" (bureaucracy) అని సామాన్యముగ వర్ణింపఁబడిన ఇండియను సివిల్ సర్వీసు మీఁద చేయఁబడిన విమర్శన మంతయు ఏసందర్భముననుు "బ్రిటిషు ఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగ నేర్పడిన గవర్నమెంటు" పైన విమర్శనముగ భావింపఁదగదని గౌరవనీయులగు జిన్నా (Jinnah) గారు వాదించినారు. ఈ వాదనను నేనంగీకరింపఁజాలను, సెక్షనుయొక్క అర్థము ప్రకారము బ్రిటిషుఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగ నేర్పడిన గవర్నమెంటు క్రిందనుండు పలువిధములగు ఉద్యోగములు (services) గవర్నమెంటుయొక్క భాగము కాకపోవచ్చును; మఱియు, ఏసర్వీసు మీఁదనైనను చేయఁబడిన విమర్శనము (Criticism) బ్రిటిషు ఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగ నేర్పడిన గవర్నమెంటు యొక్క విమర్శన మంతగా కాకుండవచ్చును కాని, 124 A అనుసెక్షను నిషేధించ నుద్దేశించిన మనోవికారములు (feelings) పలువిధమార్గములద్వారా గవర్నమెంటునకు విరుద్ధముగ పరవశము చేయఁబడవచ్చును. దాని ఆగవర్నమెంటుయొక్క యేసర్వీసు (service) నైనను అక్రమముగ ఖండించుటచేత గవర్నమెంటు నెడల అట్టిమనోవికారములను (feelings) పరవశమగునట్లు చేయుటసాధ్యమగుననినాకుతోఁచుచున్నది. "బ్రిటిషు ఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగనేర్పడిన గవర్నమెంటు" ఎడల అసహ్యము (hatred) నిరాదరణము (contempt) లేక అనూయ (disaffection) అను మనోవికారములు నుద్రేకింపఁజేయుటకు ఏముఖ్యమగు విషయములోనైనను యేసర్వీసుయొక్క ఖండనమైనను చాలునా అనునది విమర్శయొక్క స్వభావమును బట్టియును పరిపాలనలో సర్వీసు (service) యొక్క ప్రాధాన్యతను లేకపదవిని (position) బట్టియును, ఆవిషయమునకు సంబంధించిన

తక్కినస్థితిగతులనుబట్టియు నుండును. అది దాని సంగతిసందర్భములను బట్టి ప్రతియంశములోను (లేక, ప్రతి కేసులోను) నిర్ధరింపఁబడవలసిన వాస్తవసంబంధ మగుప్రశ్న (question of fact) అయి యుండును; కాని, శాస్త్రసంబంధమగు విషయముగ "బ్రిటిషు ఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగనేర్పడిన గవర్నమెంటు" క్రింది యొకముఖ్యమగుసర్వీసుయొక్క ఖండనము 124 A అను సెక్షనువలన నిషేధింపఁబడినట్టి గవర్నమెంటు నెడల ఏవిధమగు మనోవికారముల నుద్దేశించుటకు యెప్పటికిని చాలద నుటకు వీలులేదు.

ఈయుపన్యాసములలో ప్రచురపఱచఁబడిన అంశములు 124 A అను సెక్షనుప్రకారము శిక్షార్హములగునా యను విషయము ఆలోచించెదను. హిజ్ మేజస్టీ (His Majesty) గారియెడలగాని, బ్రిటిషు ఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగనేర్పడిన గవర్నమెంటునెడలగాని యుపన్యాసకుఁడు (or వక్త) అసహ్యమునుగాని నిరాదరణ (contempt) నుగాని కలుగచేయకూడదనియు, లేక,కలుగచేయుటకు ప్రయత్నించకూడదనియు, లేక, అనూయోద్రేకమును కలుగచేయఁగూడదనియు, లేక, కలుగచేయుటకుఁ బ్రయత్నింపకూడదనియు స్పష్టమైనది. సెక్షనుయొక్క 2-వ, 3-వ వ్యాఖ్యానముల (Explanations) క్రిందవచ్చు టీక (or వ్యాఖ్యానము, commentary) విషయములో సైతము ఈముఖ్యమగు పద్ధతిని (షరతును, condition) గమనింపవలయును. ఉపన్యాసములందంతట నుపన్యాసకుఁడు హిజ్ మేజస్టీ (చక్రవర్తి) గారియెడల రాజభక్తినే వెలిబుచ్చె ననువిషయమై యీకేసులో జిన్నా (Jinnah) గారు గట్టిగ నొక్కిచెప్పిరి. కాని, యింతమాత్రమున అతనికిఁ బ్రయోజన ముండదు. హిజ్ మేజస్టి (చక్రవర్తి) గారియెడల నతఁడసూయోద్రేకమును కలిగించిన ట్లతనిపై దోషారోపణము కాలేదు. బ్రిటిషుఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగ నేర్పడిన గవర్నమెంటు నెడల అసహ్యమును (hatred) గాని, లేక, నిరాదరణమునుగాని కలిగించుట కైనను, లేక, అనూయోద్రేక

మును గలిగించుటకైనను, ఆయన ప్రయత్నించినాఁడని గవర్నమెంటు వారి కేసుఅయినందున, ఆయన హిజ్ మెజస్టి (చక్రవర్తి)గారియెడల రాజభక్తి నగపఱచెననుట యీదోషారోపమునకు తగు ప్రత్యుత్తరము కాదు.

ఉపన్యాసకుని యుద్దేశము

విచారణలో నున్నయుపన్యాసములు మరాటీ (భాష) లో నీయఁబడి కడుదీర్ఘముగ నున్నవి. ఈయుపన్యాసముల నిచ్చుటలో నుపన్యాసకుని యుద్దేశ మెద్దియో నిశ్చయించుట అవసరము. ముఖ్యముగ నుపయోగింపఁబడినభాష (or వాక్యముల) నుండి ఉద్దేశమును గ్రహింపవలయును; మఱియు నుపన్యాసములను చదివినపిమ్మట నీయుపన్యాస శ్రోతల (to whom they were addressed) మనస్సులందు సహేతుకముగను, స్వభావముగను, సామాన్యముగను (probable) ఆయుపన్యాసముల ఫలితము గవర్నమెంటునెడల అసహ్యము, నిరాదరణము, శేక, అసూయాసంబంధములు మనోవికారములు (feelings) కలుగుటయే యైనచో మనవిదారుని కేసు ఓడిపోవలయును (must fail).

ఉపన్యాసముల ఫలితము

కాఁబట్టి, ఎవరినిమిత్తమై ఆయుపన్యాసము లీయఁబడినవో వారిమనస్సులందు అన్నియుపన్యాసములయొక్క సకారణమగునట్టియు, స్వభావసిద్ధమైనట్టియు, సామాన్యమైనట్టియు (probable) ఫలితమును నిర్ణయింపవలయు ననునదియే (ముఖ్య) సమస్య. నాయంతట నే నీయుపన్యాసములను జదివినాను. ఇరుపక్షముల వానినిగూర్చి వాదప్రతివాదములు జరిగి వానిలో కొన్నిభాగములు (or వాక్యములు, passages) ఉదాహరింపఁబడినవి (referred to). ఆభాగములనుగూర్చి ప్రత్యేకముగా (or పరిశముగ,. in detail) యోచించుట అవసరమని తోఁచదు. ఆయుపన్యాసములను మొత్తముగను "న్యాయమైనట్టియును స్వతంత్రమైనట్టియును, విశాలమైనట్టియును (in a fair, free and

literal spirit)" బుద్ధితోఁడను" చదువవలయును. వానిని ఆలోచించుటలో "ఇచట నొక ఆక్షేపణీయమగు వాక్యమునుగాని, అచట కఠినమగు పదమునుగాని" ఎవ్వరైనను "అనుమానించకూడదు." "స్వేచ్ఛతోఁగూడిన బుద్ధితో" వానిని ఆలోచింపవలయునుగాని, "హ్రస్వమగు (or సూక్ష్మమగు, narrow) విమర్శనాదృష్టితో" ఆలోచింపఁగూడదు. మనవిదారునెడల "స్వతంత్రమైనట్టియును, ధైర్యముతోఁగూడినట్టి, మానుషమైనట్టియు (manly) బుద్ధితో" విషయమును ఆలోచింపవలయును. (ఆర్. బరన్సు, 16 కేసు, పుట 362 ను చూడనగును.) ప్రస్తుతపు కేసులో, ఇండియాకు హోమ్ రూలు పక్షమున ప్రజాభిప్రాయమును కలుగఁజేయుటయును, శ్రోతలు (hearers) హోమ్‌రూలులీగులో చేరునట్లు ప్రోత్సాహపఱచుటయును మనవిదారుయొక్క ముఖ్యాశయ మైనట్లు ఉపన్యాసములలోని పలుభాగముల (or వాక్యముల, passages) వలన తెల్లమగుచున్నది. ఆయన యుద్దేశములు నెఱవేఱుటకై నిష్కపటమగు శాస్త్రీయపద్ధతులకంటె భిన్నమగుపద్ధతుల నేమియు ఆయన ఆమోదించలే దనికూడ నుపన్యాసములవలన స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్టిసందర్భములలో, ఉపన్యాసములయొక్క సామాన్యఫలితము (general effect) నిర్ణయించుటలో ఆక్షేపణకరమగు భాగముల కెక్కుడు ప్రాముఖ్యత నీయకుండ జాగ్రత్త తీసికొనవలయునని స్పష్ట మగుచున్నది. నిస్సందేహముగ, మూఁడు ఉపన్యాసములయందు ఆక్షేపణీయమగు భాగములు (or వాక్యములు, passages) ఉన్నవి. ముఖ్యముగ, బానిసత్వపుస్థితి (condition of slavery) కిని ప్రభుత్వముయొక్క విదేశస్వభావము (alien character) నకును, సంబంధించిన యూహలు (inferences) అసమంజసమును అక్రమమునై యున్నవి. ఐనను, శ్రోతలయొక్క మనస్సులందు కలుగు అభిప్రాయ మట్లుండునుగాన, ఉపన్యాసముల మొత్తముమీఁద కలుగు ఫలితమునే ఆలోచింపవలయును నను వాదముయొక్క లాభము నకు మనవిదారుడు అర్హుఁడై యున్నాఁడని నాకుతోఁచుచున్నది. ఈయుప

న్యాసముల ఫలితములను పలువురు పలువిధములుగ వారివారి మనస్సునకుఁ దోఁచినట్లు ఎంచవచ్చును (might estimate). ఇట్టి సందర్భములలో ఒకవైపు మనవిదారుపక్షమునను, ఒకవైపు గవర్నమెంటువారి పక్షమునను ఉపన్యాసముల భాగములను (or వాక్యములను, passages) నాశక్తిలోపములేకుండ యోచించితిని. ఉపన్యాసములను మొత్తముగ నాలోచించునెడల అవి యెవరినిమిత్తము వ్రాయఁబడినవో వారి మనస్సులలో "బ్రిటిషు ఇండియాలో శాస్త్రోక్తముగ నేర్పడిన గవర్నమెంటు" నెడల అసహ్యముకాని, నిరాదరణకాని, అన్యాయకాని కలుగఁజేయు ఫలితము ఆయుపన్యాసములందు స్వాభావికముగను, సామాన్యముగను (probable) ఉన్నదని నేను చెప్పఁజాలకున్నాను. కాఁబట్టి, మనవిదారు వలన వెదజల్లబడిన విషయములు (matter) శిక్షావిధానశాస్త్రము (Criminal Procedure Code) యొక్క 108 (a) అనుసెక్షను ప్రకారము రాజద్రోహ మగునని నమ్ముటకు నేను ఉద్యుక్తుఁడనుకాను. వానంతట అవిమాత్రమే నిలిచినయెడల భాగములు మాత్రము నిందితునకు (accused) వ్యతిరేకముగ నెంచబడుటకు యుక్తముగ నున్నదను సంగతిని నేను కనిపెట్టకపోలేదు; కాని, వ్యాఖ్యాపకముగ నీయఁబడిన దీర్ఘోపన్యాసములలో నట్టివానిఫలితము (effect) వేఱగుఅంశము. మనవిదారుని శిక్షార్హమగు నుద్దేశము (criminal intent) స్థిరపడనికారణమున ఆవిషయముల (or ఉపన్యాసములు, matters) ప్రాచుర్యము 124 A అనుసెక్షను ప్రకారము శిక్షార్హము కాకున్నను, శిక్షావిధానశాస్త్రము (Criminal Procedure Code) 108 వ సెక్షను ప్రకారము కోర్టువారట్టియుత్తరువును చేయవచ్చుననియు, ఆసెక్షనువలన నుద్దేశింపఁబడిన యుత్తరువును చేయుటకిది తగిన కేసుఅనియును నొక్కి చెప్పుచు అడ్వకేటుజనరల్ గారాయుత్తరువును నిలుపఁ బ్రయత్నించెను. శీతల్ ప్రసాద్ x రాజచక్రవర్తి,(ఇండియన్ లా రిపోర్టు 43 కలకత్తా 591) అను తీర్పును ఆయన ఆధారము చేసికొనెను. కాని వెదజల్లబడిన అంశ

ములు 108 (b) సెక్షన్ ప్రకారము రాజద్రోహమని కనఁబఱచవలయునని నాకుతోఁచుచున్నది. సెక్షనుయొక్క పదములు (or మాటలు, words) స్పష్టముగా నున్నవి. వానిప్రకారము నడుచుకొనవలయును. ఇట్లు కనుగొనుటచేత (this view) శిక్షావిధానశాస్త్రముయొక్క 108 వ సెక్షను అనవసరమగునని నేనెంచను. 124 A అను సెక్షన్ ప్రకారము ప్రాసిక్యూషను చేయుటకంటె కొన్ని కేసులలో నీసెక్షను ఉపరి (additional) పరిహారము కలుగచేయుటకు యుక్తముగ నున్నదని తోఁచుచున్నది.

కాఁబట్టి శాస్త్రజ్ఞుఁడగు నాసోదరుఁడు (బ్యాచిలర్ జడ్జీ) చేయఁదలఁచిన యుత్తరువుతో నేనేకీభవించుచున్నాను.

జస్టిస్, షా.

పై తీర్పులు చెప్పఁబడినపిమ్మట తిలకుగారు పూచీఖత్తులను (Bonds) అదివఱకే వ్రాసియిచ్చెననియు, న్యాయమూర్తులు (Their Lordships) ఆఖత్తులను రద్దుపఱచనియెడల అవి అమలులోనుండుననియు న్యాయమూర్తులతో మనవిచేసి వానిని రద్దుపఱచునట్లు ఉత్తరువును దయచేయవలసినదిగా కోరెను.

హైకోర్టువారాఖత్తులను రద్దుపఱచినామని యుత్తరువు చేసిరి.

శ్రీ తిలకుగారిపక్షమున గౌరవనీయుఁడగు బారిష్టర్లు జిన్నాగారును, బాప్టిస్టాగారును, బఖేల్ (Bakhale) గారును (వకీళ్లుగా) పనిచేసిరని ముందే చెప్పియున్నాను.

గవర్నమెంటువారి పక్షమున, అడ్వకేటుజనరల్ గారును, బిన్నింగు, స్ట్రాంగుమన్ (Messrs. Binning, Strangman) గార్లును, పట్వర్ధన్ గారును, గవర్నమెంటుప్లీడరుగారును (వకీళ్లుగా) పనిచేసిరి.

తే 1-5-1916 ది (Belgaum) బెల్గాములో లోకమాన్య

శ్రీ బాలగంగాధరతిలకుగారి యుపన్యాసము

నేఁడు నన్నుపన్యసింపవలయునని కోరినపుడు, ఏవిషయమునై నేనుపన్యసింపవలసినదియు నాకు తెలియలేదు. ఏముఖ్యవిషయమునుగూర్చి

యును నేనుపూర్తిగ ఆలోచించి సిద్ధముచేసికొనిరాలేదు. నేనుకాన్ఫరెన్సు (సభ) నిమిత్తమువచ్చితిని. గతించిన రెండు లేక నాలుగుదినములనుండి చర్చింపఁబడుచున్న విషయములను గూర్చియును 1915 సంవత్సరం డిసంబరుమాసములో సమావేశమైన 31-వ దేశీయమహాసభకు పూర్వ మిచట స్థాపింపఁబడిన ఆంగ్లసామ్రాజ్యస్థ స్వరాజ్య సంఘము (Home Rule League) యొక్క యుద్దేశములనుగూర్చియు నేనుముచ్చటించుట(కొన్నిమాటలాడుట) అనుచితము కాదనియెంచి నేనీదిన మావిషయమై యుపన్యసింపఁబూనినాఁడను.

“స్వరాజ్యము” అననేమి? ఈవిషయమైచాలమంది పొరబాటగుఅభిప్రాయము కలిగియున్నారు. ఇది కొందఱకు బొత్తుగా తెలియనే తెలియదు. కొందఱు తెలిసికొని అపార్థముచెప్పుదురు. కొందఱకు దానియం దిష్టము లేదు. ఇట్లు అనేకవిధములవా రున్నారు. కావున అన్నిటిలో నీక్రిందివిషయములను ముచ్చటించుటకంటె ఎట్టి ముఖ్యమగుచర్చను నేనుజరుపుటకు నేఁడుపూనుకొనవలెను? “స్వరాజ్యము!” అననేమి? మనమెందులకు దాని నపేక్షించెదము? మన మద్దానికి తగియున్నామా లేదా? మన మెవరికి విన్నవింప (demand) వలసియుంటిమో వారిని స్వరాజ్యమునుగూర్చి మన మెట్లుకోరవలయును? మనము చేయవలసినపనిని మన మేయేమార్గమున నేపద్ధతులమీఁద జరుపవలయును? నేను చెప్పఁబూనిన యీసామాన్యవచనములు నాప్రయత్నముచేతను, సమర్థతచేతను చెప్పునవి కావు. స్వరాజ్యోద్దేశము పురాతనమైనది. స్వరాజ్య మనునప్పుడు “స్వ” అనుదానికి వ్యతిరేకమగు రాజ్యమున్నదనియు, అప్పుడే యీయుద్దేశ మంకురించెననియు గన్పట్టుచున్నది; ఇదిస్పష్టము. ఈస్థితి సంభవించినపుడు స్వరాజ్యాపేక్ష తలంపునకువచ్చును; అందునిమిత్తము ప్రయత్నములుజరుగును. మీరిప్పు డట్టియవస్థలోనున్నారు. మిమ్ముపరిపాలించుచున్నవారి మతమును జాతియు దేశమునుకూడ వేఱుగానున్నది. ఆంగ్లేయులప్రభుత్వము మంచిదా?

చెడ్డదా? అనుఅంశము వేఱు. స్వపరిపాలన, యితరపరిపాలన అనునది వేఱు. ప్రప్రథమమునందే యీరెంటివిషయమున తారుమారు (లేక, గందరగోళము)పడవద్దు. మనవారా? పరాయివారా? అను ప్రశ్నవచ్చినప్పుడు పరాయివారే అని అనవలయును. మంచిచెడ్డలను ఆలోచించునప్పుడు మంచిదనిగాని, చెడ్డదనిగాని చెప్పవలయును. “చెడ్డది” అనునెడల అందులో నెట్టిమంచిమార్పు (improvement)జరుగవలయును? ఈ అంశము వేఱు. “మంచిది” అనునెడల పూర్వపరిపాలనలలో లేని యేమంచివిషయము లిందుగలవో ఆలోచింపవలయును. ఇవి వివిధములుగఁ గన్పట్టుఅంశములు. గనుకనే, ప్రథమమున స్వరాజ్యాపేక్ష దృఢముగఁ గలుగుటకు కారణమెద్ది? .... (మూలములో ఈవాక్యముఅసంపూర్తిగనున్నది.).... పూర్వముమనహిందూదేశములోఅనేకరాజ్యములుండెడివి.—కొన్ని ప్రదేశములలో మహమ్మదీయుల పరిపాలన, కొన్నిచోట్లలో రాజపుత్రుల పరిపాలన, కొన్నిప్రాంతములలో హిందూపరిపాలన, కొన్నిచోట్లలో మహారాష్ట్రపరిపాలన ఉండెను.—ఇట్టిస్వరాజ్యములు మంచివా, చెడ్డవా? అనునది వేఱొక అంశమని మరలజ్ఞప్తికిఁదెచ్చుచున్నాను. ఇది తర్వాత ఆలోచింతము. అవన్నియు నుత్సన్నములైనందున హిందూదేశమంతటను ఏకముగు ఆంగ్లప్రభుత్వము స్థాపితమైనది. అవి యెట్లుత్సన్నములైనవో వానిని మనమిపుడు ఆలోచింపనవసరము లేదు; అవి చెడిపోయినవిధమును ఆలోచింపనవసరము లేదు. నే నావిషయమై ప్రస్తావింపఁబూనలేదు. కాని, ప్రస్తుతపు పరిపాలనావిధానానుకూలముగ సమర్థులగుకొందఱు ఇంగ్లాండులో విద్యనభ్యసించి కలాశాలలలోఁజదివి హిందూదేశమునకువచ్చి రాజకీయపరిపాలనమును జరుపుచున్నారు. “చక్రవర్తి” అనునది నామమాత్రమే. “రాజ” అను శబ్దము మనోగోచరమైనవెంటనే అట్టి మానసిక పదార్థమునకు రూపమారోపించితిమని, ఇప్పటిచక్రవర్తికన్పడును. భావము అదృశ్యపదార్థము. ఇట్టి అదృశ్యపదార్థమునకు రూపమును కల్పించునెడల రాజు, లేక

(చక్రవర్తి) వ్యక్తీకరించును. కాని, పరిపాలనను చక్రవర్తి(స్వయముగ) జరపఁడు. స్వరాజ్యసమస్య చక్రవర్తికిగాని అదృశ్యభావమునకుగాని వర్తించదు. ప్రథమముననే దీనిగమనింపవలయును. ఏదేశములోనైనను రాజు, పరిపాలనజరుపునుద్యోగస్థులు యుండి అచట కొంతయధికారమును చలాయింపించవలెను. అరాజకదేశములస్థితి వేఱు; అట్టి దేశములు (Nations, జాతులు) వృద్ధినొందవు. గృహమందు గృహకృత్యములను నెఱవేర్చుట కొకరుండవలెను. గనుక ఇంటివాఁరు లేనప్పుడు నమ్మకస్థుడగువరాయివాఁడు (trustee) అట్టిపనులు నెఱవేర్చుటకు నియమింపఁబడునుకదా.—అట్లే రాజ్యస్థితియునుండును. ప్రతిదేశమందును పరిపాలనజరపుటకు కొన్నివిధులును కొందఱుజనులు నుండవలయును. ఈ రెండువిషయములు అనఁగా ఈవిధానములనుగూర్చియు అట్టివారినిఁగూర్చియు విపులముగ విమర్శింపవలయును. నిన్నటిదినము అధ్యక్షుఁడు (అనఁగా రాష్ట్రీయసభాధ్యక్షుఁడు శ్రీగణేశకవర్థి) చెప్పినరీతిగా 'రాజ' శబ్దభావమును (కూడ) విమర్శింపవలయును. రాజుండవలయును, రాజకీయపరిపాలనముండవలెను. ఈ రెండువిషయములును చారిత్రకములగు యథార్థములు. నియతిహీనమైనట్టియు, అరాజకమైనట్టియు,(అనఁగా పైవిచారణచేయు నధికారవర్గము లేనట్టియు) దేశస్థితినిఁగూర్చి మహాభారతమిట్లు నుడువుచున్నది. "అట్టిప్రదేశములయందు బుద్ధిమంతుఁడు వసింపఁజనదు. అట్టిచోట్ల ప్రాణహాని, ధనహాని, ఇండ్లదోపిడి, గృహదహనములు ఈమొదలగునవి యేక్షణమందు జరుగునదియు తెలియదు." దారతనముండవలయును. ప్రాచీనకృతయుగములో ఎట్లుజరిగినది నేను విశేషముగ చెప్పను. అప్పటివారికి రాజుతో అవసరము లేదు. పరస్పరశ్రేయముల నెఱింగియే కార్యముల నెఱవేర్చుకొనిరి. ఒకప్పుడు రాజు లేని స్థితిగూడ నుండెనని మన పురాణములవలనఁ దెలియుచున్నది. చరిత్రాత్మకకాలమందట్టిస్థితి యుండెనా యని ఆలోచించినయెడల అట్టి స్థితి చరిత్రదృష్టము కాదని తెలియుచున్నది. ఏదో ఒకవిధమగు అధికారి

యుండకతప్పదు. ఒకచోట ప్రతిక్షణము ప్రజలుకుంపులుగూడి అధికారమును చలాయించుట సాధ్యముకాదు. అందుచేత, రాజాధికారమిప్పుడును రెండుభాగములుగ విభజింపఁబడినది.—అందులో మొదటిది (advisory body) ఆలోచనసభ, రెండవది (executive body) పరిపాలనసభ. ఇప్పుడు హిందూదేశములో పుట్టిన స్వరాజ్యసమస్య అట్టిఅదృశ్యభావమును గూర్చినది కాదు. మనపై అధికారము చలాయించవలసినవారినిగూర్చిగాని, యెవరి నాయకత్వము, ఆజ్ఞ, మార్గదర్శకత్వము (guidance) క్రింద ఆఅధికారము చలాయింపఁబడవలసియున్నదో, అనుదానినిగూర్చికాని యీసమస్య సంబంధించదు. ఆంగ్లేయులయొక్క పరిపాలనకు లోబడియును, ఆంగ్లేయులవిచారణకు (supervision) లోఁబడియును, ఆంగ్లేయుల సహాయము, సానుభూతి, నిశ్చలదీక్ష (anxious care) వారియందున్న గొప్పభావములు లోనగువానిద్వారా మనమేలును మనము లభింపఁజేసికొనవలయు ననునది నిర్వివాదాంశము. దీనింగూర్చి నేనుచెప్పునది యేమియు లేదు. (ఆహ్లాదము cheers). ఇదే మొదటిపని, ఈరెంటిని తారుమారుచేసి, (comfound) (ఒకదానిని మఱొకటిగాభావించి) భ్రమ (comfusion) పడవలదు. ఈరెండును వేఱువేఱు. మన మిప్పుడసహాయస్థితియందుండుటచేత మనము చేయునది యితరులసహాయముననే చేయవలయును. వారి రక్షణముక్రింద మనమేలును మనముసంపాదింపవలయు ననుటకు సందేహము లేదు. అట్లుకానియెడల మాస్వాతంత్ర్యము నశింపకయేయుండును. కావున, బ్రిటిషుసామ్రాజ్యముయొక్కయు, ఆంగ్లేయప్రభుత్వముయొక్కయు సహాయమే మనభాగ్యోదయమునకు ముఖ్యకారణమని మన మంగీకరించినయెడల ఇందుకొందఱకుగన్పడు విస్మయాస్పదమగు విషయము పూర్ణముగ అంతర్ధానమగును. అనఁగా ఇందు రాజద్రోహము (sedition) ఏమియును లేదు. కాఁబట్టి, ఆంగ్లేయప్రభుత్వసహాయము లేకయే ఆంగ్లేయప్రభుత్వము అనుదానికి బదు

లుగా అదృశ్యమగు ఆంగ్లేయప్రభుత్వము అనుచో నేమియు తప్పుం డదు.—ఈయదృశ్యమగు ఆంగ్లేయప్రభుత్వసహాయములో, వారిసహ కారములో, మీభాగ్యోదయమును కలిగించుకొనినచో మీరు కోర తగినదింకేమియున్నది. (ఇట్లు) యీరెండవప్రశ్న కలుగుచున్నది. నేను పైన సూచించిన భేదమునందే దీనికి ఉత్తరము (జవాబు) న్నది. ప్రభు త్వము అదృశ్యముగ నున్నను, అయ్యది దృశ్యమగుట కారంభించినపుడు, ఆరాజ్యముయొక్క నిర్వాహకత్వము, దానిహస్తముల మూలముగను, దానిచర్యల మూలముగను నెఱవేర్పబడును. ఈదృశ్యస్థితికిని అదృశ్య ప్రభుత్వమునకును భేదము ఎట్లనిన, మాయకును పరబ్రహ్మమునకును భేదమున్నట్లే. ఈ "దృశ్య", "అదృశ్య" అనుపదములను వేదాంతము నుండి గ్రహించినాఁడను. నామరూపరహితమైన పరబ్రహ్మమునకును, మాయకులోఁబడుట కారంభించునప్పుడు రూపస్వీకారమునొందు పర బ్రహ్మమునకును భేదముకలదు, కావున, మాయవలనఁ గలిగిన వ్యవహార ములు మార్పుజెందుట నిశ్చయము. మాయయొక్క నైసర్గికచిహ్నమేమి? అది ప్రతిక్షణమందు మార్పుజెందుటయే. ఒకప్రభుత్వము (అనఁగా) అదృశ్యప్రభుత్వము నిలుచును. దృశ్యప్రభుత్వము ప్రతిక్షణమందును మార్పునొందును. ప్రస్తుతము ఆలోచనలోనకువచ్చిన స్వరాజ్యపదము దృశ్యప్రభుత్వమునకే అన్వయించును. అదృశ్యప్రభుత్వ మొకటి స్థిరీక రించి ప్రతిక్షణమును మార్పుఁజెందుఁ దృశ్యప్రభుత్వమునందు ఎట్టిమా ర్పును కలుగఁజేసినయెడల మనప్రజాసమూహమునకెట్లు ఫలదాయక మగును? ఇదియే స్వరాజ్యసమస్య. దీనిని స్వరాజ్యసమస్య యనుటవలన ....(మూలములో తేటగాలేదు)....ఈక్రిందిప్రశ్నకలుగుచున్నది. "మన హిందూదేశమందుప్రస్తుతమునులులోనున్నపరిపాలనాపద్ధతియెవరిచేతుల యందుండవలయును? అదృశ్యప్రభుత్వము—ఆంగ్లేయప్రభుత్వము— మాఱవలయునని మనము కోరము. ఈఅదృశ్యప్రభుత్వము ఏదృశ్యరూప ముయొక్క హస్తములద్వారా పనిజరుపుకొనుచున్నదో అట్టిహస్తముల

లోపరిపాలన ఉండకూడదనియును, కొందఱి ఇతరులహస్తములోని చేర వలయుననియును, మనము నొక్కిచెప్పుదుము. ఈపరిపాలన మితరులచేత లేక, మఱొకరిసహాయమున లేక, మఱియొకదృశ్యరూపమున జరుగునెడల ఇప్పుడు జరుపువారిపరిపాలనకంటె ఎక్కువలాభకారిగ నుండుననునమ్మక ముతో ఈ 'స్వరాజ్యము' అను నాందోళనము నడచుచున్నది. మఱొక దృష్టాంతమువలయునెడల, ఇంగ్లాండులో చక్రవర్తిగారున్నారనవచ్చును. రాజు ఎట్టితప్పును చేయడని ఆంగ్లేయులయొక్క ఒకచట్టములోనున్నది. (ఈమార్పులు మూలములో నాంగ్లభాషయందున్నవి.) రాజుగారెప్పు డును తప్పిదమును లేక నేరమును చేయరు. ఏలనఁగా, ఒకమంత్రిపోయి వారితో (రాజుగారితో) ఏవిషయమునైనను చెప్పినప్పుడుమాత్రమే రాజుగారికి తెలియునట్లు రాజుగారి అధికారమునకు హద్దుఏర్పరచబడినది. ముఖ్యమంత్రిగారు తనస్వంతపూచీమీదనే పనిచేయును. ఆంగ్లేయుల చరిత్రమునుచదివినవారనేకులుందురు. అట్లు కాకుండుట వాస్తవము కాదు.—దానియొక్క ముఖ్యసూత్రము (principle) ఇదియే. ఈసూ త్రము ఆంగ్లేయులచరిత్రమునుండి యేర్పడినందున రాజద్రోహనేరముల సంఖ్య తగ్గుట కారంభించినవి. ఐననిచటమాత్రమువారు రాజద్రోహపు కేసుల (cases of sedition) ను దాఖలు చేయుచున్నారు. పరిపాలనము చేయువారువేఱు; రాజుగారువేఱు. రాజుమాత్ర మొక్కఁడేకాని, మంత్రి అయిదుసంవత్సరములకొకసారి మాఱుచుండును. అప్పుడు మంత్రి మారవలసినదిగా యెవ్వరైనను చర్చించునెడల అది రాజద్రోహమని యెవరు అనరు. ఆంగ్లేయజనులకనులముందర ప్రతిదిన మిట్టిపనులు జరు గుచున్నవి. రాజుగారి మంత్రివర్గము (circle of ministers) అయిదు సంవత్సరములకు పిమ్మట నుద్యోగమును మానెదరు; రెండుసంవ త్సరములు తరువాత నుద్యోగమును మానెదరు. వారిలో వారు తమ ఇష్టమువచ్చినట్లు పోరాడవచ్చును. రాజుగారికట్టిదానితో (పోరుతో) ఏమి సంబంధము? ఆయన, నామరూపములులేని పరబ్రహ్మము (వంటి

వాఁడు). ఇందువలన (పోరుటవలన) ఆయన కష్టయిబ్బందియును లేదు. కాఁబట్టి ఇప్పుడు హిందూదేశమున జరుగుచున్న స్వరాజ్యాందోళనము మంత్రివర్గముయొక్క మార్పును గురించినదై యున్నది. హిందూదేశము నెవరు పరిపాలనచేయుచున్నారు? చక్రవర్తిగారువచ్చి అట్టిపనిని చేయుచున్నారా? గొప్పసమయమందు దేవునివలె ఆయనను ఊరేగింపవచ్చును. ఆయనయెడల మనము మనరాజభక్తిని వెలిపఱచవలయును; ఇదియే వారివిధి అయినను, పరిపాలన యెవరివలన జరుగుచున్నది? అది యిప్పుడు నవుకర్లు సేవకులుగ నున్నవారిద్వారా అనఁగా రాజకీయకార్యదర్శి లేక, స్టేటుసెక్రటరి, రాజప్రతినిధి లేక, వైస్రాయ్ (Viceroy) గవర్నరు, ఆయనక్రింద కలెక్టరు,(పటేల్ గ్రామయజమాని, Patel) ఆఖరునపోలీసు భటుఁడు (Police sepoy) అనువారిద్వారా జరుపఁబడుచున్నది. ఒక పోలీసుభటుని బదలాయించి మఱొకపోలీసుభటుని ఏర్పాటుచేయవలసిన దనినయెడల అది రాజద్రోహమగునా? ఇచటికి వచ్చిన ఒకకలెక్టరును అక్కఱలేదనియును మఱొకకలెక్టరు కావలయుననియును కోరునెడల అది రాజద్రోహమగునా? "ఈరాజకీయకార్యదర్శి అక్కఱలేదు; మఱొకని నీయుము" అనిన అది రాజద్రోహమగునా? దీనిని రాజద్రోహమని యెవరు అనరు. పోలీసుభటునకు వర్తించుమాత్రమే రాజకీయకార్యదర్శికికూడ వర్తించును. ఏప్రభువు రాజునకు రాజకీయకార్యదర్శి మంత్రిగను నవుకరిగ నున్నాఁడో మనముకూడ అట్టిరాజునకు లోఁబడిన ప్రజలమే. అట్లగుటచే, "రాజకీయకార్యదర్శి అక్కఱలేదు. రాజప్రతినిధి అక్కఱలేదు; బంగాళాదేశములో ఫుల్లరు (or Sir Bamfylde Fuller) వారగారక్కఱలేదు. ప్రస్తుతము కాకున్నను ఇంతకుపూర్వము గవర్నర్లవిషయములో ఇట్టితీర్మానములు జరిగినవి," అని యెవరైన అడిగి అందులకు కారణములం దెలుపఁబూనినచో, అట్లను వానికి తలతిరిగినదనియును అతఁడు చెప్పెడికారణములు సరియైనవి కావనియును, తగినవి కావనియును మీరనెదరు. కాని, చరిత్రను

బట్టి చూచినయెడల అతఁడు చెప్పునది రాజద్రోహ మగునని తేలదు. (ఆహ్లాదము, cheers). మనముకోరునది రెండవతరగతిది. అదిస్వరాజ్యమునకు సంబంధించినది. నేను చెప్పునది బాగుగ యోచింపుడు. ఇప్పుడు పరిపాలనము చక్కఁగ జరుగుచున్నదని మీరెంచు నెడల నేను చెప్పున దేమియులేదు. ఇప్పుడు జరుగుచుండు దేశీయమహాజనసభలలోను కాన్ఫరెన్సు సభలలోను మీరువచ్చి "మాగ్రామకరణము మాన్యము తీసివేసెను. ఆటవికశాఖవారు మామీఁదబలము దౌర్జన్యము ప్రయోగించినారు, మత్తుపదార్థశాఖ (అబ్కారి డిపార్టుమెంటు) వారివలన త్రాగుడువృద్ధి అయినది, మాకు అవసరముగా కావలసియున్నవిద్యను మాకిచ్చుటలేదు" అని మీరనెదరు. దీనికంతకు మూలకారణ మెద్ది? ఇట్లు చెప్పినంతమాత్రమున ప్రయోజనమేమి? మీకు విద్య యేలలభింపదు? మనము కోరని లేక, మనకక్కఱలేని చోట్ల మత్తుపదార్థశాఖవారి దుకాణము లేల తెఱవఁబడియున్నవి? ఆటవికశాఖ (Forest Department)లో రక్షితమైన అడవులు రిజర్వుడ్ ఫారెస్టులు (reserved forests) ను గూర్చియును, ఈవిధమగునడవినిఁ గూర్చియును ఆవిధమగు నడవినిఁగూర్చియును, విధులు రూల్సు (rules) ఏర్పరుపఁబడినవి. అవి యెందుల కేర్పరుపఁబడినవి? ప్రస్తుతము, ఇట్టి విషయమగు జాబితాలమీఁద జాబితాలు అనేకములు దేశీయమహాజనసభ యెదుట పెట్టఁబడినవి. మీయిష్టమునకు వ్యతిరేకముగ జూరీని (Jury) తీసివేసిరి? ఇంతవఱకు కర్నాటకములో నొకకలాశాల, కాలేజి నైనను పెట్టలేదు? ఈ ప్రశ్నలకన్నిటికి నొకజవాబుకంటె వేఱులేదు. ప్రస్తుతము మన మిట్లనుకొనుచున్నాము: "కళాశాల, కాలేజి లేదా? అధికారము కలిగియున్నట్టి కలెక్టరుకుగాని గవర్నరుకుగాని అర్జీని (పిటిషన్, petition) పంపుదము." ఇట్టి అధికారము మీచేతులలోనికి వచ్చినయెడలగాని, లేక, వారిస్థానమున మీరే యుద్యోగములం దున్నయెడలగాని, లేక, వారి అధికారము ప్రజాభిప్రాయము ననుసరించవలసిన బాధ్యతకలదై

యున్న యెడలను కాని, ఇట్టివి లోపములు తటస్థించి యుండవు. పై వానికింతకంటె ప్రత్యుత్తరము లేదు. మీ చేతులలో అధికారము లేనందున నిట్టివి (లోపములు) సంభవించుచున్నవి. ఇట్టి యేర్పాటులన్నియు నెవరి నిమిత్తము చేయఁబడవలసియున్నవో, అట్టి మీకు యిట్టి విషయములను నిర్ణయించు నధికార మీయఁబడ లేదు. కాఁబట్టి మన మడుగవలసినది పసిపిల్లలడుగునట్టిదిగ నుండును. పసిపిల్లకు ఆఁకలియైనప్పు డేడ్చును; ఆఁకలియని చెప్పఁజాలదు. అంతట ఆశిశు వాఁకలిచే నేడ్చుచుండెనో, లేక, కడుపునొప్పిచే నేడ్చుచుండెనో తల్లి కనుఁగొనవలయును. కొన్ని సార్లు ఔషధములు పనికిరానివయ్యెను. ప్రస్తుతము మనస్థితియునట్టి దైనది.

ప్రప్రథమమున మీ కేమి కావలసియున్నదో మీ యిబ్బందు లెట్టివో మీ రెఱుంగరు. మీరు తెలిసికొన్నప్పుడు మీరు నోటితో మాటలాడ నారంభించితిరి; కాని, మీ మాటలచొప్పున కార్యములు నెఱవేఱుటకు మీ చేతులలో అధికారము లేదు. ఇట్టి స్థితిలో నివు డేమిసంభవించినది.? మీరు చేయువలసినదంతయు, మీరు కోరునదంతయు—మీయింటిలో బావిని త్రవ్వుకొనదలఁచినయెడల—కలెక్టరుకు అర్జీని పంపుకొనవలయు. అడవిలో పెద్దపులిని మీరు చంపఁదలఁచినయెడల కలెక్టరునకర్జీ నిచ్చుకొనవలయును. పశువులకు పచ్చికదొరకదు; అడవినుండి కట్టెలమోపులు దొరకవు, గడ్డికోసుకొనుట కనుజ్ఞనొందవలయును—కలెక్టరుకు అర్జీయిచ్చుకోవలయును. అనఁగా ఇదియంతయు నసహాయుని లేక దిక్కుమాలినవాని (helpless man) స్థితినిఁ బోలియున్నది. ఈపద్ధతి మన కవసరము లేదు—మనకింతకంటె మంచిపద్ధతి కావలయును. అదియే స్వరాజ్యము; అదియే హోమ్‌రూల్ (Home Rule).

ప్రథమమున ఈసమస్యలు రావు. పిల్లవాఁడు పసివాఁడుగనున్నపుడు వానికేమియు తెలియదు; పెద్దవాఁడైనప్పుడు (వాఁడీసంగతుల

యందు పెద్దవాఁడైనప్పుడు) వాఁడీసంగతుల నెఱుంగును; అంతట కొంతవఱకైనను తనయభిప్రాయము ప్రకారము తనగృహకృత్యములను నెఱవేర్చుకొనుట మంచిదని యెంచనారంభించును.—ఇట్లే, ఒకదేశస్థుల సముదాయము, లేక నొకజాతివారు (nation) అది (అనఁగా నాజాతి) దీని నాలోచింపఁగలిగినప్పుడు, దీని నాలోచించుటకు సామర్థ్యము కలిగినప్పుడు, ఈసమస్య బయలుదేరును. కాని యిచటి ప్రస్తుతపు స్థితినిఁబట్టి పై అభిప్రాయమును (thought) మనము మాని వేయవలయును.

ఇఁక అదృశ్యప్రభుత్వమును గూర్చినసంగతిని వదులుదము. దృశ్యప్రభుత్వహద్దులోనికివచ్చి యాలోచించు నెడల నిట్టియేర్పాటులను జేయునట్టియును, పరిపాలనమును జరుపునట్టియును అధికారులు ఇంగ్లాండులో కొన్నివిధుల (rules) ననుసరించియును న్యాయశాస్త్రముననుసరించియును ఏర్పరుపఁబడిరనియు, వారిపరిపాలనాధోరణిని (policy) గూర్చి అట్టి న్యాయశాస్త్రానుసారముగ విధు లేర్పఱచఁబడుచున్నవనియు, మనకు గోచరమగును. ఈవిధులు (rules) మంచివి కావచ్చును, చెడ్డవి కావచ్చును. అవి మంచివే కావచ్చును, సక్రమముగ నేర్పఱుపఁబడి విధ్యుక్తముగ నుండవచ్చును. అవి(అట్లు)కావని నేననను కాని, ఇతరులచే చేయఁబడిన యేర్పాటు లెంతసమంజసముగ నున్నను ఇట్టియేర్పాటులను చేయు అధికారము నపేక్షించునతఁడు వీ[illegible]ల్లప్పుడు అంగీకరించుట తటస్థించదు. ఇదియే స్వరాజ్యసూత్రము. మీ కలెక్టరును మీ రెన్నుకొను నధికారము మీ కుండెనేని అతఁడు (అనఁగా మీ రెన్నుకొను నతఁడు(ఇప్పటి కలెక్టరుకంటె నెక్కువపనిచేయునని అనుకొనఁదగదు. ఒకవేళ అతఁ డంతపని చేయకపోవచ్చును; మీఁదు మిక్కిలి అతఁడు తక్కువగా కూడ చేయవచ్చును. ఇందులకు నేనొప్పుకొనెదను. కాని, వీనికిని వానికిని భేద మిదియే: ఇతనిని మన మెన్నుకొంటిమి, మనవాఁడు, మనల మెప్పించువిధమును అతఁడు బాగుగా గుర్తెఱుఁగును; అయినను, రెండ

పైనతోడనే నా ఆస్తినంతయు రక్షింపఁ (తనిఖీచేయ) బూనును. ఇట్టి యేర్పాటువలన కూడా కొంతలాభముకలుగును. ఇది యొప్పుకొనునదియే, తర్వాత చిన్నవాఁడు కొంచెము పెద్దవాఁడుకానారంభించినపుఁడు ఇందులో కొంతలోపమున్నదని కనుఁగొనును, (తెలిసికొనును). "నేను చక్కఁబెట్టుకొను నధికారము (or నావనులు నేను నెఱవేర్చుకొనుఅధికారము) నేను సంపాదించుకొనవలయును. తర్వాత నేనింతకంటె నెక్కుడుగ నిర్వహించెదను." అతనికి దీనియందు దృఢవిశ్వాసముకలదు. అతఁ డీవిధముగ వాస్తవముగా నిర్వహించుననికాదు. తఱచుగా దుర్మార్గుఁడయినయెడల (prodigal) అతని తండ్రిద్రవ్యము నతఁడు పాడు (దుర్వినియోగము) చేయును; కాని; అతఁడుపైరీతిగ అనుకొనును. ఈ యుద్దఱమధ్యపోటి (opposition) లేకుండుఁటకుగాను, అతనికి (చిన్నవానికి) 21 సంవత్సరములవయస్సు పూర్తియైనవెంటనే నమ్మకముగుపెద్ద మనుష్యుఁడు (లేక, ట్రస్టీ, Trustee) తన యధికారమును (తనిఖీ, supervision) వదలుకొని, ఆస్తిని ఆచిన్నవాని కొప్పగించవలయునని న్యాయశాస్త్రమందు హద్దుపర్పఱచఁబడినది. ఇది ప్రత్యక్షవిషయము. ఇది దేశములోని ఒకజనసముదాయమునకుకూడ వర్తించును (applies also to the nation) దేశములోనిజనసముదాయము (Nation) లోని ప్రజలు విద్యావంతులై తమవ్యవహారములనుతమంతటతామే నెఱవేర్ప గలుగుటను తెలిసికొనప్రారంభించినవుడు, తమపక్షమున నితరులు నిర్వహించుచున్నవ్యవహారములను తామే (స్వయముగ) నిర్వహించు కొనఁగోరుట సహజము. కాని, రాజకీయవ్యవహారములలో పై(నుదహరింపఁబడిన) 21 సంవత్సరములనుగూర్చిన శాస్త్రములేకుండుటయే, యీచరిత్రములో లేక, రాజకీయవ్యవహారములలోని చిత్రము. ఒకదేశపుప్రజాతతిని మీరు నూఱుసంవత్సరములలో విద్యావంతులుగ చేసినపిమ్మట, దానిపరిపాలనమును దాని (ప్రజాతతియొక్క) హస్తగతము చేయవలయు నను న్యాయశాస్త్రము మనమెటులైన నూహించినను,

దాని నమలులోనికిఁదెచ్చుట సాధ్యముకాదు. ప్రజలు తమంతటతామే దీని నమలులోనికి తెప్పించవలయును. అట్లుచేయుటకు వారికి హక్కుగలదు. కావున, నిచటఁగూడ నట్టిదేదైన నేర్పాటుండవలయును. పూర్వము కొద్దిగ నట్టియేర్పాటుండెను. అట్టి యేర్పాటిపుడు లేదు. మన కోరికలు (demands), మనకున్నయిక్కట్టులు, మన మపేక్షించునద్దుబాట్లు (the wants which we feel) పరిపాలనలో మనకుఁ గన్పట్టు లోపములు (inconveniences); వీనిమూలములు (కారణములు) ఇందున్నవి. పైవిధముగ నామూలకారణమునుగూర్చి విచారించినపిమ్మట ప్రతిపాదింపఁబడుపరిహారము (remedy)ఆంగ్లసామ్రాజ్యస్థస్వరాజ్యము (Home Rule, దానిపేరే స్వరాజ్యము. క్లుప్తముగా చెప్పునెడ, మన వ్యవహారముల నిర్వాహకత్వము మనహస్తములనుండవలయునని కోరుటయే స్వరాజ్యమునుకోరుట, ప్రస్తుతము పలువురు దీనికూడ నాక్షేపించెదగు. విషయమును తేటపఱచుటకై మాత్రమే నిర్వచించినాను. ప్రతికక్షులు సర్వదా దీనికపార్థముచెప్పుదురు (misrepresent). నేను చెప్పిన హేతుభూతవాదములో (logical reasoning) లోప మేమియు నుండనియెడల, దాని కపార్థము చెప్పిననే గాని, లోపము లెట్లు తటస్థించును? కావున, దీనిలో లోపమెద్దియైన కనఁబఱచగోరువారిందేవియో కొన్నివాక్యములకు నపార్థముచెప్పి, "ఇది అట్లున్నది; అది ఇట్లున్నది" అని తప్పులు పట్టెదరు. కాఁబట్టి, మన మెప్పుడు నపేక్షించని (demand) విషయములను మన కారోపించుటయును, మనలను నిందించుటయును, ప్రజలముందఱ మనల నొకవిధముగ హేళనముచేయుటయును, బుద్ధిమంతుని పని కాదు. నేనింతకంటె నేమిచెప్పఁగలను? (ఆహ్లాదము, cheers). కనుక, మీకెవరికైన నట్టిపొరబాటైన యభిప్రాయము(misconception) ఉన్నయెడల,దానిని పోఁగొట్టుకొనవచ్చును. తుదకు నేను చెప్పునది సందర్భానుసారముగ consistent) సరిగానున్నదా అనిమాత్రము గమనింపుఁడు. ఇది తర్క

శాస్త్రానుసారముగ నున్నది. అది చరిత్ర కనుకూలముగ నున్నది. రాజు అనఁగ అదృశ్యప్రభువు, లేక అదృశ్య ప్రభుత్వమని చెప్పితిని: ఇందేమియు నేరము లేదు. (మూలములో నిది స్పష్టముగ లేదు.) మధ్య దేవతలున్నారు. అనేకపర్యాయములు దేవునకు కోపము రాదు; కారణము లేకయే యీ దేవతలకు కోపము వచ్చును. వారివిషయములో కొంత యొడంబడిక (settlement) జరుగవలయును. కాఁబట్టి, అట్టిపొరబా టభిప్రాయము పెద్దైన కలిగినయెడల అట్టిదానిని తొలఁగించవలయును. నేనిది యిందు నిమిత్తము చెప్పితిని. ఇవుడు దానిస్వభావమును మీకు చెప్పెదను. దీనికి ముందుకూడ మనమట్టిపరిపాలనము జరుపుటకు తగియున్నామో లేదో అను ప్రశ్నను ఇంచుక ఆలోచింతము.

ఇంతకు పూర్వము పంచాయితినిగూర్చియు, వారిరక్షితుని (ward) గూర్చియు నుదాహరణము నిచ్చితిని. చిన్నవాఁడు పెద్దవాఁడగుచున్న కాలఁది యితరచేతులకు వ్యవహారనిర్వాహకత్వము పోఁగూడదనియెంచు వారు అనఁగా పంచాయితీవారు అతని తలతిరుగనారంభించినదని సామాన్యముగ నివేదింతురు (report); అతఁడు పిచ్చివాఁడు కాఁడుగాని, సగమున్మాదస్థితి (half-mad) యందున్నట్లగుపడుచున్నాఁడని మఱియొకఁడు చెప్పును. ఇంకను సంవత్సరవ్యయము అయినను నిర్వాహకత్వము తన చేతులలో నుండవలయునని కోరుటయే యిందులకు కారణము. "వాస్తవమే, మీ రధికారము నతని కీయవచ్చును; కాని, అతఁడు దుర్విషయాసక్తుఁడని (bad habits) మీకు తెలియునా?" అని మూఁడవవాఁడనును. పీ రతని విషయమై 5 లేక, 10 విషయములు (or లోపములు, or చాడీలు) చెప్పెదరు. ఇందుచే నేమిప్రయోజనము కలుగును? అంత ఈవివాదము న్యాయసభ కెక్కి అతఁడు పిచ్చివాఁడని తీర్మానింపఁబడును. ఇట్టివే కొన్ని యిచట నారంభించసాగినవి. ప్రజలచేతులలో నధికారమిచ్చుట పరిపాలనయొక్క అత్యుత్తమధర్మము (best principle). దీని నెవరును కాదనరు. ఏలననఁగా, ఇచటనున్న యుద్యోగస్థుల దేశములో

నట్లే జరుగుచున్నది. వారక్కడికి మరల వెళ్లినప్పు డాధర్మమునే కోరుదురు. కావున, నీచారిత్రమై ధర్మము చెడ్డదని యెవరును అనరు. ఇంకేమిటిది చెడ్డది (or పనికిరానిది)? హిందూదేశీయు లీదినమున స్వరాజ్యమునకుఁ దగరనివారు స్పష్టముగఁ జెప్పుదురు: (హాసము, laughter). పంచతంత్రములోని ముగ్గురుదొంగల కథలోని దొంగలరీతిగా మనలో కొందఱున్నారు; ఆకథ యిట్లున్నది.

ఒకగ్రామస్థుఁ డొకగొఱ్ఱెను మోచికొని పోవుచుండెను. "నీనెత్తి మీఁద నొకయాఁడుమేక (she goat) యున్నది" అని ఒకదొంగ అనెను. "నీతలపైఁ నొకకుక్కయున్నది" అని రెండవ (దొంగ) వాఁడనెను. మూఁడవవాఁడు వేఱువిధముగ అనెను. అంత వాఁ డాగొఱ్ఱెను పాఱవైచెను (విడిచిపెట్టెను). దొంగలుదానిని హరించిరి. మనస్థితియు నట్లేయున్నది. ఇది మనుష్యస్వభావమునకు సంబంధించినది. వారిని పోలువారు మనలో కొందఱు *మనుష్యులున్నారు. మనమెందులకును తగము? యోగ్యత (Fitness) మనయం దునయింపజేయఁబడలేదు. మనవారు (అనఁగా మనతలిదండ్రులు) అట్లు చేసియుండలేదు. మనకుకూడ నట్టి అధికారములు లేవు. కాని, పరిపాలనాసభలో మీ కట్టియధికారమును దొరతనమువా రిచ్చినారు; సభ (కౌన్సిలు)లో సింహాగారును, చౌబలుగారు నున్నారు. ఇతరచోట్లనున్న పరిపాలనాసభ (Executive Council)లలోకూడ నెన్నుకొనఁబడిన (selected) వా రున్నారు. వీరిని ఉద్యోగమునకు ఏరి (selected) నప్పుడు "మేము తగము, మాకీయుద్యోగము నీయవలదు" అని యెవరైన అనిరా (లేక వ్రాసిరా)? అట్లనను అనలేదు (అహ్లాదము, cheers). మనసభ (మీటింగు) కువచ్చి అట్లనిన ఏమిప్రయోజనము? అధికారవర్గము (Bureaucracy) వారికి నీగొప్ప యధికారమునిచ్చినపిమ్మట వారు నిలవఁబడి "మాకవి యక్కఱ లేదు. మేమందులకు తగము—బ్రాహ్మణులుమాత్రమేవచ్చి మాయిం

* ఈ అభిప్రాయముగలవారిని 'మితవాదులు' అనిచెప్పవచ్చును.

ష్టులో శ్రాద్ధములు పెట్టవలయును, మే మాపని చేయఁజాలము," అని అను నెడల, వీరు నిజము మాటలాడుచున్నారని నే నెంచెదను. ఆయనకుఁగాని యీాయనకుఁగాని యేదో యొకపనివిషయములో నిష్టముండదను హేతువుచేత అట్టి ఆక్షేపణలను వెలువరించుచు తమ అసమర్థస్వభావమును బయల్పఱచెదరని నేననుకొనియెదను. (ఆహ్లాదము, cheers). మన మేల తగము? మనకు ముక్కు లేదా, కండ్లు లేవా, చెవులు లేవా, మెదడు (or బుద్ధి) లేదా? మనము వ్రాయ లేమా? మనము పుస్తకములను చదువ లేదా? మనము గుఱ్ఱము నెక్కి సవారి చేయ లేమా? మన మెందులకు తగము? షేక్స్పియరు*యొక్క యొక నాటకములో నొక యూధుఁడడిగినట్లు "మన కేమి లేకున్నది?" అని నే నడిగెదను. 'మీరు పని చేయ లేరు.' మనకది యియ్యఁబడనియెడల మన మెప్పుడా పనిని చేయుదుము? (ఆహ్లాదము). మనకు పని నిచ్చినప్పుడు మనము పని చేయకుండుట యెన్నఁడైన సంభవించెనా? 'మేము తగము, మాకీయవద్దు' అని అప్పుడెవరును అన లేదు. వారిని మీరు నియమించుచున్నారు; మీరు వారిచేత పని చేయించుచున్నారు; పిమ్మట నదిదొరతనము (or సర్కారు) వారి తీర్మానములో ప్రచురపఱచఁబడుచున్నది. (ఈమాటలు మూలములో నాంగ్లమున నున్నవి—"అతఁడు తన విధులను నెఱవేర్చినాఁడు-మున్నగునది.) "పైగా ఇందులకు ప్రత్యామ్నాయముగ (బదులు or వ్యతిరేకము) ఇట్లడుగవలసియున్నది. "ఇంగ్లాండునుండి 21సంవత్సరములవయసుగల క్రొత్త (చిన్న) వాని మీరు తెచ్చెదరు. అతఁడేమి చేయగలుగును? అతని కేమైన ననుభవమున్నదా?" అతఁడు వచ్చినవెంటనే అసిస్టంటుకలెక్టరై 60 సంవత్సరములు వయసుగల మమ్లతదారు †(Mamlatdar,or) 21 సంవత్సరముల కలెక్టరెక్కడ? (మూలములో స్పష్టముగ లేదు. ఆహ్లాదము, cheers). 60 సంవత్సరముల వయస్సుగల డిప్యూటికలెక్టరెక్కడ? ఈ 60సంవత్సరములకు విలువ లేదా?

* ఆంగ్లమున నాటకములు వ్రాసిన గొప్పకవి.

† డిప్యూటికలెక్టరునకు పైయధికారి.

21 సంవత్సరముల వయస్సుగలవాఁడువచ్చి మీకు బోధింపనారంభించును. సామాన్యముగ అతఁడు 60 సంవత్సరముల వయస్సుగల మమ్లత్ దారును తన యెదుట నిలుచుండునట్లు చేయును. అతనికి (మమ్లత్ దారునకు) కూర్చుండుటకుఁ గుర్చినైన నీయఁడు; ఆనిర్భాగ్యుఁడు (poor man) తన రు. 150 లేక, రు 200, లేక రు 400లను సంపాదించుకొనవలయును గనుక చేతులు జోడించుకొని నిలువఁబడును. (ఆహ్లాదము). సాహేబు (అనఁగా అధికారి) అనుభవము నెట్లు సంపాదింపవలయును? ఎట్లు తగినవాఁడు కావలయును? అతనిపని (బండి) యెట్లు సాగవలెను? దీని నెవరైన నాలోచించినారా? హిందూదేశస్థులు స్వరాజ్యమున కనర్హులగుటయు, వారిరాజ్యములను సరియగుస్థితిలో నుంచుకొనజాలకుండుటయు. నిజమైనయెడల పూర్వకాలమందు హిందువులును మహమ్మదీయులును ఈ దేశమందు రాజ్యము లేలకుండెడివారే. పూర్వ మీ దేశమున మనరాజ్యములుండినవి; పరిపాలనాధురీణు లుండిరి. ఈ దేశమున కాంగ్లేయులు రాకపూర్వము కొంతవఱకైనను నెమ్మదియుండియుండుటయు, ఎచటనైన తొందరలు (నెమ్మదికిభంగము, disordesr) యుండియుండుటయు నిందులకు నిదర్శనము. ఒకరి నొకరు చంప లేదు. ఇట్టి నెమ్మది యుండినందున జను లధికారయోగ్యులు కారని యెట్లననగును? ప్రస్తుతము, కళలు (sciences) అభివృద్ధి నొందుచున్నవి. జ్ఞానము (knowledge) పెంపగుచున్నది. అనుభవ మొకచోట జేరుచున్నది.

కావున, మునుపటికంటె నిపుడు మనకు స్వతంత్ర మెక్కువ కావలయును. మనకు ఎక్కువయోగ్యతలు కలుగవలయును. కాని, దీనికి భిన్నముగా మనము తగమట; పూర్వకాలములలో నిది యెట్లుండినను, ఇట్టిసంగతి (allegation) యిప్పుడు శుద్ధఅబద్ధమైయున్నది. ఇచ్చుటకు వీలు లేదని చెప్పుట అంతకంటె బాగుండును. నేను చెప్పునదేమనఁగా మాకు "యోగ్యత లేదు" అనుమాటలను వర్తింపఁజేయకుఁడు. తుదకు, మాకు దాని నిశ్చయముగ ఈయరని తెలియును; మా కదిలభించును. కాని,

మీకేల లభింపదు? మేమందులకుతగమని సూచనగాచెప్పెదరు, "మీకు బోధించుటకే మేమిచటికి వచ్చినారము" (అనెదరు); ఇది యొప్పిదమే (this is admitted) కాని, యెంతకాలము మీరు బోధించెదరు? (హాసము, laughter); ఒకతరమువఱకా, రెండు తరములవఱకా, మూడుతరములవఱకా? దీనికంతము లేదా? లేక, తుదవఱకు బానిసలవలె మీ క్రిందపనిచేయవలయునా? (ఆహ్లాదము). ఏదో యొకహద్దు నేర్పఱచుఁడు, మీరు మాకుబోధింపవచ్చితిరి. మేమింటియొద్ద నొక బాలునినిమిత్త మొకయుపాధ్యాయుని యేర్పఱచుకొనునపుడు పదిసంవత్సరములలోనా, 20 సంవత్సరములలోనా, లేక 30 సంవత్సరములలోనా యెన్ని సంవత్సరములలో బోధించెదరని ఆయన నడిగెదము. రెండు మాసములలో, 4 మాసములలో (మూలములో నీవాక్యమసంపూర్తిగనున్నది) అని యేర్పాటుచేసికొందుము. కాని, బాలుఁడాఱుమాసములలో పూర్తిగా నేర్చుకొనుదానికి, మాకోరికకు భిన్నముగా అతఁడు ఉపాధ్యాయుఁడు ఒకసంవత్సరముపట్టు నను నెడల, నీవు పనికిరావు, వెళ్లుము; మేము మఱొకయుపాధ్యాయుని నియమింతుము' అని మనము చెప్పుదుము. (ఆహ్లాదము.) పిమ్మట నీరీతిగా జనులపై— అందఱిపై (మూలమున నీవాక్యమసంపూర్తిగ నుండి యీక్రింది 6 పంక్తులు స్పష్టముకాకున్నవి) ఈయధికారులు జనులచదువుపై నధికారము గలిగి వారినభివృద్ధిలోనికిఁ దెచ్చుబాధ్యత (or విధి, duty) గలిగి యున్నారు. ఈవిధి (or బాధ్యత) యొకతట్టున నుండ వారు మఱియొక తట్టున బ్రయత్నించెదరు. వారెన్నిప్రయత్నములు చేసినను ఈపనికి ప్రజలు తగియుండుట దుస్సాధ్య మని వారనెదరు. ఇట్టిటుమాపణలను అదృశ్యప్రభుత్వము నెదటనుంచుట (or చెప్పుట) ఒకని స్వవాంఛ (interests, జాగ్రత్త) నిమిత్తమగు వ్యాపార మని నేను తలంచెదను. ఇందు కొంతస్వలాభాపేక్ష (self interest) యుండునని యెవరైన అభిప్రాయపడు నెడల అది తప్పిదము కాదు. అది అట్లేలనుండవలయును?

వారును నీవంటిమనుష్యులే. నీవంటిబుద్ధిమంతులే. వారిని మీరు నవుకరిలోనుంచి వారివలన పనిగొనుచున్నారు; మీరు వారియెడల తక్కువ జాగ్రత్తగా నున్నారని కాదు. ఖాల్సారాష్ట్రమం దేమిజరుగుచున్నది? నిర్వాహకత్వమున (management) కెట్టి యభ్యంతరమును లేదు. మైసూరునందభ్యంతరము కలుగుచున్నదా? పని నెవరుచేయుచున్నారు? మైసూరురాజు హిందువు, మంత్రి హిందువు. ప్రజలు హిందువులు, క్రింది అనఁగా చిన్నతరగతి యుద్యోగస్థులును హిందువులు. వీరు మైసూరువంటి గొప్పరాజ్యముయొక్క పరిపాలనమును జరుపుచున్నారు, కాని మైసూరు వెలుపలి రెండుజిల్లాలలోని ప్రజలు సైతము ఆవిధముగ పరిపాలన జరపలేరఁట; (హాసము, ఆహ్లాదము, laughter and cheers) మైసూరు రాజ్యములో 6 జిల్లాలున్నవి. కనుక ఆఱు జిల్లాలు తగియున్నవనియు 8 జిల్లాలు తగవనియు అనునట్లున్నది. నిస్సందేహముగ మనము తగియున్నారము (ఆహ్లాదము, cheers) కాని, మీరేదో యొకకారణముచేత నొప్పుకొనవచ్చును, ఒప్పుకొనక పోవచ్చును. సరియే. మనము తగియున్నామనుకొనుట కేమియాధారము (or ప్రమాణము authority) ఉన్నది? నేనొక స్వదేశరాజ్యము నగపఱచెదను. (అనఁగా ప్రమాణముగ గ్రహించెదను). నే నింకొక సంగతిని చెప్పెదను. 10 సంవత్సరములు మీరు దూరముగనుండు నెడల అదిజరుగగలుగునో లేదో చూడఁగలరు. (ఆహ్లాదము, హాసము, cheers, laughter) అది జరుగని యెడల మమ్మును మీయధికారములో (లేక స్వాధీనములో (control) 10 సంవత్సరము లుంచుఁడు (ఆహ్లాదము) అట్లు చేయుటకు మీకు స్వతంత్రము కలదు. దీనినికూడ చేయరు. అందువలననే, హిందూదేశస్థులు పరిపాలన చేయుటకు తగరని చెప్పుటకు వారెల్లప్పుడును బానిసలుగ నుండవలయుననియును, బానిసలవలె వారిచేత పనిపాటులు చేయింపవలయుననియును, వారి బుద్ధిసామర్థ్యములు పెంపొందుమార్గముల నాపవలయుననియు ముఖ్యోద్దేశ్యములు (లేక ముఖ్యకారణములు

objects). (ఆహ్లాదము, cheers, shame, 'లజ్జాకరము') స్వరాజ్యము లేదు; స్వరాజ్యము లేదు. అనఁగా నేమి? మన మెద్ది కోరుచున్నాము? "ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వమును వెడలగొట్టవలసినది" అని మన మందుమా? కాని, చక్రవర్తికి దానితో నేమిపనియున్నది అని నే నడిగెదను. సివిల్ ఉద్యోగస్థుఁడు (civil servant) పరిపాలించినను మన బెల్విసాహేబు (Belwi Sahab) పరిపాలించినను చక్రవర్తిగారి కేమైన నష్టమగునా? (ఆహ్లాదము). ప్రభుత్వ (rule) మట్లే జరుగుచుండును. చక్రవర్తియు అట్లే యుండును. భేద మేమనఁగా ఆయనతోనున్న తెల్ల నవుకరుకు బదులు నల్లనవుకరు ఏర్పడును. (ఆహ్లాదము). అయిన ఈయెదిరింపు (opposition) ఎవరివలన కలుగును? అధికారములో నున్నవారివలన ఈయెదిరింపు కలుగుచున్నది. అది చక్రవర్తియొద్దనుండి రాదు. చక్రవర్తిగారి దృష్టిలో దీనియందు అరాజకముగాని, రాజభక్తిలేకుండుటగాని రాజద్రోహముగాని లేదు. "రాజద్రోహము" అన అర్థమేమి? రాజు సేవగించుట, 'రాజు' అనఁగా పోలీసుసిపాయి (or పోలీసుభటుఁడు) అను అర్థమగునా? (హాసము). నే నిదివఱకిట్టి భేదమును గమనింపవలసినదిగ చెప్పియున్నాను. కానియెడల, నేను "ఈరక్షకభటుని, పోలీసుసిపాయిని తీసివేయుము" అనినచో రాజద్రోహమగునా? రక్షకభటుల నమ్మక మట్టిదే. (హాసము). ఈవిధముననే, కొంచెము పైకిపోయినయెడల మన మపేక్షించునది (demand) సరియైనదనియు, క్రమమైనదనియు, న్యాయమైనదనియు, మనుష్యస్వభావమున కనుకూలమైనదనియు తోఁచును. ఇతరదేశీయులు (nations) నట్లే చేసిరి. మనదేశమునమాత్రమే అది జరుగలేదు. స్వరాజ్యము, స్వరాజ్యము,—అననేమి? ఆంగ్లేయుల ప్రభుత్వముక్కఱలేదని కాదు. మొదటనే పొరబాటున్నది. దానిలో ఎవరికో కొంతయుద్దేశ్యము (object) ఉన్నది. మిమ్ము మోసపుచ్చుటవలన లాభమునొందఁగోరువా రిట్టివాదమును (argument) బయల్పఱచెదరు. వాని నేమియు లక్ష్యపెట్టవద్దు.

"మీరితరమనుష్యులవంటి మనుష్యులని మీరెంచునెడల, వారు ఇంగ్లాండునకు వెళ్లినపుడు వారి తెలివియును (intellect) వారును అచట పరీక్షింపఁబడుదురు. అందులో మన శ్రేష్ఠత్వము గనబట్టును. అంతకంటె నేమగును? మీబుద్ధిమంచిది కావచ్చును, కాని, మీయందు సత్ప్రవర్తన (character), ధైర్యము, తదితరగుణములును వానిస్వభావము నుండవు. స్వభావాభావము (absence of nature) నొకగడియవఱకొప్పుకొనెదను. కాని, దానిని సంపాదించుట సాధ్యము కాదననొప్పను. (హాసము). నవుకరియందు మాత్రమే తమ జీవితమును (life) వినియోగపఱచిన వారిస్వభావమట్టిదెట్లగును? అతఁడు 25 సంవత్సరములు గుమాస్తాగా (clerk) పనిచేసి (సాహేబు) అధికారిగారి యుత్తర్వులను కాగితము (or కవరు) మీఁదవ్రాసి దానిపై సాహేబుగారిచేత చేవ్రాలు చేయించి 25, 40 సంవత్సరములకు పిమ్మట అలవాటు (habit, or అభ్యాసము) పడినాఁడనినను, అప్పటికిని ప్రథమమున పనిచేయుట అతనికి కష్టముగఁ దోఁచును; (మూలమున నిది స్పష్టముగ లేదు) ఇది కాదనరాదు. కాని, అట్టిమనుష్యులేపద్ధతిప్రకారము పనిచేయుచున్నారో అట్టిపద్ధతియదృశ్యమగునపుడు తర్వాతి తరము వారు (next generation) అయినను తగియుండుదురనుటకు వీలు లేదు. కాఁబట్టి, మనము స్వరాజ్యార్హులమని నాయభిప్రాయము. మన మెద్ది కావలయునని కోరుదుమో, మనము దేని నపేక్షించెదమో అనుఅంశములను క్లుప్తముగ చెప్పి నాయుపన్యాసమును పూర్తిచేసెదను.

హిందూదేశపరిపాలన మెట్టిదో మీ రెఱుఁగుదురు. కాని, మీ రెఱుఁగవలసినదేమనఁగా నదియొక ముఖ్యమైన న్యాయశాస్త్రము ననుసరించి జరుగుచున్నదను విషయము. దాని విధులు (rules) నిర్ణీతములై యున్నవి. రాజకీయకార్యదర్శి స్టేటు సెక్రెటరిగారి అధికారము లేవి? గవర్నర్ జనరల్, రాజప్రతినిధిగారి యధికారము లెవ్వి? పద్ధతి (system) మూఁడుభాగములుగనున్నది. రాజకీయకార్యదర్శి యింగ్లాం

మునం దున్నాడు. గవర్నరుజనరల్ హిందూదేశమందుఢిల్లిలోనున్నాఁడు. ఆయనక్రింద రాజధాని, రాష్ట్రము (Presidency) కొక గవర్నరున్నాఁడు. ఆయనక్రిందివారిని ప్రస్తుతము మానెదము, (or చేర్కొనము (omit). కాని ప్రధానపద్ధతి పై మూఁడువిధములుగ నున్నది. మన మొక్కొకరినిగూర్చి యాలోచింప నారంభించునెడల, రాజకీయకార్యదర్శి నెవరు నియమించుచున్నారు? మనము కాదు. కంపెనీ సంఘపు ప్రభుత్వధోరణి (policy) అనుసరించి యీయేర్పాటు జరిగినది. ఈదేశములో ఈస్టిండియాకంపెనీవారు రాజ్యముచేయునప్పుడు అన్నిపనులును వర్తకన్యాయము (commercial principle) అనుసరించి జరుగుచుండెడివి. కంపెనియొక్క భాగస్థులకు అధికలాభ మెట్లుకలుగు ననుసంశయమునకే దృష్టియంతయు త్రిప్పఁబడినది. ఇప్పటి రాజకీయకార్యదర్శిస్థానమందు కంపెనీయొక్క నిర్వాహకు లుండిరి. రాజ్యమునంతయు పరిపాలించుటకు, గుత్త, (కంట్రాక్టు contract) కీయఁబడినదని మీ రనవచ్చును. పేష్వాలు రాజ్యముచేసినపుడు ముస్లత్ దారు నుద్యోగములు గుత్తకీయఁబడినవి. అప్పటి రాజకీయశాస్త్రము ననుసరించి యీ హిందూదేశపరిపాలనము ఈస్టిండియా కంపెనీవారు చేసినవర్తకము వలె నున్నది. సాధ్యమైనంత లాభమును వారు రాబట్టుకొనుచుండిరి. కంపెనీయొక్క నిర్వాహకులు (directors) ఇంగ్లాండులో నుండవలసివచ్చినది. నిర్వాహకులకు (directors) అనఁగా భాగస్థులకు (share-holders) లాభము నీయవలయునను సంశయమునందే దృష్టిని నిలిపిరి. ఇక్కడ గవర్నరుజనరల్‌గారికి క్రిందివిధముగ నుత్తరము వచ్చెడిది; "మాకీసంవత్సర మింతలాభము నుచెల్లింపవలయును. వసూలుచేసి మాకు పంపవలసినది." పరిపాలన మిట్టిదిగ నుండెను. ప్రజలక్షేమమునుగూర్చి ఆలోచింపఁబడలేదు. పాలవాఁడు వాని ఆవు రీతిగనుండెను. ఆవులు పాలీయకపోయినయెడల వాఁడుకుండనిండుగా నీరుపోసితీసికొనిరమ్మనును. ఆవిధముగనే హిందూదేశపరిపాలనము జరిగినది. తర్వాత, కొంతచర్చ జరిగిన పిదప అట్టిపరిపాలనము మంచిదికాదని తెలిసినది.

విక్టోరియాచక్రవర్తిని పార్లమెంటు (మహాజనసభ) పరిపాలనమును తమచేతులలోనికి తీసికొనినప్పుడు, ఈవర్తకపద్ధతిని వారంగీకరింపలేదు. వారు దానినిగైకొనిరి,—ఇదియొకభాగము. పార్లమెంటువలన ఈ పరిపాలనము గైకొనఁబడినవు డుండినట్టి వర్తకధోరణి (policy) ననుసరించియే నిర్వాహకులు (directors) ఇంగ్లాండులో నుండుటయును, వారి నౌకర్లు ఇక్కడ నుండుటయును కలిగెనో ఆవిధానమున కనుకూలముగనే యీపరిపాలనాపద్ధతి యేర్పాటయినది. నిర్వాహకులస్థానమందు రాజకీయకార్యదర్శియును వారి (నిర్వాహకుల) గవర్నరుస్థానమందు గవర్నరుజనరలును యేర్పడిరి. ఇట్లేమైనది? ప్రభువు-(పార్లమెంటు)—పరిపాలనమును వారిస్వాధీనమునునుంచికొనిరి, కాని, నవుకర్ల నేర్పఱుచు నధికారము (Establishmenst of employees) అంతకుపూర్వమున్నస్థితియందే యున్నది. ఇది ౧౮౫౮ సంవత్సరములో సిపాయీలకలహానంతరము (after the Mutiny) జరిగినది. నాఁటి నుండి నేటివఱకు కంపెనీవారిధోరణి (policy) ప్రకారమేర్పడినవిధులు, విధానముల ననుసరించియే హిందూదేశపరిపాలనము జరుగుచున్నది. అది నిజముగా రాజుగారియెదుటకుఁ వెళ్లనున్నయెడల....(ఈవాక్యము మూలములో పూర్తిగలేదు.) రాజున్నందునకంపెనీయొక్క యీస్వభావమంతరించియుండవలసినది. ఆయనరాజు, మన మాయనయొక్క ప్రజలము; ప్రజలక్షేమమునకై రాజ్యముచేయుట ఆయనవిధి. (Duty). ఆవిధిలోచేరతగు న్యాయశాస్త్రీయమగు—విధుల ననుసరించి యొక యేర్పాటు జరుగవలయును. కాని, యేర్పాటీవిధముగ జరిగినది—నిర్వాహకులు పోయి వారిస్థానమందు రాజకీయకార్యదర్శి యేర్పడినాఁడు. హిందూదేశము డెంతసొమ్ము వ్యయపడవలయునో యెట్టిపన్నులను విధింపవలయునో యెవరు నిర్ణయింపవలయును ? రాజకీయకార్యదర్శి. గవర్నరుజనరల్‌గారిచేతులలో అట్టియధికారము లేదు. ఆయనయే ముఖ్యోద్యోగి; గవర్నరులు ఆయనక్రిందివారు. ఆయన నౌకరు. ఆయనక్రింద నితర

పఱుకర్లున్నారు. రాజకీయకార్యదర్శియొక్క అంగీకారముతోడను, ఆయనయొక్క ఆలోచనతోడను, సలహాతోడను, పరిపాలనమంతయు జరగవలసియున్నది. ఇప్పటిపద్ధతి (policy) యిట్టిదే, అంతటితోనేమయ్యెనది? (or ఏమిసంభవించినది, what happened then?). క్రమముగా మూలములో నీవాక్యము పూర్తిగా లేదు.)ఇదివర్తకపద్ధతి(commercial policy) మాత్రమే. పరిపాలనము చక్రవర్తిగారి రాజ్యముయొక్క చేతికిపోయినను, వారుగొప్పప్రకటనము (great Proclamation) ను ప్రకటించినను రాజధోరణి(sovereign's policy)(మాత్రము) ఆప్రకటనము ననుసరింపలేదు, రాజధోరణి(sovereign's policy) పద్ధతికంపెనీయొక్క వర్తకపద్ధతి ననుసరించియున్నది; కంపెనీపద్ధతి ననుసరించి రాజ్యపరిపాలనయున్నది. ఈలోపుగ (చక్రవర్తినిగారి) ప్రకటనము (proclamation) యొక్క ప్రయోజనమేమియు లేదు. (హాసము, ఆహ్లాదము). ఏర్పాటట్టిదిగ నున్నది. అప్పుడు మనజను లది తెలిసికొనలేదు. ఇప్పుడున్నంతఅధికముగ విద్యాభివృద్ధి అప్పుడున్నయెడల, రాజ్యభారమును చక్రవర్తిని స్వీకరించినందున ప్రభువునకును ప్రజలకును సంబంధించినంతవఱకు ప్రజాక్షేమముకొఱకే రాజ్యపరిపాలనము జరుగవలయు నని జనులు వాదించియుందురని నేననుకొనెదను.

కంపెనివారు తమ (కంపెనివారి) స్వలాభము నిమిత్తమేర్పాటు చేసియుండిరనియును ఆవిధానము—(ఆయేర్పాటు)—నందు మార్పు జరగవలయుననియు మనవారు చెప్పియుందురు. చాలసంవత్సరములవఱకు జను లీవిధముగ వాదించిరి. సంగ్రహముగచెప్పుచో ఇపుడు జీవించియున్నట్టియును, ఈయేర్పాటును పరిశీలించినట్టియును, దానిలోని లోపములను కనంబఱచినట్టియును శ్రీదాదాభాయినౌరోజిగారు (ఆహ్లాదము) ఈపని నారంభించిరి. ఆయన ఏవిధముగ నారంభించెను? "కంపెనీవారి పద్ధతి (system) కిని ఈ ప్రస్తుతపు పద్ధతికి భేదమేమి? అదేమియు మనకగపడదు. కంపెనీవారిపద్ధతిప్రకారము విధులు (rules) ఏర్పడినవి.

దానివలన ప్రజల కేమైన లాభముకలుగుట కవకాశమున్నదా?" అని యాయన అనెను. అంతట శాసననిర్మాణసభ లేర్పడినవి; వానివలన మనను గవర్నరుజనరలుగారు నియమించవలసివచ్చెను. ప్రథమమున మెంబర్లను (members, ప్రతినిధులను) జనులెన్నుకొనుటకు లేదు. క్రమముగా మీవారు మ్యునిసిపాలిటీ, పురపారిశుద్ధ్యసంఘములో మెంబర్లు ప్రతినిధులుగ ఎన్నుకొనంబడి శాసననిర్మాణసభలోని కెన్నుకొనంబడిరి. కాని ఇప్పటికిని బీగములు సర్కారువారి చేతులలోనే యున్నవి. శాసనసభలో చర్చింపవచ్చును. చర్చించుటకు మీకు పూర్ణమగు స్వాతంత్ర్యమున్నది. ఈదేశములో ద్రవ్యమును వ్యయపఱచుటకు మీరు చర్చింపవచ్చును. అట్లు వ్యయపఱచవచ్చునో లేదో మనము స్థిరపఱచవచ్చును. మీవాక్కును మీమనసును సాధ్యమైనంత కష్టపెట్టుటకు మాకేమియు నాక్షేపములేదు. రాత్రియంతయు మేలుకొని మీయుపన్యాసములను సిద్ధముచేయుడు. వార్తాపత్రికలో నచ్చువేయుటకంటె మేము "బొంబాయి గవర్నమెంటు గెజెట్"లో ప్రచురించెదము. ఇదియేభేదము. ఇందువలన ప్రయోజనము, లాభము ఏమియులేదు. లాభించునను ఆశ కనంబడును. 'ఆశ (hope) కాలము ననుసరించియుండవలయు'నని మహాభారతములో నొకశ్లోక మున్నది. మీకట్టియోగ్యత కలిగినప్పుడు మీకు హక్కు, అధికారము లీయంబడును. మేముహిందూదేశములో నుండుటకు మాకిష్టము లేదు. మీరు తగియున్నప్పుడు, మోపు (bundle) ను మీస్వాధీనపఱచి ఆంగ్లేయ ధూమనౌక(స్టీమరు, English steamer) మీఁద నింగ్లండునకేగెదము. (ఆహ్లాదము). అట్టికాలనియతి (time limit) యేర్పడవలయును. "మేము రెండుసంవత్సరములలో నిచ్చెదము;" "మేము పదిసంవత్సరములలో నిచ్చెదము" పిమ్మట నట్టి తరుణము తటస్థించెను. "కాలనిర్ణయముతో కొన్ని అభ్యంతరములను చేర్పవలయును" (coupled). పదిసంవత్సరములనిచెప్పిరి. ఇట్టి దినములు గడచినవి; వినుగుపుట్టించినవి. వానిని

15 సంవత్సరములు మనము చేయవలసివచ్చెను. "ఆశయును, కాలమును, ఒకఅభ్యంతరముతో జతపఱచవలయును" (coupled). అట్టి అభ్యంతరము తటస్థించెను. మీయంతట మీరే అట్టిదానిని అభ్యంతరమును కలిగించితిరి. మేము కలిగించినదికాదు. మేము మంచికాలమును నిరీక్షించుచుంటిమి. దానితో నొకక్షమాపణను జేర్పవలయును. క్షమాపణవచ్చినది. అదికూడ నెటుల వచ్చినది? అది క్షమాపణ గనుక దానివిషయములో నేమియు అనఁగూడదు. దానికి ప్రత్యేక మొకకారణమునగుపఱచవలయును. ఇది యొకవిధమగు రాజ్యధోరణి (policy). ఇచ్చుటకు మీకిష్టములేనపుడు మీరెట్లుమాటలాడుదురు? నీతినిఁగూర్చియు రాజకీయవ్యవహారముల (or రాజనీతి, politics) ను గూర్చియు వ్రాయబడిన ఆధునికగ్రంథములలో నిట్టిది వ్రాయఁబడె ననుటకు వలను కాదు. ప్రాతపురాణముమాత్రమే సాగినది (only the old tradition continued). ఇట్లు అధికారవర్గముతో (bureaucracy) మనలనూఱడించుచున్నారు, (cajoling ఊఱించు). గతించిన 5 లేక, 50 సంవత్సరములు రాజకీయకార్యదర్శియును గవర్నరుజనరలును ఈవిధముగ మనల నూఱడించు (or మోసపుచ్చు cajoling) చున్నారు. మనలను తేల్చివేసిరి (kept us afloat); మీరు కొంచెము గడబిడచేయనారంభించినవెంటనే, 5 గురుసభ్యులున్నారఁట; రేపు వారి నాఱుగురుగ చేయుదురట. వారిసంఖ్యను అయిదిటినుండి ఆఱింటికి హెచ్చించిన మనకేమి ప్రయోజనము (or లాభము, benefit)? మనలో నొకరచట కొన్నిరోజులు కాలము వ్యర్థపుచ్చుటమాత్రమే యగును. (ఆహ్లాదము) ఇంతకంటె నేమియుప్రయోజనము లేదు. ఆఱింటికి మీరాక్షేపించునెడల (if you object six) వారి నెనమండ్రుగ చేయుదు మనెదరు. అవసరమైన మన 10 ని 12 కి హెచ్చించవచ్చును. (హాసము, ఆహ్లాదము). ఈవిషయ మీవిధముగ ఫయిసలు (ముగింపు, dispose of) చేయకూడదని ప్రజ లిదివఱకే నమ్ముచున్నారు. మీయధికారము

లెంతగొప్పవయినను,మాకుమీరీయనున్న అధికారములు (orహక్కులు, rights) అన్నిటిని మాకుసంపూర్ణముగ (absolutely) ఇచ్చివేయుడు. విద్యాధికారశాఖను (educational department) ఆలోచించు నెడల పెక్కండ్రు తాబేదారినవుకర్లు (subordinate servants) మనలోనివారే అయియున్నారు. మొదట (లేక అగ్రమున, head) నొక ఆంగ్లేయుఁడగుఅధికారి యున్నాఁడు. అతని నేల అచటనుంచినారు? వారివాక్కును వారితెలివి (లేకబుద్ధిని) నిర్బంధించునిమిత్తమే. 20 సంవత్సరములు నవుకరిచేసిన నిర్భాగ్యుఁడుసైతము ఆంగ్లేయోద్యోగిలేనిది పనిజరుగదని ఆరంభించును. అట్టివారిని తరిఫీయతు (or తయారు prepare) చేయువలయును. బహిరంగము కాకున్నను ప్రస్తుతపు పరిపాలనావిధానముయొక్క రహస్యోద్దేశము (inward object) ఇదియే. వీనిలోనే భేదములను చూడనగును.

ఇచట నీస్థలముపై నొకయుద్యానము (or తోఁట)ను సిద్ధము చేయుమని తోఁటమాలితో చెప్పినప్పుడు, పుష్పఘటములు (orపూవులకుండలు, flower pots) కావలయునని చెప్పును. అటవీకశాఖవారి (Forest Department) యాజమాన్యముక్రింద పెద్దయడవులను తయారుచేయించునపుడు కుండ లవసరముండవు విత్తనముల బస్తాలను తెచ్చి కుమ్మరించెదరు. ఎక్కడబట్టిన నక్కడ చెట్లు చాలపెరుగును. కొన్నిపెద్దవిగను, కొన్నిచిన్నవిగను పెరుఁగును. ప్రస్తుతపు ఏర్పాటట్లున్నది. ఈయేర్పాటువలననే మనచెట్లు పెరుగకున్నవి. ఇంతేకాదు కుండలలో నాటినచెట్లు (మొక్కలు) అందముగ గనప్పట్టునట్లును, వానిపుష్పములను చేతితోఁ గోయుటకు వీలగునట్లును జాగ్రత్తపుచ్చుకొందురు. అట్టి అందమగుచెట్లు పెరుఁగునట్లే అతనికి విద్య అబ్బును. (ఇది మూలములో తేటగలేదు). ఈవిధముగనే అతనింగనిపెట్టి (treated) అతనివలన పనిగొనియెదరు. (or పనిచేయించెదరు). అంతట 25 లేక, 30 సంవత్సరములు జరిగినపిమ్మట "నేనీపనికి నిజముగ పనికిరాను" అని అత

దనుకొనును. ఈపద్ధతి మనకు పనికిరాదు, ఆంగ్లేయప్రభుత్వముమనకు కావలయును. ఈప్రభుత్వముక్రీడను (ఛత్రముక్రింద) మనము నిలువవలయును. కాని, అల్లునివలె నేర్పడిన రాజకీయకార్యదర్శి మనకక్కఱలేదు. (ఆహ్లాదము). తుదకు, ఆయన సభలోని మనుష్యుల (or సభ్యుల) నైనను మనమెన్నుకొనవలయును. చేయవలసిన సంస్కరణములలో నిదియే మొదటిది. అవ్విధముననే హిందూదేశముయొక్క ద్రవ్యము నెవరు ఖర్చు పెట్టవలయునో, అంతేకాదెంత ద్రవ్యమును వసూలు చేయవలయునో, అతడెన్నిపన్నుల విధింపవలయునో అనువిషయములు మనయభిప్రాయప్రకారము తీర్మానింపఁబడవలయును. (ఆహ్లాదము). ఆపన్నులుండఁగూడదని మనమనెదము. "వ్యయపఱచుటకు (or ఖర్చులకు ద్రవ్య మేది?" అని వారనెదరు. అది తర్వాత నాలోచింతము. మనయొద్ద నుండుద్రవ్యమునుబట్టి ఖర్చుపెట్టవలయుననియును ఖర్చుఅయినదానినిబట్టి ద్రవ్యమును వసూలుచేయవలయుననియును, మన మెఱుంగుదుము. మనకిది తెలియును. ఎట్టియేర్పాటు జరుగవలయునో పిమ్మట చూడవచ్చును.

ఈ (పైనిచెప్పిన) యధికారములు ప్రజలచేతులలో మంచివారిచేతులలో అనఁగా, ప్రజలచే నెన్నుకొనఁబడినవారిచేతులలోనుండవలయుననునది హోమురూలు (స్వరాజ్యము) యొక్క రెండవసూత్రము. ప్రస్తుతమంత గొప్పయుద్ధము ఐరోపాదేశమందు జరుగుచున్నది. యుద్ధమునకెంత ద్రవ్యమును వినియోగపఱచ(or ఖర్చు) పెట్టవలసినదియు చక్రవర్తిగారు తీర్మానించరు. ఆస్క్విత్ మంత్రిగారు తీర్మానింతురు. ఆస్క్విత్ గారు చేయుపనిలో లోపము లున్నయెడల నదిపార్లమెంటునకు చేరును (అనఁగ పార్లమెంటువారు విచారింతురు;) ఆస్క్విత్ దొరగారు తప్పు చేసినయెడల ఆయనఆపదవిని (ఉద్యోగమును) వదలుకొనవలయును. ఆయన తనయుద్యోగమును మానుకొనునెడల అది రాజద్రోహమగునా? ఏర్పాటులలో భేదమున్నది. పద్ధతుల(organisation) లో భేదమున్నది. విధానము (system) లలో భేదమున్నది. విధానమందట్టిమార్పు కావల

యునని కోరుచున్నాము. ప్రభుత్వము పడిపోవును, ప్రభుత్వము నశించును—ఇట్టియూహలు మనకు బొత్తుగా లాతివి (foreign) అనఁగా (సహజమైనవికావు). అవి మనహృద్దులలోనికి, మనస్వభావమునకు మన దృష్టికి (view) రానేరవు. మనము దానిని అభిలషింపము. మన ప్రజలకు సుఖము లభించుటకును, ఇప్పుడున్న వేలకొలఁది లోపములు (complaints) తొలఁగిపోవుటకును ఈపరిపాలనావిధానము మాఱవలయును అని నేను మరల నుడువుచున్నాఁడను. "గుఱ్ఱమెందువలన నిలుచున్నది? తమలపాకు లెందుచే కుళ్లినవి? రొట్టె దేనిచే కాలలేదు?" అని మహారాష్ట్రభాషలో నొకసామెత యున్నది. "తిరుగకుండుటవలన; ఆకులను తిరగవేయనందున, రొట్టెను తిరగవేయనందున" "గుఱ్ఱమును త్రిప్పినయెడల నది నిలబడకుండునది" అనునదొకటియే దానికి ప్రత్యుత్తరము. దానికిమూలమేమన, మనచేతులలో అధికారము లేనందుననే యని తెలియఁదగును.

అడవులనుగూర్చిన లోపములును మత్తుపదార్థములనుగూర్చిన లోపములును, కులకరణివతనులనుగూర్చిన లోపములును కలిగియున్నవి. స్వల్పముగ మాటలను మార్చి చెప్పునెడల —మనకు "స్వరాజ్యము" లేనందున కలిగినవి. (ఆహ్లాదము). మనకు స్వరాజ్యము లభింపవలయుననునదియే దానిమూలము. అంతట మన మొకరియిష్టప్రకారము ఆడ (dance) నక్కఱలేదు. స్వరాజ్యములో సైతమది సంభవింపవచ్చును; నేను కాదనను. మనకు ద్రవ్యము తక్కువై అధికారము మీచేతులలోనికి వచ్చినప్పుడు మీరు పన్నులను వృద్ధిచేయుదురు. పూర్తిగా మీయిష్టము మీదనే దానిని వృద్ధిచేయుదురు లేనియెడల ఖర్చులకు ద్రవ్యమెట్లు సమకూరును? కాని, జనుల యిష్టమును బట్టి అది వృద్ధిచేయఁబడును? గనుక, అది మనమనస్సునకుకష్టముగ నుండదు. మనమీద్వారముగుండ నడుచుచుండఁగా ఈద్వారముగుండ నడవకూడదనియును, ఆద్వారముగుండ నడువనగుననియును, విద్యాధికులగు పరాయివారు (aliens)

మనకు చెప్పుదురు; కాని, ఎవరైననువచ్చి అచట నిలువఁబడి వానిగుండ వెళ్లవలదని చెప్పనారంభించునెడల, అప్పుడు మన మతనిని గెంటివేసి బయటికి వెళ్లవచ్చును. స్వరాజ్యముయొక్కస్థితియు నట్టిదే. ఇది నిరంకుశాధికారవర్గముయొక్క అభ్యంతరమే. అట్టి అభ్యంతరము మనకక్కఱలేదు. రాజద్రోహముతో నెట్టిసంబంధమును లేనిదే స్వరాజ్యకాంక్ష (demand) అనునది. అదృశ్య ప్రభుత్వముతో కూడ దానికేమియు సంబంధములేదు. నీయింటిపెత్తనమును నీ వుంతట నీవే చేయవలయును; అట్లుచేసిన యెడల ప్రథమమున నీకు మనశ్శాంతికలుగును. నీవుచేయవలసినదంతయు నీమేలుకొఱకే నీవుచేయుచున్నావను నుద్దేశముతో చేయుదువు. ఇంతియకాదు. నీవు వ్యయమునుకూడ తగ్గించెదవు. ఏస్వదేశసంస్థానములలో (native states) నైనను కలెక్టరు 25 వందల రూపాయలజీతమును సంపాదింపడని నే ననుకొనను. కలెక్టరు పనిచేయునతఁడు యింత హెచ్చుజీతమును సంపాదించుదేశ మీప్రపంచమం దెచ్చటైన నున్నయెడల నట్టిది హిందూదేశమే. (ఆహ్లాదము). పూర్వపుప్రభుత్వములో కలెక్టరునకు 2500 రూపాయలు జీతమునిచ్చుటయనునది సంవత్సరమునకు 30,000 రూపాయల జాగీరు నిచ్చుటవంటిదే యగును. మన స్వరాజ్యకాలమందు 30,000 రూపాయల జాగీరువంటిదెప్పుడైన ఈయఁబడెనా? 30,000 రూపాయిలు స్వల్పమొత్తముకాదు. దానికి కారణము లున్నవి. ఏకారణమును చెప్పెదరు? ప్రతివిషయమునకును ఏదోయొక కారణ ముండునని గ్రహింపుఁడు. ఇతఁడు ఇంగ్లండులో తనపిల్లలు మొదలగువారికి 2500 రూపాయలు పంపవలయును. మీ క్షేమముకొఱకు శీతలదేశమునుండి ఉష్ణదేశమునకు వారువచ్చి వారి ఆరోగ్యమును చెడగొట్టుకొందురు. కనుక నట్టివారికి జీతమీయఁగూడదా? వారలంత శ్రమపడి, స్వార్థత్యాగులై అనేకకష్టముల ననుభవించుచున్నారు. అట్టివారికి మీరు ద్రవ్యమీయరు? మొట్టమొదట ఇది వినునప్పుడు న్యాయ్యమని కనఁబడును (or తోఁచును) కాని, యిప్పటి

ముఖ్యప్రశ్నయేమనఁగా, అచ్చటినుండి యిచ్చటికి రావలసినదిగా నెవరు చెప్పిరి? (ఆహ్లాదము). మనము రమ్మనలేదు. నీకుతగినపనిని నీవుచేయుదువు. నీకున్నంతసమర్థత మాకుగూడ నున్నది కాని, మేము తక్కువ జీతమునకే ఆపనిని చేయఁగలము. మనుష్యులు దొరకుదురు. కావున అంతజీత మతనికేల యీయవలయును? అది మాకవసరములేదు. విద్య నిమిత్తము ద్రవ్యము లేదని మన మనుకొనెదము. ప్రజోపయోగములగుపనుల (works of public utility) ను చేయువిషయములో చెప్పఁబడు "ద్రవ్యములేదు" అనుక్షమాపణ (or మిష, excuse) ప్రథమమున నంతర్ధాన మగును. ఇప్పటివలెనే నిరభ్యంతరముగ పనిజరుగును. ప్రథమమున అంతనిరభ్యంతరముగ జరుగకపోవును. ఒకవేళ, రూపాయికొక అణాచొప్పున తక్కువగనుండవచ్చును. ఐనను, పనిని ప్రజలు నెఱవేర్చిరి. అనెడి మంచియభిప్రాయము యొక్క విలువ హెచ్చును. ఈవిధముగ నిందులో (or ఈ పరిపాలనములో) మంచినిర్వాహకత్వము (management) కోరఁబడును. ప్రస్తుతపు శాసనము (లేక చట్టము, law) నందు సవరణ చేయవలసియుండును; అది పార్లమెంటుద్వారా జరుగును. మన మిత్రుల ద్వారా కోరము. ఈకాంక్ష నెఱవేఱుటకు మనము పరాసుల (ఫ్రెన్సు, France) దేశమునకు అర్జీలను పంపుకొననక్కఱలేదు. అక్కడ మిత్రమండలియుండుగాక; మనము వారిని ప్రార్థింపవ నవసరములేదు. ఆంగ్లేయులకును, ఆంగ్లేయుల పార్లమెంటు(మహాజనసభ)కును మనవిచేసికొనవలయును. ఈస్థితిగతులను వారియెదుట పెట్టవలయును. ఇందులకవసరమగుదానినెల్ల మనము చేయవలయును. 5 లేక, 25 సంవత్సరములు మీరట్లుచేసిన యెడల అందలిఫలము ననుభవింపకపోరు. మఱియు, (more over) హిందూదేశముయొక్కయు, హిందూదేశీయుల ధైర్యముయొక్కయు, హిందూదేశీయుల సాహసముయొక్కయు (లేక పరాక్రమముయొక్కయు) హిందూదేశీయుల స్థైర్యము (stability) యొక్కయు, విలువను వృద్ధిచేయఁగలట్టి ప్రయత్నము చేయవలసినకాల మిప్పుడు

జరుగుచున్న యుద్ధమువలన నాసన్నమైనది. ఇట్టి ప్రయత్నమును వారంతటవారే చేయుచున్నారని దొరతనమువారికి తెలిసినయెడల మన కాంక్ష (demand) ఫలరూపమును దాల్చుటకు ఆశ (hope) యున్నది. కావున, ముఖ్యముగ ఈవిషయమును మీ యెదుట నుంచితిని. ఇతరప్రదేశములందుకూడ నీవిషయము చర్చింపబడుచున్నది. ఇందు నిమిత్తము మనము స్థాపించినసంఘము (league) మూలమున ఈపనిజరుగుటకై నేడుకాకున్నను కొన్నిదినములతర్వాతనైనను నేనుగాని, మఱొకరుగాని, యీవిషయమును మీ యెదుట నుంచుట కవకాశము కలుగును. మీరీవిషయమును నెల్లప్పుడును చర్చింపుచు, దానినిగూర్చి సదా ఆలోచింపుచు, దానిప్రయోజనమును తెలిసికొనుచు, నిందు రాజభక్తి యెంతయున్నదో రాజద్రోహము (disloyalty) రాజభక్తిలేకుండుటే యెంతయున్నదో జాగ్రత్తగ ఆలోచింపుడు. ప్రస్తుతము నేనుచెప్పిన దిదియే. ఇంతకంటె నేను చెప్పదగినది హెచ్చుగనుండినను, దాని పర్యవసానమును (substance) సంగ్రహముగ చెప్పినాడను.

మహారాష్ట్రదేశములోను, హిందూదేశములోను మీ రీవిషయము నాలోచింపనారంభించినయెడల నొకప్పుడు గాకున్న మఱొకప్పుడది జయప్రదమగును. ఇది భగవంతుని చేతులలోనే యుండినప్పటికి కూడ అది యవసరమే. అది మన చేతులలో లేదని నేనొప్పుకొనుచున్నాను. కాని, యీప్రపంచములో కర్మసాఫల్యము (effect) నొందక తప్పిపోనేరదు.

నేను చెప్పినంతత్వరలో కర్మసాఫల్యము కాకపోవచ్చును; నాకనులయెదుట నది సిద్ధింపకపోవచ్చును; బహుశః నేనందలిలాభము నొందకపోవచ్చును. కాని, యీకర్మకు ఫలితముండితీరవలయును. (ఆహ్లాదము). కర్మశాస్త్రప్రకారము మొక కార్యము జరిగినప్పుడు దానివలన మఱొకఫలితము (results) కలుగును. అందువలన వేఱొకఫలము సిద్ధించును. ఇట్టివి పరంపరగా (or వరుసగ, in succession, ఒకదానివెంట నొకటి)

కలుగును. కాలముపట్టును, ఆలస్యమగును. కాని, మనకనులయెదుటనే మోక్షము గలుగవలయునని మనము కోరుదుమా? మోక్షమనగా దేహమునుండి జీవుడు ముక్తుడగుట స్వేచ్ఛగ (or బయలువెడలుట) ఒకానొకమనుష్యుని చేతులనుండి మన కది కావలయు నను నభిప్రాయముతో మనము దానిని గోరుచుంటిమా? ఇప్పుడే మన కాన్ఫరెన్సు (సభ) లో మితవాదులు జాతీయవాదులు అనుకక్షలుండగూడదని తీర్మానింపబడెను కదా. అనగా యెవరికి స్వరాజ్యమిచ్చిన నొకటియే (or మనకిష్టమే), రేపు మీ సిపాయికి (భటునకు) అధికార మీయబడునెడల నాకాక్షేపము లేదు. ఆభటుడట్టిగొప్పయధికారములనెట్లు చలాయింపగలుగు నని మీ రనవచ్చును. ఎప్పుడైన నాభటుడు చనిపోవును. పిమ్మట, మనము చూడ (ఆలోచింప) వచ్చును. (ఆహ్లాదము). మన మధికారముల (or హక్కులను, rights) గాంక్షించుచున్నాము. మన కిష్టకరమగు (or సౌఖ్యకరమగు) నొక విధానము నపేక్షించుచున్నాము. అది మనకు లభించును. (లేనిచో) అది మన సంతతివారికి లభించును. చేయదగు ప్రయత్నమును చేయుడు. ఇది మీ స్వంతకార్యముగ నాలోచించుచు దీనినిచేయుటకు సిద్ధపడుడు. మీ జీవితకాలములో అది లభ్యము కాకుండినను, భగవదనుగ్రహమువలన మీ తర్వాతితరములో (next generation) నైన అది తప్పక సిద్ధించును. (ఆహ్లాదము).

1916 సం॥ మే నెల తే 31 ది అహమదనగరమున లోకమాన్య

బాలగంగాధరతిలకుగారి ప్రథమోపన్యాసము

మహాజనులారా! మీతో కొన్నిమాటలు ముచ్చటించుటకు పూర్వము మీకు అనేకనమస్కారము లాచరించుచున్నాడను. నన్నిచటికి ఆహ్వానముచేసి గౌరవించినందులకును, నాకు మీరొసంగిన స్వాగతము

నకును (address), మీకు వందనములు నసుర్పించెద. నన్ను గౌరవించుటయందు మీయుద్దేశ్య మేమైయుండినను, మీతో నేనుచెప్పవలసిన కొన్నిసంగతులు నానిరంతరకృషియొక్క (my work) విషయమై యుండును. ఈసంగతి మీకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యముగా తోఁచవచ్చును. మీరు నన్ను ఇచటికి ఆహ్వానించితిరి. అట్టి విషయములో మీయెదుట నేను నాకార్యమును గుఱించిచెప్పినయెడల అది ఒకవిధమైన అనౌచిత్యమని (impropriety) మీకు తోఁచును. "తిలకునచ్చి తనవిషయములనుగూర్చియే యుపన్యసించి" రని మీకు తోఁచినప్పటికిని, నేను చెప్పఁబోవు విషయములు నాకు ఎంత లాభకారియో మీకు నంతంతలాభకారియే యగుటవలన యీస్థలమం.దట్టిసంగతులు ముచ్చటించుటకు నేను ఎంతమాత్రమును వెనుదీయను.

మనదేశముయొక్క స్థితినిఁగూర్చి యింతవఱకును అనేకస్థలములలో అనేకవిధములుగా చర్చలును వివాదములును జరగుచువచ్చినవి. మొత్తముమీఁద ప్రజలకు ఏదిలాభకారి? (beneficial). అనేకవస్తువులు లాభకరములు. పరలోకవిషయము బోధించుమతము లాభకారి. ఈవిధముగానే నీతియు లాభకారియే. ఎవరి జీవనోపాధినిగూర్చి వారు జాగ్రత్తపడుటలాభకరము. వర్తకముఅభివృద్ధిచెందవలయును. జనసంఖ్య వృద్ధిపొందవలయు. (plenty) సమృద్ధి యుండవలయును. అదియంతయు సురక్షితముగా మనచేతులలో నుండవలయును;—ఇట్టి కోరికలను మనుష్యులందఱును కోరుచుందురు. నాకొసంగఁబడిన కొద్దికాలములో నీవిషయములన్నిటిని చర్చించుటకు నాకు వీలుపడదు. కనుక పైవిషయములో ముఖ్యమైనవియు, ముఖ్యమని వేనవేలుజనులచే నెన్నఁబడుచున్నవియు నగు కొన్నివిషయములనుగూర్చి మీకు కొన్నిమాటలు చెప్పెదను. మఱియు, ఇప్పు డెల్లప్రదేశములలో చర్చింపఁబడుచున్న ఒకవిషయమునుగూర్చియే చెప్పెదను ఇదియే స్వరాజ్యవిషయము. (ఆహ్లాదము) మనగృహకృత్యములను మనయింటియొద్దఅధికారముతో (authoratati-

vely) నెఱవేర్చుకొనగలము. ఇతరులకు సంబంధములేని (private) ఒకానొకకార్యము నేను చేయఁగోరినయెడల ఆవిషయమై నేను ఒకరి నడుగవలసినపనిలేదు; ఒకరి అనుజ్ఞను పొందవలసినయవసరము లేదు; మఱియు, ఒకరి సలహాతో నిమిత్తములేదు. కాని, జనసామాన్యమునకు సంబంధించిన (public matters) విషయములలో నీపద్ధతి పనికిరాదు. మనలాభము మన కెంతముఖ్యమో ప్రజలలాభమునుమనకంతముఖ్యమే. ప్రజలు క్షేమముగానుండుటకు ఎట్టియేర్పాటుచేయవలెనో, నిత్యమును అభివృద్ధిపొందుస్థితికి ప్రజలెట్లు చేరఁగలరో—ఈవిషయములను గుఱించి మన మాలోచించినప్పుడు, ఎన్నెన్ని విధములుగా మనమాలోచించినను అధికారము మనచేతిలో లేనందున నిర్జయుల మగుచున్నాము (handicapped).

ఒకస్థలమునుండి మఱియొకస్థలమునకు నొక అయోమార్గము (రైలుపట్టాలు) మనము వేయఁదలంచుకొన్నయెడల నది మనయధికారములో లేదు. వర్తకవిషయములోనొకానొకపరిశ్రమను మనదేశములో ప్రోత్సాహము చేయవలయునని మనమెన్నిమాఱు లుపన్యసించినను, ఆవృత్తి జయప్రదముగా జరుగుచున్న దేశమునకువెళ్లి ఆవృత్తినిగుఱించి జ్ఞానముసంపాదించుటకుఁగాని, అట్టి దేశములోనివర్తకమును మనదేశములో తగ్గించుటకుఁగాని, మనవర్తకమును వృద్ధిచేయుటకుఁగాని మనకు శక్తి పూర్తిగా లేదు. ఏవిషయమునుగుఱించి యాలోచించినను ఇట్టి స్థితియందే యున్నాము. మనము మద్యమును (అమ్మకము) ఆపలేము. మనచే కోరఁబడనటువంటియు, మనప్రభుత్వము (government) చేఁ గోరఁబడనటువంటియు, కొన్నివస్తువులుకలవు కాని, అట్టివానివిషయమై ఎంతటికొద్దిమార్పుచేయుటకును ప్రస్తుతపరిపాలనాపద్ధతుల ననుసరించి మనకు ఎంతమాత్రమును అధికారములేదు. ఇంతవఱకు మనము అనేక ఫిర్యాదీలను (complaints) చేసినాము. వానిని ప్రభుత్వమువారు విన్నారు. కాని, ఫిర్యాదులకు (complaints) మూలమేమి? మనము

కోరినప్రకారము మనస్థితినిఅభివృద్ధిచేయుటకు మార్గములోనడ్డమువచ్చునవియేవి? అనఁగాఅట్టిదానికి అభ్యంతరమేమి? అనువిషయమునుగూర్చి యేఁబదిసంవత్సరములనుండి ఆలోచించిరి. ఈవిషయము చక్కఁగా పరిశోధించి మనచేతులలో అధికారము లేనిలోపమే ముఖ్యకారణమని చాలమంది బుద్ధిమంతులుకనిపెట్టిరి. బహిరంగ (public matters) విషయములలో అనేకభిన్నాభిప్రాయములను ప్రజలు కలిగియున్నారు. కొందఱు 'మీకధికారము లేదా? మద్యపానము చేయనియెడల నన్నియు నెఱవేఱును' అని చెప్పెదరు. ఈసలహానిజముగా బాగుగానే ఉన్నది. కాని ప్రజలను సారాయిత్రాగనీయక చేయుటకు సలహామాత్రముతో జరుగదు. దీనికి కొంచెము అధికారము కావలయును. తనచేతులలో ఆయధికారము లేనివాఁడు, ఆపనిని నెఱవేర్పలేడు. సలహాతోమాత్రమే యిట్టి పనినిమనము నిర్వహించుకొనఁగలిగినయెడల మనము రాజును కోరక యుండెడివారమే. ప్రజలలో చాలమందియొక్క కోరికలను నెఱవేర్చుటకు ప్రభుత్వమువచ్చినది. ఈప్రభుత్వము మనచేతులలో లేకపోవుటచేత మీలోవేనవేలుజనులు ఒకవస్తువును కోరినప్పటికిని, అది పరిపాలనము చేయువారుకూడ కోరకపోయినయెడల ఎన్నటికిని నెఱవేరదు. ఇప్పటికినేను పూర్వ మొకసారివచ్చితిని. (అకాలమునాటి)కఱవు విషయ (famine administration) మగుపరిపాలనమేమైనది? సాలెవారికి తూమువలన చాలదండుగవచ్చినదని ప్రభుత్వమువారికి (government) తెలిసినపిమ్మట,ఆవిషయమై కొన్నిపనులు చేసిరి. మనవ్యాపారము (trade) ను పోఁగొట్టుకొంటిమి. పూర్వము రుసుముగ్రహించు ప్రతినిధివ్యాపారము (Business of commission agency) జరుగుచుండెడిది. ఆయేజంట్లపని (ప్రతినిధివ్యాపారము) పూర్వము లేదనికాదు. ఇప్పుడును లేకపోలేదు. ఏజంట్లవ్యవహారము ఈకాలములోఁగూడ జరుగుచున్నది. పూర్వస్థితికిని ఇప్పటిపద్ధతికిని వ్యత్యాసమేమనిన, పూర్వము మీవర్తకులకు మీరు ప్రతినిధులు (agents) గా నుంటిరి. ఇప్పుడు ఇంగ్లాండు

దేశవర్తకులకు మీరు ప్రతినిధులు (agents) గా నున్నారు. మీరు ప్రత్తి (లేక దూది, cotton)ని యిచ్చుటకొని ఇంగ్లాండునకు పంపెదరు. ఆప్రత్తినుండి ఇంగ్లాండులోచేసిన గుడ్డలు మనదేశమునకు వచ్చినప్పుడు మీరురుసుము(commission) గ్రహించికొని మాకుఅమ్మివేయుచున్నారు. రుసుము గ్రహించుప్రతినిధివ్యాపారము మిగిలియున్నదికాని, వానివలన పూర్వము మనదేశముపొందెడులాభము ఇప్పుడు మనకులేదు. ఆలాభము ఇంగ్లీషువారికి (ఆంగ్లేయులకు) చేరినది. సంగతియేమనఁగా, మనుష్యులలోను వ్యవహారములలోను ఏమియు భేదము లేదుగాని పరిపాలనాధికారులలో మార్పుకలిగినందున మనము కొన్నికార్యములను చేయలేక పోయినారము.

ఇప్పుడు మనఅవస్థవిపరీతిగానున్నదనఁగా, దేశమునకు మేలుకలుగజేయుకార్యములను మనము నెఱవేర్పలేము. ప్రప్రథమమున ఆంగ్లేయప్రభుత్వము మనకునిజముగా అన్యము కాఁబట్టి యిట్లయినదని మనము తలంచితిమి. ఇట్లుచెప్పుటవలనరాజద్రోహము ఎంతమాత్రమును లేదు. అన్యములగుపదార్థములను అన్యములు అని నుడువుటవలన రాజద్రోహముగాని మఱి యేయితరమైన నేఱముగాని లేదు. అన్యభావముయొక్క ఫలితమేమి? అన్యులకును మనకును భేద మేమియనిన, అన్యుల (alien) దృక్పథము (point of view) అన్యముగా నున్నది; వారిభావములు అన్యములే. ఏప్రజలమధ్యవారు అన్యులుగానున్నారో, అట్టిప్రజలకు ప్రత్యేకముగా మేలుచేయునట్టి ఏకార్యమునకు వారిమనస్సు పోనట్టి ప్రవర్తనమును మొత్తముమీఁద వారుకలిగియున్నారు. అహమదానగరమును పరిపాలించిన మహమ్మదీయరాజులు—వారిని అన్యులు అని నేనుచెప్పను.—వారు ఈదేశమునకువచ్చి ఇక్కడ నివసించిస్థానికవ్యాపారములు (industries) జయప్రదముగా నభివృద్ధిపొందవలయునని (thrive) వారు అథమపక్షము కోరనైనకోరిరి. మఱియు వేత్తై యుండవచ్చును. హిందూదేశములో (India) నివసింపవలయుననియును వారిబిడ్డ

యంగీకారమును పొందవు. మనము ప్రభుత్వమువారితో ఏమిచెప్పినను మనము చెప్పినదానికి (statement) వ్యతిరిక్తము నే పట్టుదలగనుండును ఈవిషయములో ఆశ్చర్యముంచవలసిన దేదియు లేదని యెవరైనను మీతో చెప్పవచ్చును. మహమ్మదీయులుగాని, హిందువులుగాని, పీష్వాలుగాని లేక, పూర్వము ఎవరు పరిపాలకులై యుండినను, ఆరాజ్యములన్నియు విచ్ఛిన్నములై యిప్పుడు ఆంగ్లేయపరిపాలనముస్థాపింపఁబడినది. సరియే, (of course) వారు వారికి ఏదిమేలో అదియే చేసెదరు. వారి విషయమై ఎందులకు మొఱపెట్టుకొనెదరు? ఇది సంభవించుట తప్పదు. చాలమందియొక్క అభిప్రాయమిట్టిదియే. మీయొక్క మొఱ (outcry) ప్రభుత్వమువారికి నొప్పికలుగఁజేసి వారిమనస్సు కలతజెందుటకు కారణము మాత్రమగును. కనుక ఇట్టి మొఱపెట్టుకొనక, ప్రభుత్వము మీకు నియ్యఁబోవుదానిని నిశ్శబ్దముగా పుచ్చుకొనుఁడు. మీరు ఎంతకొంచెము (రొట్టెలో నాలవవంతు) ఇచ్చినను ప్రభుత్వమువారు ఏదియిచ్చినను దానిని మీరు సంతోషముతో పుచ్చుకొని, వారికి వందనములు చేయుఁడు. * ఇదియే కొందరిప్రజలయొక్క యభిప్రాయము. ఈయభిప్రాయమును నేను అంగీకరింపను. ప్రభుత్వము, ఆంగ్లేయప్రభుత్వమైనను మఱియేప్రభుత్వమైనను, ప్రభుత్వమగుటవలన నెఱవేర్పవలసిన విధాయక కృత్యమున్నదని నాయభిప్రాయము. ఒకవిధమైన మతవిషయక విధాయకము ప్రభుత్వమువారి కున్నది. ఒకవిధమైన భారము దాని భుజముల మీఁద నున్నది. ఈభారమును తప్పించుకొను ప్రభుత్వము ప్రభుత్వము కాదని నేను వక్కాణించెదను. ప్రభుత్వము అధికారమును కలిగియున్నది. యుద్ధముచేత సంపాదింపఁబడినను, లేక ప్రజలచే సమర్పింపబడినను, ఎట్లువచ్చినను, ప్రభుత్వము కలిగియుండు సర్వాధికారమును (నెఱవేర్చుటకు) ప్రభుత్వమునకు విధాయకము. మనకు ఎట్లు విధాయకకృత్య

* ఇట్లు వందనములుచేయువారు మనలో మితవాదులని గ్రహింపవలెను. ఇట్టివారిని శాసనసభలకు ప్రతినిధులుగా ఎన్నుకొన్నపుడు వారు దేశమునకు చేయుమేలు సున్న ○ అని తెలియవలెను.

ములుకలవో ఆరీతిగనే ప్రభుత్వమనఁబడెడువారికిఁగూడ విధాయకకృత్యములు కలవు. వారును కొన్నిపనులు చేయవలయును. కొన్నివిధాయక కృత్యములను ప్రభుత్వమువా రంగీకరించియే యున్నారు. బాటలను నిర్మించుట, తపాలాకచ్చేరీలను తంతివార్తాస్థలములను స్థాపించుట మొదలయిన పనులను ప్రభుత్వము వారు చేయు లేదా ? వారు చేయుచున్నారు. "ప్రభుత్వమువారు బాటలువేయుట వారి చిత్తము. (it is its pleasure) వారికి ఇష్టమున్న బాటలు వేయుదురు. ఇష్టము లేనిచో వేయరు, అని రేపు ఎవఁడైనను మీతో చెప్పవచ్చినయెడల ఇక్కడకూడిన మీరు అతనితో నీవిధముగా చెప్పి లోపములనెంచెదరు. "ఇవి ప్రభుత్వము వారిచే చేయబడనిచో మేముపన్నులు ఎందులకు చెల్లింపవలయును? ప్రజలనుండి గ్రహింపఁబడిన పన్నులును ప్రజలసదుపాయమునకు వ్యయపఱచకపోయిన మాయొద్దనుండి యేవిధమైన పన్నులు వసూలుచేయుటకు ప్రభుత్వమునకు అధికారము లేదు. మాయొక్క లాభమునకే వానిని ప్రభుత్వమువారు గ్రహించుచున్నారు." మీముందు ఎవరైనను ఈప్రభుత్వము మంచిదని వాదించునప్పుడు వారు మీకు దేనిని తెలియఁజేసెదరు ? మన ప్రభుత్వమువారు బాటలు వేసిరి, అయోమార్గములను ఏర్పాటుచేసిరి, తంతివార్తాస్థానములను తపాలాస్థానములను స్థాపించిరి. ఇవన్నియు మీసదుపాయమునకు చేయబడినవే కదా ? ప్రభుత్వము గూర్చి ఎందులకు మొఱపెట్టెదరు. (outcry)?" అనిప్రశ్న ఎప్పుడును వేయుచునేయున్నారు. ఈపనులు చేయ లేదని నేను చెప్పను. చేసినపనులు చాలవని నేను చెప్పుదును. కొన్నిపనులు చేసినారు; చక్కగాకూడ చేసినారు. పూర్వపుప్రభుత్వమువారు చేయుస్థితికంటె చాలబాగుగ చేసినారు—ఇది యీప్రభుత్వమునకు గౌరవము. ఇంకను చేయనిపనులను చేయవలసినదని ప్రభుత్వమువారితో మనము చెప్పఁగూడదా ? ఇంతవఱకు ప్రభుత్వమువారు చేయనిపనులను ఇప్పుడైనను చేయవలసినదని కోరినప్పుడు, తమ్ములమర్యాదచేసితిమని భావించెడు ప్రభుత్వమును, ఎన్ని

విధములచెప్పినను ఆకార్యములపై వృద్దృష్టిని పోనివ్వని ప్రభుత్వమును అట్టి సంగతులు మనము చెప్పఁగూడదని తలంచునట్టి ప్రభుత్వమును, యథార్థప్రభుత్వము కాదు.

యథార్థప్రభుత్వమన అర్థమేమి? దానినివారు కొంచెము ఆలోచింపవలయును. ప్రస్తుతపుపద్ధతికిని (system) ప్రాచీనపద్ధతికిని వ్యత్యాసము మెండుగఁగలదు. ప్రస్తుతము ఒకవిధమైన దురభిప్రాయమును గలుగజేయుటకు ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. ఆంగ్లేయభాషలో(బ్యురోక్రసీ) నిరంకుశాధికారవర్గ మనఁబడెడివారుగాని, ఇచ్చటికివచ్చు మండలాధికారి (collector) గాని, సివిలియనులు (civilians) గాని, ప్రభుత్వమువారు కారు. పోలీసుసిపాయి ప్రభుత్వము (government) కాఁడు. "మనదేశముపైనున్న బ్రిటిషుపరిపాలనమునునిలువఁబెట్టి దానికి హానిగాని బలహీనముగాని కలుగఁజేయకుండ ఏదైనను చేయుటకు వీలున్నయెడల చేయుఁడు" అని చెప్పుట ఎంతమాత్రము రాజద్రోహము కానేరదు. మనపైనున్న ఆంగ్లేయప్రభుత్వము కావలెనని మనము కోరుచున్నాము, ధాన్యపుకొట్లయొద్దనున్న యీకావలివాండ్రగు మధ్యవర్తులు మనకు అక్కఱలేదు. (ఆహ్లాదము). ధాన్యము యజమానునిది. భోజనసామగ్రి యజమానునిది. కాని, ఈమధ్యనున్నవారి నొప్పిగల కడుపును తొలఁగించుఁడు. తమగృహకృత్యములను తామే నెఱవేర్చుకొనునట్లుగా ఆయధికారము ప్రజలకీయవలయును. మనము ఈవిధమైన స్వరాజ్యము నడుగుచున్నాము. ఆంగ్లేయప్రభుత్వమును తొలఁగింపవలయునని నేనుగాని చక్రవర్తియొక్క పరిపాలనమును తొలఁగించి స్వదేశప్రభువుయొక్క (native state) పరిపాలనము స్థాపింపవలయునని గాని, యీస్వరాజ్యమునకు అర్థము కాదు. బెల్గాములో శ్రీఖపర్డి (Mr. Khaparde) గారు, బోధపఱచినట్లుగా స్వరాజ్యమనుమాటలకు అర్థము ఏమనఁగా, దేవుని యొద్దనున్న యీపూజారులను తొలఁగించవలయునని మనము గోరుచున్నారము. దేవతలు తప్పక ఉండవలయును. ఈపూజారులు అక్కఱలేదు. మాలోనే కొంతమందిని పూజారులనుగా నియమించవలసినదని చెప్పుచున్నాము. ఈమధ్యనున్న కలెక్టర్లు, కమీషనర్లు ఇతర మనుష్యులు మాకు అవసరములేదు. ఇప్పుడు మామీఁద పరిపాలన మెవరు చలాయించుచున్నారు? చక్రవర్తి యిక్కడికివచ్చి దానిని చలాయించుచున్నాఁడా? ఆయన ఇంగ్లాండులో నున్నాఁడు. కొన్నియథార్థపుసంగతులు (facts) ఆయనకు తెలియఁజేసినయెడల, మీకుమేలు చేయఁబడవలయునని ఆయనకోరిక. అయినను మీకు ఎందుచేత మేలుచేయుట లేదు? గనుక మనకు ఈపూజారులు (priests) అవసరములేదు. (ఆహ్లాదము). * ఆమనుష్యులు తెలివియైనవారు. పూజారి అవసరములేదని మీకు చెప్పుతారు. "మేము పరీక్షలలో కృతార్థులైనాము. మేము చాలపనులు చేయుదుము" అని వారు చెప్పెదరు. ఈసంగతులన్నియు నిజమే. పూజారికి చెందవలసిన ప్రతిఫలము † వైపు వారిదృష్టి ఎక్కువగా తిరిగినది. కనుక యీపూజారిఉద్యోగము మనచేతులలోనే ఉండవలసినది. పంధరపురములోని బాడ్వాను ‡ యొక్క స్థితియు వీరి స్థితియు ఒక్కటే. (ఆహ్లాదము). § తమ హస్తములలో నుంచుకొనవలయునని ప్రయత్నము చేయుచున్న (bureaucracy) నిరంకుశాధికారులచేతులలోనుండి యీపూజారియుద్యోగము తొలఁగించినయెడల చక్రవర్తికి ఏమైన నష్టముండునా? ఏమియు ఉండదు. ఆంగ్లేయులు చక్రవర్తిగారి జాతిలోనివారమని కొందఱందురు. మనము ఆయన ఏలుబడిలోని ప్రజలమైనప్పటి (subjects) నుండి ఆంగ్లప్రజలకున్ను నల్లనిప్రజలకును ఆయన భేదము చేయఁడు. చేయుట ఆయన కిష్టము కాదు. స్వరాజ్యమనఁగా మునిసిపల్ స్థానిక స్వతంత్రపరిపాలనము. కాని, అదియొకతమాషా,

* ఈమాట మూలములో ఇంగ్లీషున ఉన్నది.

† మూలములోనిమాట కృత్యాంశము. ఈమాటకు అర్థము. ఒకగాని, ఉద్యోగములో గాని వృత్తిలోఁగాని, జీవనార్థముగవచ్చు ఒకభాగము.

‡ పంధరాపురములోని విఠోబాదేవళముయొక్క పూజారి.

§ ఈమాట మూలములో ఇంగ్లీషుననున్నది.

(farce), అదిచాలదు. కలెక్టరువద్దనుండి ఒకఆజ్ఞ (ఉత్తరువు, order) వచ్చినయెడల అది మీరు శిరసావహించవలసినదే (obey); ఆయన (కలక్టరు) ను * మధ్యజోక్యముగా కలుగఁజేసికొనుటకు అధికారము గలదు. అధ్యక్షుని (president) పిలిచి ఒకానొక కార్యము చేయవలసినదని చెప్పుటకు అతని కధికారము కలదు. అధ్యక్షుఁడు చేయకపోయినయెడల అతనిని తొలఁగించుటకు కలెక్టరుకు అధికారము కలదు. ఇకను స్వరాజ్య మెక్కడనున్నది? (ఆహ్లాదము). పూర్వము చెప్పిన స్వరాజ్యమున కర్థమేమనిన, చక్రవర్తి, ఆంగ్లేయుల పరిపాలనమును ఉంచుకొనుటయు తక్కిన వ్యవహారములు చక్కపఱచుటకు పూర్తిగా ప్రజలకు అధికారముండవలయు ననుటయే. ఇదియే స్వరాజ్యమునకు నిర్వచనము (definition); మేము కోరునదేమనఁగా—ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వము తగ్గవలయునని కాదు. ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వముపోయి యాస్థానమున జర్మను ప్రభుత్వము రావలయునని కాదు. ఇఁకను దానికివ్యతిరిక్తముగా (on the contrary) జర్మను ప్రభుత్వము మనదేశమునకువచ్చుట మనకోరిక కాదని ప్రస్తుతసంగ్రామము ఋజువుచేసిన విషయము ప్రపంచములో నందఱెఱింగినదే. అంతేకాదు. ఇక్కడ ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వము స్థావరముగా (permanently) నుండవలయునని దూరముననున్న శీతలప్రదేశములలో మనప్రజలు వేనవేలు తమప్రాణములను ఈరోజున సమర్పించుచున్నారు. (గమనింపుఁడు, ఆహ్లాదము). ఇంకను మిగిలినదేమి? ఈపరిపాలనముండుటకును ఈపరిపాలనము పోకుండుటకును జర్మను పరిపాలనము ఆస్థానమున రాకుండుటకును మనశక్త్యానుసారముగ ఆంగ్లేయులంతధనికులము కాకున్నప్పటికిని, మనము సొమ్ము చెల్లించుచున్నప్పుడు.... † మన శక్త్యానుసారముగా మనయుద్ధభటులు కష్టపడి యుద్ధము

---

* ఈమాట మూలములో ఇంగ్లీషులో నున్నది.

† మూలములో ఈవాక్యము రిపోర్టర్లచే అసంపూర్తిగా వదలివేయబడినది.

చేయుచు తమప్రాణములను బలియిచ్చుచున్నారు. ఫ్రెంచివారు జర్మనులు ఇతరదేశస్థులు మనవారిని పొగడుచు మెచ్చుకొనుచున్నారు. (ఆహ్లాదము, గమనింపుఁడు, గమనింపుఁడు). *

ఆంగ్లేయప్రభుత్వమునెడల మనరాజభక్తి యీపద్ధతిగ నుండవలయునని, మనకోరికయని మనరక్తపాతమువలన మనము ఋజువుచేసితిమి. (గమనింపుఁడు, గమనింపుఁడు, ఆహ్లాదము). మనపక్షమున నంతకంటె ఎక్కువసాక్ష్యము ఎవరును తీసికొనిరాగలరని నేను అనుకోను. కనుక, మనకు ఆంగ్లేయప్రభుత్వమే యుండవలయుననియు, దానికొఱకు మనము పాటుపడుచున్నామనియు, నిరోజననిస్సందేహముగను, యథార్థముగను తెలియుచున్నదికదా! ఇట్టిస్థితిలోయున్నప్పుడు ఇప్పుడు ఉద్యోగములో నున్న సామర్థ్యప్రజలను తొలగించి బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములో నితరప్రదేశములలో ప్రజలు పొందియుండు హక్కులను మనము ఎందులకు పొందకూడదు? ధైర్యములోను విద్యలోను మనము వారికితీసిపోము. మనకు సామర్థ్యముకలదు. ఇట్టివిషయమందు మన హక్కులను ఎందులకు సంపాదింపకూడదు? చక్రవర్తియొక్క తెల్లప్రజలకును (subjects) నల్లనిప్రజలకును చక్రవర్తి యెందునకు భేదముకల్పించవలయును? చక్రవర్తికి అట్టిసలహా ఎవరుఇచ్చిరి? ఆంగ్లేయదేశపరిపాలనాపద్ధతియొక్క విచిత్ర మేమనిన, చక్రవర్తి ప్రజలసలహా ననుసరించి ప్రవర్తించును. మంత్రులు, చక్రవర్తికి అట్టిసలహాలెందులకియ్యవలయును? ప్రస్తుతముఅధికారము (power) కలిగియున్న నిరంకుశాధికారవర్గము (bureaucracy) తెల్లవారు. ఒకనల్లవాఁడు ఎవఁడైనను వారిమధ్యనున్నను వారివలెనె అగుచున్నాఁడు. ప్రస్తుతపద్ధతిప్రకారము ఒకస్వదేశీయుఁడు (native) ఇంగ్లాండునకుపోయి అక్కడపరీక్షలయందు కృతార్థుఁడై కలెక్టరుగా నియమింపఁబడినప్పుడు అతఁడు వారితో తిరుగును గనుక, వారివలెనే యుండును. నేను తెల్లవారివిషయమే మాటలాడు

---

* యీమాటలు మూలములో ఇంగ్లీషున వ్రాయబడినవి.

చున్నారని మీరు తలచవద్దు. ఈపద్ధతిమనకవసరము లేదు. వారిలోమన వారొకరిద్దఱు ప్రవేశించిననేమిప్రయోజనము? అతఁడు విశేషముగా ఏమియుచేయఁజాలఁడు కనుక, ఈపద్ధతిని పూర్తిగాతీసివేయవలెను. ఒకరిద్దఱకు ఉద్యోగములు యిచ్చుటవలన మేము తృప్తిపొందము. దానిసంగతి యుండనిండు.

ఈ పద్ధతిని ఎవరుఏర్పాటుచేసిరి? చక్రవర్తిఏర్పాటుచేయలేదు. రాణిగారు ప్రచురించిన ప్రకటన ఒకమోస్తరుగాన్నది; ప్రస్తుతపద్ధతి మరొకమోస్తరుగానున్నది. ప్రస్తుతము మనమేలును సమకూర్చుటకుఅవకాశములన్నియు మనచేతులలో లేవు. దిగుమతిగాబడిన విదేశీయవస్తువులమీఁదపన్నువేసి మనదేశవస్తువులకు ప్రోత్సాహము చేయవలయునని మనమూహించినయెడల అది మనచేతులలో లేదు. మనదేశమునకుకావలసిన కొన్నిపరిశ్రమలను మనదేశములో చేయవలయునని మనమెంతఆలోచించినను, ఇతరదేశములనుండి జీతములిచ్చియుపాధ్యాయులను మనదేశమునకుపిలిపించవలయునని మనమాలోచించినను ఆకార్యనిర్వహణము మనచేతులలో లేదు. ఇదిఎంతస్వల్పమైనసంగతియో ఆలోచింపుఁడు. ఒక్కొకఁడును చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్చియుండవలయును; ఒకఁడుమహమ్మదీయుఁడైనను లేక యితరమతస్థుఁడైనను, ఏవర్ణమువాఁడైనను, కొంచెము వ్రాయుటకును, చదువుటకును నేర్చుకొనుటవిధాయకము. ఈసంగతి ప్రపంచమందంతటగలప్రజలు ప్రస్తుత మంగీకరించినసంగతియే. ఈవిషయమై యిప్పుడు సందేహము లేదు. మనుజునకు చదువుటకును వ్రాయుటకును తెలిసియుండిన అధమపక్షము కొంతలాభమైన నుండును. ఈసంగతిని మరలచెప్పవలసినస్థితిలో నిప్పుడెవరును లేరు. అయినను ఆపని మనదేశములో నెందులకుజరుగదు? ధనము లేదు గనుక. ఈసమాధానము (excuse) ఎవరు చెప్పుచున్నారు? నిరంకుశాధికారవర్గముచే (bureaucracy) ఈసమాధానమియ్యఁబడినది. వారిజీతము 2,500 రూపాయలను, 3000 రూపాయలుగావృద్ధిచేసికొనుటకు ధనముండును.

మారకప్రతిఫలమునకు (exchange compensation) సంగతియిదియే. రూపాయలయొక్క (వెండియొక్క) ధర తగ్గినప్పుడు మారకమువలన ప్రభుత్వమువారు ఆరుకోట్లరూపాయలు పైకితీసిరి (were brought out); అప్పుడు ధనముకనఁబడినది. మీచేతులలో అధికారముండిననే తప్ప ఇవుడుజరుగుచున్నవానినుండి మనము తప్పించుకోలేము. విద్యావ్యాపనకు ధనము లేదు కాని, కలెక్టర్లకు 2,500 రూపాయలిచ్చుటకు ధనముకలదు.

ఈవిషయమై మనమెంతస్పష్టముగాచెప్పినను * మఱియు, మన చేతులలోనికి అధికారమునిచ్చినయెడల మనముచూచురీతి (point of view) ప్రస్తుత నిరంకుశాధికారవర్గము (bureaucracy) ఆదృష్టితో ఆవిషయమునుచూడదు. మొట్టమొదట, విద్యకొఱకు ధనమునువ్యయముచేయవలసినదని మనముచెప్పితిమి. వ్రాయుటకును చదువుటకును ప్రజలునేర్చినయెడల నేరములువేలకొలఁది తగ్గిపోవును. వారికార్యములను వారుచక్కగానిర్వహింతురు. వారికి ఏదిక్షేమమో, ఏదినష్టమో, వారికిబోధపడును. ఈపద్ధతిలో ప్రజలున్నయెడల వారినిపాలించుటకు, 2,500 రూపాయల జీతముగల అధికారిఅవసరము లేదు. 500 రూపాయలుగలవాఁడుచాలును. విద్యకొఱకు 2000 రూపాయలు ఖర్చుపెట్టుటకు సామర్థ్యము కలిగియుందుము. ఏయితరదేశమునందు ఇంతఎక్కువ జీతములు గ్రహించుఅధికారులు ప్రస్తుతము లేరు. హిందూదేశమును పరిపాలించుటకువచ్చినరాజప్రతినిధి నెలకు 20,000 రూపాయలుగ్రహించును. ఇంగ్లాండులో ప్రధానమంత్రికి నెలకు 5000 రూపాయలుమాత్రమే, ఇంగ్లాండులోనుండి ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యముయొక్క సకలవ్యవహారములను నిర్వహించువానికి 5000 రూపాయలే. హిందూదేశముయొక్క ప్రభుత్వమును జరిపించువానికి రూ.20,000 జీతము, ఇదిఎందుచేత? దీనికి ప్రత్యుత్తరము లేదు. ఇతరులుఖర్చుభరించునట్లుగా వారుజరపించుచు

* మూలములో అసంపూర్తిగానున్నది.

న్నారుగనుక యిట్టిస్థితిలోనున్నది. (ఆహ్లాదము). ఇదిహిందూదేశము. నీవు పోయి భుజింపుము. (go and eat). అన్నిటిని నీవు నిర్వహించవలసినది. నీకు ఇచ్చినయెడల దానిలో ఉద్యోగి మీశాఖవాఁడైనఁగాని, మీసంఘమువాఁడైనఁగాని (community) నెలకు 100 రూపాయలుజీతము యిత్తువుకాని మీఅంగడిలోనున్న అట్టిఉద్యోగస్థునికి మీరు 50 రూపాయలుమాత్రమేయిచ్చెదరు. † ప్రస్తుత మీపద్ధతిగనే జరుగుచున్నది. ఈపద్ధతివలన మనకు ఏమాత్రమును మేలుచేకూరలేదు. ఈవిషయములు మనకు గోచరించుటకిదియే ప్రథమముకాదు. ఈవిషయము మనకుగోచరించి 50 సంవత్సరములైనది.

1906సం॥లో కలకత్తాలో దేశీయమహాసభ (National Congress) సమావేశమయినప్పుడు, దాదాభాయినౌరోజీగారు (ఆహ్లాదము) ఈసంగతినిస్పష్టముగా చెప్పిరి. ప్రస్తుతముహిందూదేశములో జరుగుచున్న ఒకవిధమగు అన్యాయమును (injustice), అక్రమమును (irregularity) అణఁగఁద్రొక్కుటకును, ప్రజలచేతికి అధికారము జాఱుటతప్ప వేఱొకమందు లేదని ఆయనతన 50 సంవత్సరముల అనుభవమని చెప్పిరి. ఆయన దానికి స్వపరిపాలనమని పేరుపెట్టిరి. మఱియు ప్రజలచేతులలోను, మన ‡ ఏ ఇండ్లలో నేమిజరుగవలయునో, మనగ్రామములో నేమిజరుగవలయునో, మన దేశములో నేమిజరుగవలయునో, మనరాజధానిలో నేమిజరుగవలయునో అట్టిఏర్పాటులను మనము నిశ్చయింపవలెను. ఈవిషయమును మనమునిశ్చయించినయెడల, అది కొలఁదిఖర్చుతో జరుగును, అది బాగుగాజరుగును. ఏవిషయమై ఎక్కువధనముఖర్చుపెట్టవలయునో, ఎట్టివిషయమై తక్కువఖర్చుపెట్టవలయునో, వీనినన్నిటిని, మనమునిర్ధారణ

* మూలములో నీమాట యింగ్లీషుననున్నది.

† మూలములో నీవాక్యముయొక్క అన్వయము తాఱుమాఱుగానున్నది.

‡ ఈవాక్యమునకును రాఁబోవువాక్యమునకును సంబంధముగపడదు

ము చేసినచో మన ప్రజలకు ఎక్కువలాభకారిగానుండును. నిరంకుశాధికారవర్గము వారికిమాత్రమే జ్ఞానమున్నట్లు మనకుజ్ఞానము (knowledge) లేదని నిరంకుశాధికారవర్గము వారనెదరు. వారిజీతము భద్రముగా ఉండవలయునని వారు మొట్టమొదట నే చూచుకొనెదరు. ధనాగారము లేక ట్రెజరీ(treasury)లోనికి ధనము రాఁగానే, వారిజీతము మొట్టమొదట నియ్యవలయును. సైనికులఖర్చులు మొట్టమొదట నీయవలయును. వీరికి మొట్టమొదట చక్కఁగ అమర్చఁబడవలయును, (They must be first fully provided for); ఇదిపోఁగా ధనముమిగిలినయెడల అదివిద్యకు వినియోగపడును. విద్య అవసరము లేదని వారనరు. వారిదృష్టిలోవిద్య చెడ్డవస్తువుకాదుకాని పైనుడివిన ఖర్చులన్నియుపోఁగా, వీలున్నయెడల ప్రజలకు విద్యగరపుసదుపాయములు సమకూర్చబడును; ఇది తరువాత ఆలోచింపవలసినవిషయము.

“అధికారము మీచేతులలోనికివచ్చినయెడల మీరు మీవ్యవహారములను నిర్వహించుకొనఁగలరా? లేరా?” అనువిషయమును మనము ప్రథమమున విచారింపవలయును. వీరికి ఎక్కువజీతమిచ్చుచున్నారని మీకు తోఁచినయెడల, అదితగ్గించి యీపనిని దేశమునకు వారుచేయవలసినదని వారితో చెప్పుఁడు. ఈవిధముగా అన్నిసంగతులను ఆలోచించినప్పుడు, ఏకార్యములను నిర్వహింపవలయునని మనము కోరుచున్నామో అట్టివి నెఱవేర్చుటకు తగిన అవకాశమును మనచేతులలో మనము కలిగియుందుము. ఇది ఉత్తఆలోచన, మీకు కష్టము ఎక్కువ. మహారాష్ట్రభాషలో ఒకసామెతకలదు. ఒకమనుష్యుఁడుమూఁడు ప్రశ్నలు వేసెను. గుఱ్ఱము ఎందులకు మొండిదైనది? తమలపాకులు ఎందుచేతకుళ్లినవి:—ఈకథమూఁడవపుస్తకములో పూర్వము ఉండినది. ఇప్పుడున్నదో లేదో నాకు తెలియదు.—ఇటువంటి రెండుమూఁడుప్రశ్నలకు నేను ఒకటే ప్రత్యుత్తరమిచ్చెదను. “తిరుగకపోవుటచేత” అనియే. ఈరీతినే, మనరాజధానిలో “మద్యముయొక్క అమ్మకము ఎందుచేతతగ్గిం

పఁబడలేదు? అడవులలోని ప్రజలను కష్టము(జులుము)నకు ఎందులకు లోబఱచిరి? విద్యగఱపుటకు ఎందుచేత సొమ్ము కనపడదు?"—ఈ ప్రశ్నలకు జబాబు ఒక్కటియే. మీచేతులలో అధికారము లేదు....'కనుక' అనునదే....(ఆహ్లాదము).

ఈఅధికారము మీచేతులలో నెంతకాల ముండునో అంతకాలము మీకు అదృష్టోదయము (dawn of good fortune) చేకూఱదు. చక్రవర్తిఎవరైనను మనము ఆయన విషయమై చర్చింపము. వ్యాపారము, వర్తకము, మతము, సంఘము వీనితో సంబంధించెడు కార్యములను మనము నెఱవేర్పవలయును. ఈకార్యములను నెఱవేర్చుటకు తగిన అధికారము కొంతవఱకైనను మనచేతులలోనికివచ్చిననేకాని—(తుదకు పూర్తిగానే రావలయును)—పూర్తిగా మనచేతులలోనికి వచ్చిననేగాని సమృద్ధిసమయమును, అదృష్టలాభైశ్వర్యోదయములను మనముచూచుట దుర్లభము. మఱియొకరినోటితో మనము నీరుత్రాగలేము. మనయంతట మనమే త్రాగవలయును. ప్రస్తుతపుఏర్పాట్లు ఇతరుల నోళ్లతో నీరుత్రాగుటవంటిదే మననూతిలోని నీరును మనమేతోడి మనము త్రాగవలయును. అనుయ్యి ప్రభుత్వము వారికిని చెందినయెడల అవసరమున్నయెడల నెలకు ఒక్కరూపాయి పన్నుచెల్లించవచ్చును. కాని, మనకు అధికారము కావలయును, మనస్వాధీనములో దానిని ఉంచుకోనిది మనకు ఏవిధమైన మోక్షసాధనమును లేదు. చరిత్ర, నీతిశాస్త్రం, సాంఘికశాస్త్రములనుబట్టి యీరాజ్యాంగసూత్రము దాదాపుగా నిశ్చయింపఁబడినది అనగా ఋజువు చేయఁబడినది. అయినను ఇంతవఱకు మీకు ఇన్నిదినములుగా ఎందులకు తెలియఁజేయఁబడలేదని మీరు అడగవచ్చును. ఈవిషయమై నేను కొన్నిమాటలు చెప్పవలసియున్నది. అధికారము మీచేతులలోనికి వచ్చునట్లును, లేక, అధికారము మీచేతులలోనికి వచ్చుకాలము సమీపించుచున్నట్లు కనబడుచున్నది. * ఇంతవఱకును

---

* ఈవాక్యము మూలములో స్పష్టముగా లేదు.

హిందూదేశమునుండి వీలయినంత ఎక్కువలాభమును తీయవలయునని యింగ్లాండులోని జనసామాన్యము తలంచెడిది. వారికి హిందూదేశము ఒకవిధమైన భారమువంటిది. హిందూదేశములోని ౩౦ కోట్ల ప్రజలును, ఎప్పుడో ఒకప్పుడు తమప్రభుత్వము త్రోసివేయుదురనియు, ప్రజలను నిరాయుధులనుగ జేయవలయుననియు, వారిని వీలయినంత వఱకును బానిసలుగాను, లొంగుబాటులోను ఉంచవలసినదనియును ఇంగ్లాండులోనిప్రజలు తలంచుచుండెడివారు, (used to think). కాని, ఆస్థితి యిప్పుడు మాఱిపోయినది. ఐరోపాఖండములో ప్రస్తుతము జరుగుచున్న సంగ్రామమువల్ల బ్రిటిషు సామ్రాజ్యములోనున్న అన్నిభాగములు ఏకీభవించిననేకాని, తాను పొందవలసిన బలమును సామ్రాజ్యము పొందనేరదనెడి ఆలోచనము ప్రారంభమైనది. వారి వలసప్రదేశములును (colonies), దొరల (sahebs) నివాసప్రదేశములును అగుఆస్ట్రేలియా, కేనాడా, న్యూజీలండు దేశస్థుల సహాయాపేక్షయందు తామొంటిమను జ్ఞానము వారి కిప్పు డుదయించునట్లుగా సంభవించినది. ఈజ్ఞానోదయము (awakened conscionsness) వలన, మీరు లాభము పొందఁదలఁచినయెడల, కొన్నిహక్కులను సంపాదించుటకు అదను మీకుఁగూడ కలిగియున్నది. కత్తిని ఉపయోగించి యీహక్కులు పొందవలసినదని యెవరును మీతో చెప్పరు. ఈదినమున ప్రజలమనసు (nation's mind) మార్పును పొందినది. ఇంగ్లాండునకు హిందూదేశము కొంతసహాయము చేయఁగలదు. హిందూదేశము సుఖముగానున్నయెడల, ఇంగ్లాండునకు నొకవిధమైన ప్రఖ్యాతి (glory) బలమును ఘనతనుకూడ పొందును. ఈజ్ఞానమునకు (consciouness)ఇంగ్లండు మేల్కాంచినది. ఈయుదయించిన జ్ఞానమునుండి మనము లాభమునుపొందకపోయినయెడల,ఇట్టిఅదను మరల ఎప్పుడునురాదు. ఇదిచెడ్డదని (bureaucracy) తలంచుచున్నారు. దీనివలన ఎవరు నష్టముపొందెదరు? నిరంకుశాధికారవర్గము, (bureau-cracy) కాని, చక్రవర్తికాదు. కనుక, ఇది చెడ్డదని వారు తలంచెదరు. మనము స్వరాజ్యమునకు తగమనియు అందుచేతనే తాము ఇక్కడకు

వచ్చితిమనియు [illegible]లో చెప్పుచున్నారు. వారు ఇక్కడ లేని పూర్వకాలమునందు మనహిందూదేశములో స్వరాజ్యము లేనట్టే! మనమందఱమును కిరాతులము. ఒకరితల నొకరువగులఁ గొట్టుకొనుచుండెడివారము. పీష్వాల ప్రభుత్వములో రాజ్యాంగపద్ధతియే లేదు. మహమ్మదీయ ప్రభుత్వములోను రాజ్యాంగపద్ధతి లేదు. మనకు, రాష్ట్రపరిపాలనమును నిర్వహించుటకు చేతకాకుండెడిది. బాటలు వేయించుటకును మనకు సామర్థ్యము లేకుండెడిది. ప్రజ లెట్లు సుఖముగా నుందురో మనకు తెలియకుండెడిది. నానావడ్నవీసు తెలివితక్కువవాఁడు. మాలికాంబరు ఒక తెలివితక్కువవాఁడు. అక్బరును అవరంగజేబును తెలివితక్కువవారే. కనుకనే వారు మీమేలుకొఱకు ఇచ్చుటకిదయచేసినారు.' మీరు ఇంకను పసిపిల్లకాయలు. (హాసము, laughter) * మీరు పిల్లకాయలని ఒకనిముసము ఒప్పుకొందము. మీరు ఇంకను ఎప్పటికి పెద్దవారగుదురు? 21 ఇరుపదియొకటవ సంవత్సరమువచ్చిన యెడల ధర్మశాస్త్ర ప్రకారము మనుష్యుఁడు పెద్దవాఁడుగ గమనింపఁబడుచున్నాఁడు. వీరు మనలను 50 సంవత్సరములు పరిపాలించినను, మనమింకను పెద్దవారముగా నెదుగలేదు. అయినను, 50 సంవత్సరములలో వారు ఏమి చేసినారు? హిందూదేశములోని ప్రజలు పసిపిల్లలైనయెడల వారికి విద్యగఱపించుట ఎవరివిధాయకము? అది వారి విధాయకమే. వారు పరిపాలకులు. వారు ఈవిధాయకకృత్యమును నెఱవేర్ప లేదని నేను సాహసము చేసి చెప్పుచున్నాను. కనుక, మనము పిల్లలమగుటయే కాక, మనము పరిపాలనకు పనికిరాము. (ఆహ్లాదము). 50 సంవత్సరములు తాము పరిపాలించిన ప్రజలయొక్క స్థితిని బాగుపఱచలేనివారు తమ అధికారమును విడనాడి యితరులకు దానినిచ్చుట మంచిపని. మీఅంగడిలో ఒకనిర్వాహకుఁడుండె (manager) అతఁడు 50 సంవత్సరములు మునిమ్ (munim) పనిచేయుచు 50 సంవత్సరములు వరుసగా ప్రతిసంవత్సరమును మీకు

* ఈమాట మూలములో ఇంగ్లీషులో నున్నది.

నష్టమునే కలుగఁజేసిన యెడల, అట్టివారితో నీవు ఏమి చెప్పుదువు? అయ్యా, మీరు ఉద్యోగమును చాలించి వెడలిపొండు. మావ్యవహారమును మేమే నిర్వహించుకొనెదము. ఒకఁడు క్రిందిమెట్టులో నుండవచ్చును (lower grade), వాఁడు తెలివికలవాఁడు కాకపోయినప్పటికిని, బజారు వ్యవహారములు చేయుటలో అథమపక్షము దండుగ ఉండకూడదన్న సంగతియైనను, వానికి తెలియును. ఈసంగతియయినను వానికి తెలిసియుండును. మనము తగియుండలేదని వారు చెప్పెడిసంగతి స్వార్థపరతమునుండి వెలువడుచున్నది. వారు చెప్పినది నిజమేయైనయెడల, ఒకరీతిగా వారికది అవమానకరమే. తగినవారు కారని ఋజువు అగుచున్నది. అది అబద్ధమైనయెడల, వారు స్వార్థపరులు. పై సంగతులనుండి తుదకు తేలిన యభిప్రాయము (conclusion) ఇదితప్ప వేఱు లేదు. "మనము తగినవారము కాము' అనుటవలన, అర్థమేమి? మనకున్న లోపమెద్ది? (what is the matter with us?) మునిసిపల్ నిర్వాహకము చూచి అంగీకరించుచున్నారు(tolerated). ఇంగ్లాండునకేగి పరీక్షలయందుఁ గృతార్థతఁ జెందిన మనవాఁడు కలక్టెరుగా వచ్చిన యెడల, అది వారు సహించుచున్నారు. వారు కార్యములను నిర్వహించుచున్నారు. ప్రభుత్వము వారు వారిని మెచ్చుకొనుచున్నారు. కాని, ప్రజలకు 'స్వరాజ్య' హక్కులను ఈయవలసివచ్చినప్పుడు ప్రజలందఱు పనికిరానివారు (అనఁగా తగినవారు కారు) అని సర్టిఫికేట్టుయిచ్చుట కోట్లకొలదియున్న జనులందఱు తగినవారు కారు అని నుడువుట తమయొక్క చేతగానితనము వెల్లడిచేసికొనుటయే. (ఆహ్లాదము).

ఇదికాక స్వరాజ్యమునకు అనేకఅభ్యంతరములు చూపించుచున్నారు. మొదటిదేమనఁగా, నేను ఇదివరకు చెప్పినట్లుగా, జనులందఱును తగినవారు కారని వారు నిస్సందేహముగా నిశ్చయించుచున్నారు. పరీక్ష పెట్టవలసినదని మనము చెప్పినచో పరీక్ష పెట్టరు, "తగరు, తగరు-

ఈమాట మూలములో నింగ్లీషున నున్న!

అనఁగా ఏమిటి? మా మనుష్యులను పనులలో పెట్టండి, మా వారిని పనులలో పెట్టండి, వారు చక్కఁగా పనిచేయఁగలరో చేయలేరో చూడండి. పనిచేయుటకును తగిన అవకాశమును మనకీయరు; అయినను మనము తగమని పేరుపెట్టెదరు. అవకాశమీయఁబడినవారు తగనివారని నిశ్చయింపఁబడినారా? శాసనసభలలో సభ్యులున్నారు; వారు పనికిరానివారా? తాము పనికిరానివారము అని వారు ఎప్పుడైనను అనుకున్నారా? వారు చేతకానివారని మీరు ఎప్పుడైన అనినారా? లేదు. చేతకాదు. అనఁగా నికేమి అర్థమున్నది? మీరు ఇయ్యఁదలఁచుకోలేదు అనుమాటయే. మజ్జిగ లేదు అని చెప్పుటకు మోసము చేయవలసిన అవసరమున్నదా? ఈదినము ఆదివారము కనుక మజ్జిగ లేదు—ఇప్పుడు ఇట్టి తలక్రిందులు జరుగుచున్నవి. అట్టిమోసమును (shuffling) చేయనీయక ధైర్యముతో పట్టుపట్టి అడుగుటకు సంసిద్ధులై యున్నారా లేరా అనుసంగతి మిమ్ము నేనడుగఁదలఁచితిని. అడుగుటకు మీరు సంసిద్ధులై యుండనియెడల, నీవిషయమై అవశ్యముగా ప్రార్థించనయెడలను, ప్రస్తుతావకాశమును మీరు త్రోసివేసినయెడలను, మీకు 100 సంవత్సరములవఱకు ఇట్టి అవకాశము తిరిగిరాదు. కనుకనే, మీరు సంసిద్ధులై యుండుఁడు. మీరు సంసిద్ధులై యుండి కొంచెము గంభీరముగా (a little forcibly) మాటలాడినయెడల, ఏపోలీసుసిపాయియైన 'నీవా' అనునన్నసంగతి నాకుఁ దెలియును. (ఇది అసంభవము కాదు), కాని దీనిని మనము ఓర్చుకోవలసినదే. దీనిని తప్పించుమార్గము లేదు. మనచేతిలో అధికారము లేదు. "నీవు తెలివితక్కువవాఁడవు. అవతలికిపొమ్ము" అని పోలీసుసిపాయితో మనము చెప్పలేము. వాఁడు పోలీసు ఇన్స్పెక్టరుయొక్క ఉత్తరువు నవలంబించును. అన్నిమతములవారును, అన్నిశాఖలవారును అగు మీరు సంఘీభవించి పట్టుదలతో ఏకగ్రీవముగా ఈసమయమందు కోరినయెడలను, మనఃపూర్తితో నీవిషయమై నొక్కియడిగినయెడలను, దీనికి కావలసినఖర్చును భరించుటకు సిద్ధపడి మీకోరిక చెల్లించినగాని, మీరు

తృప్తిఁబొంది సుఖముగానుండలేరని ప్రభుత్వమునకుఁ గాక, ప్రపంచమునకంతకును తెలియఁబఱచినయెడలఁ గొలఁదికాలములోనే భగవదనుగ్రహమువలన మీకోరికను పొందగలరని నేను దృఢముగా నమ్ముచున్నానని చెప్పఁగలను. మీపట్టుదలనుండి వచ్చు ఫలిత మిదియే. మతవిషయములలోను, రాజకీయవిషయములలోను పట్టుదల కావలయును. ధైర్యము లేనియెడల, మనోనిశ్చయము ముఖ్యవింపదు. "ఏలాగు పరిణమించునో?" అని అనుకొనుట తగదు. మంచివచ్చినను చెడుగువచ్చినను మాకు ఈవస్తువే కావలయును. ఈవస్తువే కావలయునని మనము కోరుచున్నాము. దీనికొఱకు సొమ్ము వసూలుచేసి అవసరమైనఖర్చును కాయకష్టమును ననుభవించెదము. మనకోరిక నెఱవేఱునవఱకు ఈఆందోళనమును ఆపివేయము. మన జీవితకాలములో నీపని సమాప్తిచెందనియెడల మనబిడ్డలుకూడ నీఆందోళనమును నిలువఁబెట్టుదురు. ఈపనివిషయమై యింతపట్టుదల యుండినప్పుడుమాత్రమే మనకు ఫలము లభించును. పట్టుదలలేనియెడల, భగవంతునివలనఁగాని, రాజువలనఁగాని, ఇహపరములయందు ఫలములభింపదు. ఈవిషయమై గట్టిగ పాటుపడినప్పటికిని మీకు పట్టుదలలేనియెడల, ఫలమును పొందనేరరు. మొట్టమొదట పట్టుదల కావలయును. ధనికులును పేదలునుకూడ పట్టుదల కలిగియుండవలయును. పేదలు తమకు వీలయినవిధము సహాయము చేయవలయును. ధనికులుతమకు వీలయిన విధముగ సహాయము చేయవలయును. బుద్ధిసూక్ష్మతగలవారు (intelligence) వారి బుద్ధిమూలమున సహాయము చేయవలయును. ప్రతిమనుష్యుఁడు నీవిషయమును మనస్సులో నెప్పుడును ఉంచుకొనవలయును. ఈ విషయమును మీరు ఎప్పుడును మనస్సునయుంచుకొనవలయును. మీరు కష్టపడుటకు సంసిద్ధులు కాకపోయినయెడల, నిర్జయులయినప్పుడు (for-the failure) ఇతరులమీఁద నేరముఁద్రోయుట ఉత్తతెలివితక్కువ, (sheer folly). తెలివితక్కువ యనుమాటను మీరు తఱచుగా సహింపరు. అట్లు ప్రసంగధోరణిలో నంటిని. (I uttered it in the heat

of speaking). తగినంత పట్టుదలతోను మనఃపూర్తితోను గట్టిగా మనము ప్రయత్నముఁ జేయుటలేదని నా దృఢనమ్మకము. మీకు అధికారమిచ్చిన గందరగోళము ఉండునా లేదా' అని ఒకదొర మిమ్ము అడిగినయెడల "అవును, అవును, మాలో మనుష్యులు లేరు. మేము సిద్ధముగా లేము" అని మీ రుత్తరమిచ్చెదరు. తరువాత, దొరగారివిషయమై మన యింట్లో సవ్వడము. అక్కడ మనము నవ్వకతప్పదు. (ఆహ్లాదము, హాసము). మనయింట్లో నవ్వుటతగదు. అతనిముఖముమీఁదనే ఉత్తరమీయవలయును. ఏసంగతులను మనము నిజమని నమ్ముచున్నామో అట్టివానిని ప్రజలముందును, ఉద్యోగస్థులముందును, చక్రవర్తిముందును గూడ నిలుచఁజెప్పుకొనుటకు మనము సంసిద్ధులమై యుండవలయును. దీనికి మీరు ఏదినమున సిద్ధులుగానుందురో—ముఖ్యముగా ఈదినములలో యుద్ధము ముగించగానే—అధమపక్షము కొన్ని విషయములయందైనను పరిపాలనాపద్ధతి మార్పుచెందును. ప్రస్తుతపురీతినే పరిపాలనపద్ధతియున్నయెడల, ఐరోపాదేశస్థులందఱిలో ఇంగ్లాండు అధికారమును ఇయ్యదు. *

ప్రస్తుత మింగ్లాండుదేశము అన్ని దేశములకంటెను మిక్కిలి బలము కలది. ఆంగ్లేయప్రభుత్వము మిక్కిలి బలిష్ఠమైనది. కాని, దాని నట్లుంచుటకు ప్రస్తుతపరిపాలనాపద్ధతిలో మార్పు విధాయకముగా చేయఁబడును. నిజముగా 'ఆమార్పును చేయుఁడు' అని వారు చెప్పుచున్నారు. మార్పు చేయవలసినదని హిందూదేశము చెప్పదు. ఏవో కొన్నిలోపములు దానియందు కనఁబడుచున్నవి. ఈదినము నేను నిలుచుండి చెప్పుచున్నాఁడను. రేపు మఱియొకఁడు నిలుచుండి "మీమేలు దీనిలో లేదు' అని చెప్పవచ్చును. ప్రస్తుత మనములలో నున్న పద్ధతియే మంచిది. దయాళువైన ప్రభుత్వమున్నది. నిరంకుశాధికారవర్గము వారు (bureaucracy) బుద్ధిమంతులు. కాఁబట్టి వారిమార్గముల ననుసరించి మీరు వర్తించినయెడల

* ఈవాక్యము మూలములో స్పష్టముగా లేదు.

మీరు మేలుపొందెదరు." మీరు బానిసలుగా నుండఁగోరినయెడల నట్లుచేయుఁడు. చేయవలదని ఎవ్వరును చెప్పరు. బానిసత్వ మిష్టమున్న వానికి హితోపదేశము వందలకొలఁది చేసినను ప్రయోజనము లేదు. బానిసత్వములోనుండఁదలఁచుకొన్నవాఁడు స్వేచ్ఛగా నట్లుచేయవచ్చును. కాని ఇది పౌరుల (citizens) స్థితి కాదు. ఇది వర్తకులయొక్క స్థితి కాదు. ఇది బుద్ధిమంతుల స్థితికాదు. ముసల్మానులు మొదలయిన ఏమతస్థులకు నుండవలసిన స్థితికాదు. ఒక్క తరగతికిమాత్రమే ఒక్క మహమ్మదీయ వర్తకులకుమాత్రమే యీవిషయ మన్వయించదు. నేను చెప్పఁబోవుసంగతి మహమ్మదీయులకు మాత్రమే కాదు, హిందువులకు మాత్రమే కాదు, వర్తకులకు మాత్రమే కాదు. అది అందఱికిని వర్తించును. అందఱికిని ఒక్క ఔషధమే కలదు. ఆఔషధము అధికారమే. దానిని మీరు స్వాధీనము చేసికొనుఁడు. అది మనకు స్వాధీనమైనప్పుడు మీకును మాకును ఏదేని వ్యాజ్యములున్నయెడల వానిని మనమే తీర్చుకొనఁగలము. అధికారము మనచేతిలోనికి వచ్చినతరువాత, వానిని చక్కఁబఱచుకొనుటకు మనకు చాలవ్యవధియుండును. మతవిషయక నమ్మకములలో ఏదేని యభిప్రాయభేదము లున్నయెడల దానిని మనము సరిచేసికొందుము. దీనికొఱకు మనకు అధికారము కావలయును. కలహములను సరిచేసికొనుటకు అధికారము కావలయును. వానిని వృద్ధిచేయుటకు మనము అధికారమును కోరుటలేదు.

మన దేశమునకు ఏమిచేయవలయునో మనకు తెలిసినట్లుగా అన్యులకు తెలియదు. వారిదృక్పథము వేరు. (Their point of view is different) కనుక, శిరమున (at the head) బ్రిటిషు ప్రభుత్వము నిలువుటవలన బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునంతట నేలునట్లుగనే ఒకేచక్రవర్తి మన హిందూదేశమును పరిపాలించును. కాని వలసప్రదేశముల (colonie) లోనున్న పద్ధతివలె ఇక్కడ నొకఏర్పాటును తీసికొనిరావలయును. ఆవలసప్రదేశములలో స్వత్వపు హక్కును (right of ownership)

శాసనములు చేయుటకు నధికారమును అన్ని అధికారములను వారు కలిగియున్నారు. అది చక్రవర్తికి సంబంధించదు. (That does not affect the Emperor) బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును తొలఁగించుటకు ఎట్టి ప్రయత్నమును లేదు. కాని, ప్రజలను నెక్కువ యింపుగానుండునట్లుగా బ్రిటిషు పరిపాలనమును మార్చుటకు ఇదియొక ప్రయత్నము. కొంతమంది జీవనోపాధిని కోలుపోవుదురు. అట్లు కాదనము. అట్టిప్రజలకు హిందూదేశమును చక్రవర్తి ప్రత్యేకముగా నుంచెనని (reserved) మేము తలంపము. ఒకానొక కారణమువలన ప్రస్తుతపు ఏర్పాటు అమలులోనికి వచ్చినది. అది పోవలయును. ప్రజలహస్తములలోనికి అధికారమును చక్రవర్తి యీయవలయును. హిందూప్రజలకును బ్రిటిషు ప్రజలకును తెల్లప్రజలకును నల్లప్రజలకును ఎట్టిభేదమును కల్పింపకుండ వారు చక్రవర్తికి ఎట్టిప్రజలో మనమునుఅట్టిప్రజలమే (subjects). వారెంతసౌఖ్యముగానున్నారో మనమంత సౌఖ్యముగా నుండవలయును. వీనికన్నిటికిని బీగమని బుద్ధిమంతులచేతను, విద్యావంతులచేతను, జ్ఞానులచేతను ఎన్నుకొనఁబడినది స్వరాజ్యమే. దానికి తగినకాలము సమీపించినది. దాని అర్థము మీకు బోధపఱచితిని. దానియొక్క సమయ మెట్లువచ్చినదో మీకు చెప్పితిని. అన్నివస్తువు లున్నప్పటికిని మీపట్టుదలయే కొనసాగించునది. ఇప్పుడు వచ్చిన సమయము పోవును. నేనుచెప్పిన యేర్పాటును మీధ్యానములో నుంచినను, మీరు దానిని సంపాదించలేరు. మీలో పట్టుదల యుండవలెను. దానిని సంపాదించు విషయమై ఆందోళనము ప్రారంభింపఁబడుటయే మనయదృష్టము.

స్వరాజ్యముకొఱకు పాటుపడుటకే ఒకసంఘము నీమధ్యనే బెల్గాములో మేము స్థాపనచేసితిమి. మద్రాసులో నొకసంఘము స్థాపింపఁబడినది. ఈవిషయ మిప్పుడే దేశీయమహాజనసభ (congress) లోనికి వచ్చినది. ఇటుగాని అటుగాని దానిని నిర్ధారణచేయును. కాని, వేరువేరురాష్ట్రములు తమయేర్పాటులను చేసికొని వానికి సహాయము

చేయుచున్నను "మీకు ఏమి కావలయును," అని కలెక్టరుగాని, కమీషనరుగాని, లేక యేఅధికారిగాని మిమ్ములడిగినప్పుడు "మాకు అధికారము కావలయును. అదిమాచేతులలో నుండవలయు"నని చెప్పుటకు తగినంతధైర్యమునైన అధమపక్షము మీకు కలిగియుండవలయును. ప్రభుత్వముయొక్క సేవకులు (servants) ప్రజలయొక్క సేవకులుగా నెన్నఁబడవలయును. భావికాలమందు మీకధికారము వచ్చినయెడల యూరోపియనులను మీసేవకులుగా నుంచకూడదని మీరు తలఁపవద్దు. అతఁడు సరిగా పనిచేయఁగలిగినయెడల మనముంచుకొనెదము. ఎంతజీతము వానికి తగునని మనకుతోచునో అంతయిచ్చెదము. కాని, అతఁడు మన సేవకుఁడై యుండవలయును. మనము అతనిసేవకులముకాము. ఈకోరికనే మీరు కలిగియున్నయెడలను, దీనికొఱకే మీరు ప్రయత్నముచేసినయెడలను, మీకిది సుసాధ్యమగును,(capable of accomplishment), దీనికి కావలసిన సహాయమును మీకొసఁగుదును. ఈవిషయమై మన కుపన్యసించుటకు వచ్చువారికి కావలసిన సదుపాయముల నొసఁగుటకు సిద్ధముగా నుందును. మీరిట్లు సిద్ధముగా నున్నప్పుడే బొంబాయి, పూనా, నాగర్ (Nagar) పట్టణప్రజలును, బెంగాలు, మదరాసు మొదలయిన అన్నిప్రదేశముల ప్రజలును సిద్ధముగా నున్నప్పుడే యీకార్యము సాధ్యమగును. దీనిని నెఱవేర్చుటకును, దీనిని శీఘ్రకాలములోనే నెఱవేర్చుటకును దీనికొఱకు పాటుపడుదును. ఇంతమాత్ర మీవిషయమై మీతో ప్రసంగించితిని. నాయుపన్యాసములోపొరబాటులున్నయెడలను మీవిషయమై ఎత్తిపొడుపుమాటలున్నయెడలను క్షమింపుఁడని మిమ్ముకోరుచు పై పద్ధతిననుసరించి ఏదేనికొంతఫలమును చూచుసమయము హిందూదేశమునకు త్వరలో సంభవించునని కోరుచు మనఃపూర్వకమగు వందనముల నాచరించుచున్నాఁడను.

తే 1-6-1916ది అహమ్మదునగరమున లోకమాన్య

బాలగంగాధరతిలకుగారి ద్వితీయోపన్యాసము

("తిలక్ మహారాజ్ కీ జై" అని చప్పట్లు కొట్టఁబడినవి.)

నేను నిన్నటిదిన ముపన్యసించిన పిమ్మట మఱియొకయుపన్యాసమిచ్చుట తటస్థించు నని నే ననుకొనలేదు. నేనప్పు డొకగంటలో స్వరాజ్యవిషయమునుగూర్చి, రెండు లేక నాలుగుసామాన్యవిషయములను జెప్పితిని. కాని ఒకయుపన్యాసమేగాక, పదియుపన్యాసములయినను ఈవిషయమునకు చాలవు. కాఁబట్టి ఆవిషయమునే మిక్కిలి స్పష్టముగను బాగుగ గ్రహింపఁబడునట్లుగను, దానింగూర్చి ప్రజలయభిప్రాయములు మిగుల తేటగనుండునట్లును, స్వరాజ్యమునుగూర్చి నిన్న చెప్పినవిషయములేగాక, మఱిరెండువిషయముల నిప్పుడు మరల నేను చెప్పఁబూనినాఁడను. మనము కావలయునను సంస్కరణము లన్నియును స్వరాజ్యమునకు సంబంధించినవేయని నా సామాన్యాభిప్రాయము. తెలుచుగా ముసలమ్మసామెతను మీరెఱిఁగియే యున్నారు. అది ఈ క్రిందివిధముగ నున్నది. ఆముసలమ్మ దేవతనుపూజించిన పిమ్మట యేమి (వరము) కోరవలయునోయని యాలోచించి యీక్రిందివరమునకై ప్రార్థించినది.—దేవత నాకీయవలసినవర మెట్టిదనఁగా, నామనుమలు బంగారు పళ్లెరములలో భుజించుటను నేను జూడవలయును. అనఁగా అంతకాలమామె జీవింపవలయుననియు, ఆమెకు కుమారుఁడు కలుగవలయుననియు అతఁడు ధన మార్జింపవలయుననియు మొదలగునవి. ఈ చిన్నవరములో నామెకోరికంతయు నిమిడియున్నది. స్వరాజ్యమనువిషయము నట్టిదే. మనకు స్వరాజ్యమబ్బనియెడల పరిశ్రామికాభివృద్ధియుండదు. మనకు స్వరాజ్యమబ్బనియెడల ప్రజల (nation) కు పనికివచ్చు ప్రారంభవిద్యగాని, ఉన్నతవిద్యగాని కలుగుట కవకాశముండదు. మనకు

స్వరాజ్యమబ్బనియెడల స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికలిగినను, పరిశ్రామికాభివృద్ధి కలిగినను, సంఘసంస్కరణముకలిగినను, నిష్ప్రయోజనమే. ఇవన్నియు స్వరాజ్యభాగములే. ప్రథమమున అధికారము (కావలయును), ఉండిన జ్ఞానము (or వివేకము) ఉండును. అధికారమునుండి జ్ఞానము (వివేకము) వేఱుకాదు. అట్లగుచో నదినిష్ప్రయోజనము. ఏ దేశము (nation) నైనను ఈయుపపాదనము (proposition) ఇంతకంటె నెక్కువ స్పష్టపఱచనక్కఱలేదు; కాని మనప్రజలకు ఒకముఖ్యపద్ధతిని బోధపఱచుటావశ్యకము. ఇందులకుకారణము మనదేశములో స్వరాజ్యము లేకుండుటయే. మనపక్షమువారిని కొందఱు ఇట్లాక్షేపింతురు. మీరుసంఘసంస్కరణమేల చేసికొనకూడదు? మనకు స్వరాజ్యము ఈయఁదలఁచనట్టియును, మనయాందోళనము నొకవైపునుంచి మఱియొకవైపునను మరల్పఁదలఁచునట్టియును వారిట్లు చెప్పుచున్నారుగాని, మనమిట్లనుట లేదు. వారిలో వారు సంఘసంస్కరణము చేసికొనినవా రనేకులున్నారు. బర్మాదేశములో సంఘసంస్కరణము పూర్ణముగ జరిగినది. వారిమతమొక్కటి, వారు దేనికిని సంసిద్ధులయియున్నారు. వారిబిడ్డలు ఇష్టమువచ్చినవారిని వివాహమాడెదరు. కాని, ఆదేశము పరతంత్రమై మునిఁగినస్థితియందున్నది. అచట నేవిషయములోను జాతీయతయనుశక్తి లేదు. కనుక, ఏమికావలయును? మన మొకదేశస్థులము (nation or జాతి) మే. మన మీప్రపంచమున జరుపవలసినవిధి యొకటియున్నది. మనకు స్వభావసిద్ధముగ మనుజున కుండవలసినహక్కులు కావలసియున్నవి. మనకు స్వేచ్ఛ కావలయును. మనవ్యవహారములను మనముచక్కపెట్టుకొనుహక్కు మన చేతులలో నుండవలయును. మన కిట్టివి లభించనియెడల ఎట్టిసంస్కరణమైనను నిష్ఫల మగును. అన్నిసంస్కరణముల కదిమూలము. అధికారములేనియెడల వివేకము (జ్ఞానము) ఉండదు. పుస్తకపాండిత్యమాత్రము వ్యర్థము. మనమీఁద నధికారముచేయుటకు వచ్చినజనులు బుద్ధియందును పాండిత్యమునందును మనకంటె నెక్కువవారని మీరు

నమ్మినను నానమ్మకమట్టిది కాదు. వారికున్నంత పాండిత్యము ధైర్యము సమర్థతలు మనము కనబఱచఁగలము. ఒకవేళ ఇప్పుడవి కనిపించకపోవచ్చునుగాని ఆశక్తి మనయందున్నది. చరిత్రయందును ఖగోళశాస్త్రమందును కూడ కూటమి (conjunctions) కలదు. మహమ్మదీయ ప్రభుత్వమంతరించుచున్నప్పుడు మహారాష్ట్రులు కొలఁదికాలములోనే తలయెత్తిసాగిరి. అటుపిమ్మట ఆంగ్లేయులు ఇండియాలో కాలుపెట్టినందున, అధికారమంతయు వారివశమైనది. మనము వారియెడ నగపఱచునట్టి మెప్పునకును వారిసమర్థతయెడ కనఁబఱచు—(నిజమగునట్టిగాని అబద్ధమగునట్టిగాని)—గర్వమునకును వారి యధికారమే కారణము. ఈయధికారములో నెంతకొద్దిమాత్రమైనను మీచేతులలోనికి వచ్చినప్పుడు, మీపాండిత్యము పనికివచ్చును. మన మనేకవిషయముల నపేక్షించుచున్నారము. మన పరిశ్రమలు వృద్ధికావలయును. అదియెందుల కాగినది? దాని నెవరాపిరి? మన మిందులకు కారణమును వెదకునెడల పారిశ్రామిక సంస్కరణములు మనమాపలేదనియు, ఆర్థికసంస్కరణమును (economic reform) మన మాపలేదనియు కనఁబడును.— ఏదేశము (nation) లో నిలుచుటకును సమర్థతనగపఱచుటకును (మార్గమున్నదో) స్వతంత్రముకలదో అక్కడ సుగుణసంపత్తి వర్ధిల్లును. ఎక్కడ బొత్తుగా బానిసతనమును దాస్యమును (bondage) నుండునో అచట నెట్టిగుణములువృద్ధియగును? యజమానియొక్క చిత్తానుసారము కాని మఱొకరీతి నెద్దియు జరుగనేరదు. ఆయన యిష్టపడునంతవఱకు మాత్రమే మీ రభివృద్ధిపొందుదురు. మీకు పాండిత్యమున్నయెడల మీరొక గొప్పయుద్యోగస్థునికి సహాయము చేసినప్పుడును ఆయన మిమ్మును 'సెబాసు' అనునప్పుడును మీకు సమర్థతకలదని మీరనుకొనెదరు. ఇదొకవిధమగు దుర్బలబుద్ధి,—ధైర్యములేమి, (want of spirit)—మఱియునిది దేశము (nation) నంతయు నావరించియున్నది. 'నేను చేయలేను' అని నీవనెదవు. నీవు దానినెప్పుడును చేయలేవు. నీకెవరును పట్టా (sannad) నీయలేదు, అంతక

పూర్వముకూడ నేనది చేయలేను, ఇది చేయలేనని రోదనము చేయుదువు. ఇట్లనుచు వారు మఱియొకమార్గ మవలంబింతురు. తుదకు మన మహారాష్ట్రములో నయినను కొందఱీవయివిధమగు మిష పెట్టి స్వరాజ్యపు హక్కులను సంపాదించుటకు జరుగుచున్న ఆందోళనమునకు భంగము కలిగించుట గొప్పదురదృష్టమని నాయభిప్రాయము. దీనిని ఆలోచింపుడు: మహారాష్ట్రదేశములో ప్రజలకు (nation) ఉపకరించుగుణము లున్నవి కాని, ప్రస్తుతము అట్టిగుణము నుపయోగించుటకు మన కవకాశము దొరకదు. మఱియు, అట్టి అవకాశము మనకీయఁబడనందున మాత్రమే స్త్రీవిద్యావిషయమునకుఁగాని, మతవిషయమునకుఁగాని, మనబుద్ధి తిరుగదు. ఇందులో నెవరయిన అపాయ మున్నదనియెంచునెడల అతఁడట్లు చేయనగునుగాని, నామనస్సు తృప్తినొందఁజాలదు; తృప్తిపఱుపఁబడదు. నేనీక జీవించనున్నకొద్దిసంవత్సరములలో తృప్తిపఱచఁబడునని నేననుకొనను. (ఆహ్లాదము). తక్కినవిషయములనుగూర్చి, మాటలాడుట నిష్ప్రయోజనము. ప్రస్తుతము మనజనులు పరాక్రమము, ధైర్యము, పాండిత్యములును కలిగియుండలేదు; మనస్త్రీలు విద్యావంతులగునప్పుడు వారి సంతతివా రట్టివారగుదురు. కాని, అందులకుకూడ మనమే విత్తనము (seed) వేయవలయును. (ఆహ్లాదము). ఎవరికైన నట్టి (పైనిచెప్పఁబడిన) నమ్మకమున్నయెడల అది సరియైనది కాదు. స్త్రీవిద్య యవసరములేదని నేననుకాని, మనల నీ ఆందోళనమునుండి త్రిప్పుటకుగాను దానివైపునకు తిరుగుమని వారనునప్పుడు 'దేశము (nation) ను నాశనము చేయుటకిదియొక ఔషధము' అనిమన మనెదము. నీకు బలములేనియెడలను నీవు దేనినైన సంపాదించుటకు తగుసాహసము (pluck) లేనియెడలను విద్యావతిని పెండ్లియాడి యామెవలన కలుగుసంతాన మట్లే (విద్యావంతులు) అగుదురనుటయును, వారు మనయెడల కలిగియుండు బాధ్యతలను నెఱవేర్పుటకుఁగాని లేక ఋణములను తీర్చుటకుఁగాని ప్రయత్నించెదరు అనుటయు వట్టివెఱ్ఱితనము. (ఆహ్లాదము). మీకాళ్లమీఁదనే మీరు

నిలువవలయును. మీరు వీనిని నెఱవేర్పవలయును. వీనిలో ముఖ్యమగు దానిని మీరు నెఱవేర్ప (bring about) వలయును. గతించిన 50 సంవత్సరములనుండి ప్రయత్నములు చేసినవారి అనుభవమునుబట్టి అన్నివిషయములకును స్వరాజ్యము బీగము (or తాళపుచెవి, key) వంటిది. మఱియునది మీచేతులలోనికి రానియెడల అంతట "మేము చిన్నచిన్న సంస్కరణములకు ప్రయత్నించి యీసంస్కరణ మొనర్తుము," అను నెడల, ...స్వరాజ్యమునకు (యీ మార్గము) సహకారి కాదు. ఆయభిప్రాయప్రకారమే నిన్నటిదినము నే నుపన్యసించి యీవిషయమును గూర్చియే యీదినముకూడ మాటలాడుచున్నాను. "స్వరాజ్యము" న కర్థము నిన్నటి దినమున చెప్పితిని. స్వరాజ్యమనఁగా ఆంగ్లేయులను తరిమివేయుట కాదు. రాజెవరైనను ఇబ్బంది లేదు. (If does not matter whoever may be the King). మనకు రాజుతో పని లేదు. మనహక్కులు మనకువచ్చిన చాలును. మఱియు, మనపై రాజుగా రెవరున్నను ఆహక్కులను సంపాదింపవచ్చును. ఇంగ్లాండులో ఒకరాజున్నాఁడు.... కాని ఆంగ్లజనులకు హక్కులున్నవా, లేవా? ఇంగ్లాండుయొక్క రాజే మనచక్రవర్తి కావున, ఇంగ్లాండులో నాయన రాజుగనున్నంతవఱకు ఆంగ్లజనులకు స్వతంత్రసంబంధమగు హక్కులు కలిగియుండు నెడల, ఆరాజే ఇండియాదేశపు చక్రవర్తికూడనై యున్నందున, మనము బ్రిటిషుపౌరత్వము (British citizenship) ను పొందుటలో నేమి ప్రతిబంధకమున్నది? ఎట్టికష్టము నుండదు. చేయబడు దురారోపణ (dark imputation) ము అనఁగా హోమ్‌రూలు—స్వరాజ్యవిషయమగు నాందోళనము—రాజద్రోహమైనదని. అదిరాజద్రోహమను నమ్మకముతో కొద్దిదినములక్రిందట (the other day) అనీబెసంటుగారియొద్ద రు 2,000 లను జామీనుగా పుచ్చుకొనిరి.—ఈయారోపణము, ఈనింద (accusation) చక్రవర్తిగారియొద్దనుండి రాదు, ప్రజల (subjects) యొద్దనుండిరాదు, కాని, ప్రాతర్లను కావలాచేయువారు (granary keepers) అగుమధ్యవారినుండి

వచ్చుచున్నది. (ఆహ్లాదము). ఈపరిపాలనము మాఱునట్లు చేయుటయే మీకర్తవ్యము. రాజు మాఱనవసరము లేదు. ఈపద్ధతి—పరిపాలనము దేనిప్రకారము జరుగుచున్నదో అట్టియేర్పాటు మాఱనియెడల ఇండియాలోని ప్రతిమానవుఁడును అంతకంతకు ఎక్కువ నపుంసకుఁడు (effiminate) అగును. మనము చేయవలసినవిధి అదియే. బానిసతనపు ప్రతిష్ఠాపనలు (institutions), ఇట్టి బానిసతనముండిన నేమి (నష్టము) అని కొందఱందురు. వారైనను తిండికిచ్చుట లేదా? వారెవరినైనను తిండి లేక చచ్చునట్లు చేయరు పక్షులు, పశువులుకూడ తినుటకు సంపాదించుకొనును. తిండి సంపాదించుకొనుట (మాత్రమే) మనుష్యునియాశయము (aim) కాదు. కుటుంబమునకు తిండిపెట్టుట (మాత్రమే) మనుష్యునియాశయము కాదు. కాకిసైతము చాలకాలము బ్రతికి బలుల (బలి=offering) ను తినును. కాకి తనజీవనము జరుపుకొనును. అవి పంటలను పండించనక్కఱ లేదు. ప్రతిదినము పండినఅన్నము వానికిదొరకును. ఒకఁడు తనజీవనము, జరుపుకొనుటయును, ఉదరపోషణము చేసికొనుటయును, రాజుగారిచే నేర్పఱచఁబడిన హద్దులలోపల నవకాశమీయఁబడు (kept open) నుద్యోగముల నొప్పుకొని వారియాజ్ఞలకు లోఁబడుటయును, ఆయన చిత్తానుసారముగ జీవించుటయును మాత్రము మగతనమని (manliness) నేనెంచను. ఈస్వభావము మనుష్యులకును పశువులకును సామాన్యమే. మనుష్యునియందు పుంసత్వము (manhood) ఉండవలసిన యెడల మనబుద్ధికిని, మనసమర్థతకును, మనధైర్యసాహసములకును తగినంత అవకాశమున్నదేమో చూడవలయును. కాఁబట్టి మీరుచేయవలసినవిధి యేమైననున్నయెడల, అట్టి అధికారమును వశపఱచుకొనుటయే ప్రథమకృత్యము. కొద్దిభాగమును మీరు తీసికొనినను చింత లేదు. నాగరుజిల్లా సభాధ్యక్షుఁడగు యన్. సి. కేల్కారుగారు (Mr. N. C. Kelkar, President of the Nagar District Conference) సంగ్రహముగను మనకు తెలిపినట్లును చెప్పినట్లు, మనము చెల్లించు

వస్తువుల నేయే కార్యముల నిమిత్తము ఖర్చుపెట్టవలయునని 5, 6 మనుష్యుల యిష్టానుసారముగను స్థిరపఱచుకొని మనద్రవ్యమును మనము ఖర్చుపెట్టువిషయములో మనయిష్టప్రకారము (or స్వేచ్ఛగా)పని చేయుటకు కోరిక (hope)ను మనము కలిగియుండనియెడల, ప్రకృతిశాస్త్ర ప్రకారము మనుష్యుల మనస్సులందున్న యిట్టికోరిక (hope or thought) క్రమముగా తగ్గిపోయి, అంతవఱకు (to that extent) మనము అంతకంతకు పశువులస్థితికి వత్తుము; (discend). 'స్వరాజ్యము' 'స్వరాజ్యము' అననేమి? దానిఫలిత మేమగును? స్వరాజ్యమనఁగా నొకకలెక్టరును తొలఁగించి మఱియొకమనుష్యుని యేర్పఱచుటయేనా? దేశీయుఁడగు కలెక్టరునిలిచితునకు ఆంగ్లేయకలెక్టర్లువచ్చునెడల వారు కావలయును.... అట్టిమనుష్యునితొలఁగించి అట్టిస్థానములలో నట్టివారినేర్పఱుపమునినచో నాక్షేపణ యుండదు. ఒకవేళ తెల్లవానికిజీతమిచ్చునెడల నతఁడు మననౌకరుగాకూడ నుండవచ్చును.అతఁడుమంచివాఁడగునెడల మనమతనినుంచవచ్చును. ఇది వ్యక్తుల (or మనుష్యుల, individuals) ను గూర్చిన సమస్యకాదు. ఇది ప్రజలనుగూర్చిన సమస్య. ఒకజాతిని (ప్రజలు, nation) పశువులవలె భావించవలయునా? లేక, ఆజాతిలోని ప్రజలను మనుష్యులుగ నెంచి వారిభావమును స్వతంత్రాభిలాషను ఒకవైపునకువంచి వారిని తెచ్చి నాగరకతగలదేశము (ప్రజలు)లలో చేర్పవలయునా? అనునదే ముఖ్యసమస్య. ఈవిధముగ (stand-point) నీవిషయము నాలోచించునెడల స్వరాజ్యమును సంపాదించుటకంటెను, అధికారమును వశపఱచుకొనుటకంటెను, దీనిని నెఱవేర్చుకొనుటకు వేఱుసదుపాయము లేదు. ఒకపర్యాయ మధికారము మనచేతులలోనికి వచ్చినపుడు మనము వేలకొలఁది పనులను చేయుటకు సమర్థుల మగుదుము. ఒకటి, లేక రెండువేల రూపాయలు ఆదాయమును గవర్నమెంటువారికిఁ గలుగఁజేయఁగల మద్యపు (liquor) దుకాణమును మూయుటకు పునహాలో నొకపెద్ద ప్రయత్నము జరిగినది. దానినిమూయుటకు మనఅధికారములో

లేదు. ఒకదుకాణము నొకచోటపెట్టవలయుననికాని, పెట్టకూడదనికాని నిశ్చయించుటకు ఇంతయుత్తరప్రత్యుత్తరములు (correspondence) ఎందులకు? దానివిషయములోజరుగు వ్రాతనిమిత్తము కావలసిన కాగితపుఖరీదుకు దానివలన సంవత్సరమునకువచ్చులాభమునకు చాలదని నాయభిప్రాయము. (హాసము, వినుఁడు, వినుఁడు, Hear, Hear) ప్రస్తుతపద్ధతిలో జరుగుచున్న యీపనిని మాన్పవలయును. ఈదౌర్జన్యము (high-handedness) అంతమొందవలయును. ఈఅధికారము మన చేతులలోనికి రావలయును. అధికారము మన చేతులలోనికివచ్చుటవలన మనకువారసత్వపు (వంశపరంపర, heriditary) గుణములు పెంపగును. ఏదోయొకవిధమున నీగుణముల నుపయోగించుటకు మనకు మార్గముదొరకును. అదియే స్వరాజ్యము; స్వరాజ్యమన మఱియొకటికాదు. అది కొలఁదిమాత్రమైననేమి? అది మిమ్ముకష్టపెట్టదు. అది పెట్టవలసినంతకష్టమును పెట్టదు. ఇంటిలోకూర్చుండి ఏదోయొకపని చేసికొని కొంతద్రవ్యమునార్జించి కుటుంబమును సంరక్షణచేసికొనుట చాలును అనునెడల, ఇప్పుడు స్వరాజ్యాందోళన మెందులకుచేయవలయును? ఈప్రపంచమున మనకంటె నెక్కువగుపదార్థ మొకటియున్నదనియు, నీయొక్కనికంటె పెక్కుమందికి మేలును కలుగఁజేయవలయుననువిధి యున్నదనియు, జాతీయభావమునకిదియే ప్రత్యుత్తరము. ఈవిధిని మీరు మఱచిపోవ నారంభించితిరి. ఒకప్పుడు ఈమహారాష్ట్రదేశములో గొప్పవారిపరంపరలో ఇట్టి ఆదర్శముల (ideals) యెడజాగ్రత్తగలసమర్థులుండెడివారు. కర్మ (fate)విధానమున ఈమనుష్యస్వభావము నిలువదు. మనపనిని మఱియొకమనుష్యుఁడు చేయనారంభించునెడల మనముసరియేయని చెప్పుదుము. పనిజరుగుటయే చాలునుకాని, ఎక్కడసరియనవలయునో, ఎక్కడ అట్లనకూడదో, అవివేకము మనలనువిడనాడినది. ఆంగ్లేయులు మనపరిపాలనమును జరుపుచున్నారుగనుక మీరూరక కూరుచున్నారు. పశువులచావడిలో పెంట (dirt) ఉన్నయెడల వారూడ్చెదరు. ఆరోగ్య

ముకు ఆలోచించి నకాలములో దానికి మేత వేసి నీళ్లు పెట్టెదను. — కాని, యీ అధికారము తమ చేతులలోనికి రావలయునని పశువులు ప్రశ్నించినవా? (లేదు) మనుష్యులకును పశువులకును భేదమేమన, నాగరు (Nagar) యొక్క శక్తియు ఆరోగ్యము నాలోచించి వ్యాధివచ్చునెడల ఏమిచేయవలయునో చెప్పి, దానిని సంభవించునెడల తగు నేర్పాటులు చేసి మీకెట్టి విపత్తును సంభవింపకుండ తగు జాగ్రతపడును. అనఁగా మీస్థితి పంజరములోని చిలుకవలెనున్నది. అట్టిస్థితి అక్కఱలేదు. ఇందులకు కారణము వారాపనులు జరుగునట్లు చేయుటమాత్రమే కాదు కాని, అట్టిఏర్పాటువలన మనకున్న మంచిగుణములన్నియును క్రమముగా అదృశ్యమగుచున్నవి. అట్టిగుణము లదృశ్యతనొందకుండ వారుచేయునది మనము చేయు స్వతంత్ర ముండవలయును. వారుచేయుపనులకంటె నెక్కువవిషయములను కనుఁగొన నక్కఱలేదు. వారుచేయుదురని వదలిపెట్టి మనకిష్టముగలపనులను మనము చేయఁగూడదు అదియే కావలయును. అట్టిఅధికారమే మన చేతులలోనికి రావలయును. దీనికొకటియే ఆక్షేపమున్నది. కాని, ఇట్టిస్థితికి వచ్చుట చాలచెఱుపు. “కేసరి” అను మహారాష్ట్రవార్తాపత్రికలో నొకకథ ప్రచురింపఁబడినది. పంజరములోనుండు చిలుకనుగుఱించి యొకవిధమగుపద్యము (లేక గీతము, poem) ను తన స్వీయచరిత్రలో రవీంద్రనాథఠాకూరుగారు వ్రాసినారు. అందులో పంజరములోనున్న చిలుకకును, స్వేచ్ఛగనున్నచిలుకకును జరిగినసంభాషణ చెప్పఁబడినది; పంజరములోనిచిలుకకు స్వేచ్ఛగలచిలుక యిట్లుచెప్పినది. “బయట తమాషాయున్నది. ఒకఁడు తనయిష్టమువచ్చినట్లు సంచరించవచ్చును. ఇష్టమువచ్చినచోటికి వెడలవచ్చును. ఇష్టమువచ్చినపుడు భుజింపవచ్చును. అట్టి సంతోషము నీకున్నదా?” పంజరములోని చిలుక యిట్లనుచున్నది. “అయ్యో! నీవుచెప్పునది నిజమే కాని, బయటికి పోయినపిమ్మట ఇట్టిబంగారపుకాడ (లేక ఖడ్డీ, perch) ఎచ్చట లభించును?” మనస్థితియు నిట్లే అయినది.

స్వరాజ్య మిచ్చినయెడల మన మెట్లు నిర్వహింపఁగలము? ఇచ్చువారు లేరు, పుచ్చుకొనువారు లేరు; స్వరాజ్య మిచ్చినయెడల మనమెట్లు నిర్వహింపఁగలమనియే కదా నీ అభిప్రాయము! మనము తగము; అనఁగా పైనిచెప్పఁబడిన చిలుక బయటికివెడలినయెడల దానికి పంజరము కాని, కూరుచుండుటకు ఖడ్డిగాని ఎట్లు దొరకును, అనునట్లున్నది. మనము ఆస్థితికే వచ్చితిమి. ఇది స్వభావసిద్ధమగు స్థితిగాదు. ఇది కల్పితమైనది. (It is artificial) అనేక సంవత్సరములు పంజరములో ఖైదుగానుంచబడినచిలుకయొక్క మనస్సులో కలిగినభావమువలెనే పై అధికారములు మనచేతులనుండి తొలఁగినందున మనమనస్సులలో పై భావము లుదయించినవి. అది మనప్రథమమగుస్వభావసిద్ధమగు భావము కాదు. — స్వాభావికమగు మానుషభావము (కాదు). అది చిలుకయొక్క నైజభావము కానట్లు ఇదియు మనజాతి (ప్రజల) యొక్క నైసర్గికభావము కాదు. ప్రథమమున నిది మనసునందుంచుకొనవలయును. మనపైని పడునట్టి పనిని చేయుటకు మనము తగినవారమగుదుము. మనము ఇట్టి తగినవారిసంతతివారము. మఱియు, మనము వారియొక్క నిజమగు సంతతివారమే అగునెడల, మన కట్టియవకాశము కలిగినపుడు మనయందట్టిగుణములుద్యోతకములు కావలయును. మఱియు, అవి ద్యోతకము (manifest) అగు నవకాశముతో దానికొఱకు మనము ప్రయత్నము చేయవలయును. ఇదియే నేనుచెప్పునది (ఆహ్లాదము). వారసత్వమునకేమైన ప్రయోజనమున్నయెడల దానిని గుర్తింపుడు. అట్లు కానియెడల ఫలానివారిమనుమలము — మునిమనుమలము — అని పిలిచికొనుటనైన మానివేయుఁడు. మన దేశములో నిపుడనేకమందిసర్దారులున్నారు. వారితాతలు సర్దార్లనియు, వారితాతలరక్తముయొక్క గుణములు వారికిఁగూడ సంక్రమించినవనియు, వారనెదరు; కాని, వారు (తాతలు) సంపాదించిన వతనులను (జాగీరు మొదలగునవి) నిలుపుకొను నిమిత్తము వారిష్టమువచ్చినట్లు సాహేబులకు (అనగా అధికార్లకు)

వారు నౌకరీ (లేక సలాములు) చేయుదురు. మంచిదే. వారు సర్దార్లుగనుక వారట్లుచేయ ప్రారంభించి రనెదను. కాని, యేదియు సంపాదింపఁ గోరనిమీరుగాని, మేముగాని వారివెంట ఎందులకు పరుగిడవలయును. ప్రజల (లేక దేశము) నొకవిధమగునీడ కప్పుచున్నది. దానినుండి మనము తప్పించుకొనవలయును. ఇది యొక గ్రహణము. చంద్రగ్రహణము తటస్థించినపుడు ఆయనకు విముక్తికలుగుటకు మనము దానములుచేయుదుము. మీకు సంభవించిన గ్రహణమును నాశనముచేయుటకై యొక దమ్మిడీనైనను ఖర్చుపెట్టుటకు మీరు సంసిద్ధులుకారు. మీరందులకు ప్రయత్నించనైనను ప్రయత్నించరు. చంద్రగ్రహణముపట్టినపుడు పూర్వపుబ్రాహ్మణులు జపము (వేదపఠనము) నైననుచేసిరి. మీరు తుదకు జపమైనను చేయుదురా? మీరిందులకు ప్రయత్నములు చేయుచున్నారా? ఇందునిమిత్త మెవరికైన నొకయాగాని (రెండుదమ్మిడీలు) ఇచ్చుటకు మీరు సిద్ధముగ నున్నారా? లేదు, ఏమియు లేదు. వారుమాత్రమే యీఆక్షేపణ చేయుదురు. హిందువుల కధికారమిచ్చినయెడల, మహమ్మదీయు లేమికావలయును? హిందువులకు స్వరాజ్యపు హక్కుల నిచ్చినయెడల మహమ్మదీయులకు లభింపవు. తర్వాత, మన మహమ్మదీయసోదరులను మనమాలోచించ లేనట్లును, వారును మనము నొక యేర్పాటును (setllement) చేసికొనఁజాలనట్లును మన చేతులలోనికి అధికారము వచ్చునెడల మనము వారిని (జులుము) దౌర్జన్యము చేయుదు మట!, వారిచేతులలోనికి అధికారము వచ్చునెడల వారు హిందువులను జులుముచేయుదు రట! వీరువచ్చి యిట్టి సంగతులను ప్రజలపక్షమున జెప్పుదురు. వారెవరు? వారీసంగతుల నేల చెప్పుదురు? మిమ్ము భ్రమింపఁజేయుటకు (to delude you); దీని నాలోచింపవలయును. ఈసివిల్ సర్వెంట్లు (civil servants) మీకంటె ఎక్కువ తెలివిగలవారు. వా రధికారమును వారిచేతులలో నుంచుకొనఁ గోరెదరు. ఈవిషయము కథలోని ముగ్గురు దొంగలవలె నున్నది.

మీరు రాజకీయవిషయములలో నేదైన నపేక్షించునెడల(want), 'మీరునపుంసకులు. మహమ్మదీయులు మీకనుకూలురుకారు' అనివారనెదరు. మహమ్మదీయులు తమకాక్షేపణ లేదనునెడల వారింకొకదానిని త్రేలుపెట్టిచూపెదరు. ఈవిధముగా మోసము(roguery) జరుగుచున్నది. ఇట్టి మోసము (roguery) వలన మోస(deceived) పోకుండ.... ఈహక్కులను సంపాదించుటకుఁగాను అశాస్త్రీయమగుపనులను మీరుచేయవలసినదని నేననను. శాస్త్రీయమగుమార్గ మొకటియున్నది. కాని, అశాస్త్రీయపద్ధతి యెట్టిదన మీరితరుల మాటలను వినకూడదనునది. మీహక్కులను మీరుకోరుచున్నట్లు దృఢమనస్కులై చెప్పుటకు మీరుసంసిద్ధులుగనుండవలయును. మీరు మీమనస్సులో దృఢనిశ్చయము కలిగియుండనియెడల, ఒకపోలీసు ఉద్యోగస్థుఁడువచ్చి ''మంచిది, మీరుతిలకుగారిఉపన్యాసమునకు వెడలితిరా?'' అని అడిగినవెంటనే ''అవును; నేను అదిముగింపుకావచ్చినప్పుడు వెడలి దూరముగ కూర్చునియుంటిని. నేను దానినంతయు వినలేదు'' అని, ప్రత్యుత్తరమిచ్చెదరు. పోలీసు ఉద్యోగస్థుఁడు చూచినాఁడుగనుక, మీరు వానినితిరస్కరించలేరు. మీమనస్సులలో నట్టిభయ మెందులకున్నది? స్వరాజ్యము కాంక్షించుచున్నామని మీరనుటకు భయపడవలసిన దేమున్నది? ఇచ్చట ఏకష్టము సంభవించుచున్నది. తరువాత, ఉపన్యాసమునకు హాజరైన (attended) వారడిగినప్పుడు అతఁడు నిజముచెప్పును. కాని, పోలీసువా రడిగిన ''నేను బాగుగ వినలేదు, ఇద్దరు లేక నలుగురు చెప్పుచుండిరి. ఏమిచేయవలయును? నాయభిప్రాయముమాత్రము ఆయన (అభిప్రాయము) వంటిదికాదు,'' అని అతఁడనును. ఈవిషయములో నట్టిక్రిందుమీదులు (shuffling) పనికిరావు. క్రిందుమీఁదు (shuffling) చేయుటవలన ఏదేవతను సేవించుటకాదు. మీమనస్సులో నేమున్నదో అది ఆదేవతకు తెలియును. ఇట్లు తెలిసికొను దేవతలలో స్వతంత్రమను దేవత అతిజాగ్రత్తగనున్నది. మీకు కావలసిన దానిని కోరినయెడల, వారు దాని నిచ్చెదరు. వా రొకటి రెండుపర్యా

యములు "కాదు" అనవచ్చును. వా రెన్నిపర్యాయములు 'కాదు' అనెదరు? ఈవిషయములో తలక్రిందులేమియు లేదని వారికి నమ్మకము కలిగింపవలయును. ప్రయత్నము చేసినఁగాని, వేఱుమార్గము లేదని వారికి నమ్మకము కలుగఁజేయవలయును. మీలో నేదియో కొంతకనిపించు వఱకు ప్రతిదేవత మిమ్ము వెఱపించును, (frighten). మనయోగశాస్త్రము నాలోచించునెడల దేవతను సంతోషపెట్టవలయునని కనఁబడుచున్నది. వారు మనలను భయపెట్టనారంభించెదరు. జయము కలిగిన యెడల సరియే. భయపడకుండ స్థిరచిత్తముతో మనము పనిచేసినయెడల, యోగశాస్త్రములోని దేవతలు పూజింపఁబడుదురు. దీనిని ఋజావు పఱచఁదగినది; ఇదియే విధి (rule). రాజకీయవిషయములలో సైతము వేఱువిధి లేదు; వేఱుమార్గమును లేదు. అది స్వరాజ్యము; అది మనకు కావలయును; దానిని మనము సంపాదించెదము. దానిని సంపాదించకుండ మనప్రయత్నములను మనము మానము;—మీయందిట్టిదృఢమగునమ్మకముండినఁగాని ఇది లభింపదు. ఈభయము వెనుకచిక్కును. పోలీసువారు వెనుకచిక్కుదురు. సి.ఐ.డి. (C. I. D., గూఢచారశాఖ) కలెక్టరు వెనుకచిక్కును. తుదకు అదిలభించును. వారి వెఱపులకు (blustering) ను, కేకలకును భయపడకూడదు. ఇంతియకాక దీనియొక్క నిశ్చయమగు ఫలితము (consequence) నిదియేయని మీరాలోచింపుఁడు. ఇంగ్లీషులో నొకసామెతయున్నది. "చీకటిలోనుండి వెలుపలికిపోకుండ వెలుతురు నెట్లుచూడగలము?" ఉదయమున నుదయించుటకు(ముందు)సూర్యుఁడు చీకటినుండి పోవలయును. శాస్త్రసూత్రముగాకుండ సామాన్యజనుల నమ్మకమును మాత్రము చెప్పుచున్నాను. చీకటిలోనుండిపోకుండ వెలుతురులభింపదు; ఉష్ణవాతపు దెబ్బలనుండియు, కష్టములనుండియు, జనులయొక్క వెఱపులు లేక కేకలనుండియు తప్పించుకొనకగాని, స్వతంత్రము లభింపదు. స్థిరచిత్తత కావలయును. స్వరాజ్యమన నేదియో చెప్పితిని. అంతపట్టుదలతో ప్రయత్నముల నారంభింపవలయును.... దేవునికృపవలన

ప్రస్తుతపుప్రపంచస్థితి మాఱుచున్నది. విశ్వాసమగుభాష (Language of faith)లో మాటలాడునెడ, దైవము మనకుసహాయము చేయుటకు సిద్ధముగనున్నాఁడు కాని, దేవుఁడుసిద్ధముగనున్నను మీరు సిద్ధముగ లేరు. (హాసము) దేవుఁడు శాంతస్వరూపుఁడు. స్వర్గమునుండి మీకు వరమును పంపవలయునా? ఎవరును పంపుట లేదు. దేవుఁడుసయితము పంపఁడు. మఱియు నాయనపంపునెడల అది నిష్ప్రయోజనమగును. ఏలన, మీరు భయపడినప్పుడు అదివఱకున్నదికూడ తర్వాత అదృశ్యము కావచ్చును. ఇట్టివరమీయఁబడినయెడల, దాని నెట్లుపయోగింపవలయును? అనఁగా దేవునియొక్కనివాసస్థల మేదైనముండినయెడల, మీరు దానిని ఆయన యింటికిపంపుదురు. అది పోస్టుద్వారా పంపతగినయెడల మీరట్లు పంపుదురు. (హాసము). ఇట్టి భావోదయము కలిగినపిమ్మటను, నేను చెప్పునట్టి ప్రజలహక్కగు నీయధికారము మీచేతులలోనికి వచ్చినతరువాతను ఏమిజరుగును? దేశము (ప్రజలు) నకు ఏమిఫలితము కలుగును? నేఁటి దినముననే నిది చెప్పఁబోవుచున్నాను. స్వరాజ్యమన నెద్దియో చెప్పినాఁడను. స్వరాజ్యమన ఆంగ్లేయులను వెడలఁగొట్టి మనయధికారమును స్థాపించుటకాదని మనమిత్రులగు కేల్కరుగారు (Mr. Kelkar) ఇదివఱకే చెప్పినారు. కొంతమందిని వెడలఁగొట్టవలయును. రాజును వెడలఁగొట్టి ఆయన యధికారము నొకరిచేతులలోనికిలాఁగుకొనుట స్వరాజ్యము కాదు. ప్రజలహక్కులను చేతులలోనికి దీసికొనుట యని దానియర్థము. ఒకదేశము (nation) ను బానిసతనములో నుంచుటవలన ఇంగ్లాండునకు లాభమేమైనకలిగినదా యనిజాగ్రత్తగ నాలోచించునెడల, ఇంగ్లాండుయొక్క అధికారములోనుండు సామ్రాజ్యముయొక్క రాష్ట్రములకును, దేశములకును ఎప్పుడో యొకప్పుడు ఇంగ్లాండు స్వతంత్రము నీయవలయునని ప్రస్తుతము సకలప్రపంచస్థితినిఁబట్టి తెలియుచున్నది. ఇదియెప్పటికైనను తటస్థించవలయును. ఇది జరిగి కావలయును; కాని, మీరుమాత్ర మేమియుచేయనియెడల అది జరుగదు. రాత్రియంతయు మేలుకొని

దొంగవచ్చినప్పుడు నిద్రపోవుపట్టిస్థితివంటిది మీదిఅగును. కాలము సమీపించుచున్నది; ఒకవేళ ఈప్రపంచములో ఇతరదేశములలో (nations) —సంభవించుచున్న మార్పుయొక్క స్వభావము దేవునికృపవలన మీకనుకూలమగును. కాని, సమయము (time) అనుకూలించునెడల మీరు మేల్కొనియుండుచో మీకు లాభకరమగును. లేనియెడల, మీరొకసారినిద్రించుచో మీరెల్లప్పుడు నిద్రించవలెను. ఇందువలన మీకు స్వరాజ్యపుహక్కులు లభించినప్రయోజనమేముండును? కానున్నదాని స్వరూపమును (picture) సంగ్రహముగ తెలిపెదను.

పీష్వాలకాలములో నేమితటస్థించినది? దానికొఱకు మనము చరిత్రము నించుక పరీక్షింపవలయును. పీష్వాలకాలములో మహారాష్ట్రదేశపరిపాలనము బాగుగ జరుగుచుండెను. పీష్వాలయొక్క రాజ్యమును ఎల్ఫిన్‌స్టన్ (Elphinstone) దొర చెడఁగొట్టి అది చెడినపిమ్మట కమిషనర్ (commissioner) అయ్యెను. నేను చెప్పుచున్నదానికి ఆదొరయేసాక్షి. పునహా మహాపట్టణము అంతపెద్దదైనను (దానిలో) రాత్రియందు దారిదోపుడులు (docoities) జరుగలేదు. మద్యపానము లేకుండెను; అది బొత్తుగ నిషేధింపఁబడెను. నానాపడ్నవీసువలన నేర్పాటుచేయఁబడిన జమాబందివిధానము తర్వాత ననుసరింపఁబడియున్నది, (copied). ఇంతియుకాక, సర్కారులెక్కలెట్లుంచవలయునో తెలుపుశాస్త్రముపీష్వాలరాజ్యకాలములో మనలో నేర్పడినది; ఆలెక్కలేయిప్పుడు నుంచఁబడుచున్నవి. రాష్ట్రముల నెట్లు పరిపాలింపవలయునో మనకు తెలియును. భోజనకాలమందొకానొకసర్దారు ఫలానివానితో మాటలాడినాఁడను సమాచారము నానాఫడ్నవీసునకు (వెంటనే) తెలియునట్టిరీతిగా నానాఫడ్నవీసుయొక్క గూఢచారశాఖ(C.I.D;) యుండెను; (ఆహ్లాదము). ఒకపర్యాయ మీక్రిందిసంగతి తటస్థించినదట. ఖోపోలీఘాట్ (Khopolighat) మార్గముగా నొకపల్లకిలో ఇంగ్లీషువారి రెసిడెంటునకుబొంబాయి గవర్నమెంటువారు మందుసామానులపంపించిరి. ఫలా

నాదినమున రాయన్న ఆపల్లకిని ఘాటుమీఁద నాపవలసినదని పునహాదఫ్తార్ (daftar) నుండి హుకుము వెడలినది. మందుసామాను పల్లకిలో వచ్చుచున్నదను సమాచారము దానికి (దఫ్తార్‌కు) తెలిసినది. తరువాత 'మాపల్లకి నెందుకు ఆపఁబడినదని రెసిడెంటు మొఱపెట్టెను' (complained). అందుపై "దానివిషయమై మీరే ఆలోచించి చూచుకొనుఁడు. మేము పల్లకిని జప్తి (attached) చేసినాము; పోనీయము. ఎక్కడ నేమిజరిగినదో దానిని మారాజునకు తెలియపఱచవలయును. కాఁబట్టి యిట్లు మేమేచేసినాము." అని నానాఫడ్నవీసునొద్దనుండి ఆయనకు జవాబువచ్చినది. ఇట్లాయనకు చెప్పిరి. గూఢచారశాఖ (C. I. D) కావలయును. ఏవరక్కఱ లేదనెదరు? రాజునకు సమాచారము తెలియనియెడల, ఆయన పరిపాలనము జరుపఁజాలఁడు. గూఢచారశాఖ (C. I.D.,) తో మాకు తగదాలేదు. వారుపనిచేయు పద్ధతినిమార్చియే మాతగవు. (ఆహ్లాదము, శృణు, Hear). ఆపద్ధతి మన అధికారములో లేదు. పరిపాలనము జరుపుటకై అన్నిశాఖలును (departments) ఉండవలయును. పోలీసు (శాఖ) కావలయును, గూఢచారశాఖ (C. I. D.) కావలయును, రివిన్యూ (శాఖ) కావలయును, న్యాయశాఖ (Judicial department) కావలయును. అన్నిశాఖలును కావలయును. అయినను కష్టమెక్కడనున్నది? ఒక్కటేవిషయములో కష్టమున్నది. అన్ని (శాఖలు) ప్రజలయొక్క—(మనయొక్క) అధికారములో నుండవలయును. ఇందులోమాత్రమే కష్టమున్నది. ఆంగ్లేయులు అత్యంతనాగరకులనియును, మనముకూడ నాగరకులము కావలయుననియును, అభిప్రాయము చాలమంది కలిగియున్నారు. నాగరకత నెవఁడపేక్షించఁడు? అన్నిసంస్కరణములు కావలయును. నానాఫడ్నవీసు కాలములో ఉత్తరములు పంపవలసియుండెను, ఇప్పుడు గూఢచారశాఖ (C. I. D.) వారు తంతిని పంపెదరు. సదుపాయములు (means) దొరకుచున్నవి. వీని నన్నిటిని ఉపయోగించుచు పరిపాలనమును జరుపవలయును. కాని, పీష్వాలరాజ్యకాలములో ఈపరిపాలనా విధానమంత

యు నుండెను. ఆపద్ధతి (system) చెడిపోయినపిమ్మట, ఏమి జరిగినదో ఆలోచింపుఁడు.

పీష్వాలరాజ్య మంతరించినపుడు పీష్వాలస్వాధీనములోనుండిన నాగరు,సతారా, పునహా మొదలగుచోట్లు ఆంగ్లేయులవశమైనవి. అప్పటి పీష్వాయొక్క సహాయులు (Lieutenants) గొప్పసైన్యాధిపతులుగ (generals)నుండిరి. సైన్యమును ఆజ్ఞాపించిన (లేక, నడిపిన) జాగీరుదార్లలోను సర్దార్లలోను గైక్ వార్, హోల్ కారు,సింధియాముఖ్యులు. వారు ఇంగ్లీషుప్రభుత్వముతో చేరి పీష్వాప్రభుత్వమునణఁగఁద్రొక్కినందున వారిప్పటికిమిగిలియున్నారు. ఇది 1818సంవత్సరపుచరిత్ర. ఇప్పుడు ఈముగ్గుర స్థితియెట్లున్నది? బరోడాసర్కారుస్థితి యెట్లున్నది? హోల్కారుస్థితియెట్లున్నది? సింధియాసర్కారుస్థితి యెట్లున్నది? పునహా చుట్టుపట్లనున్న రాష్ట్రము లేక జిల్లాస్థితియెట్లున్నది? దీనిని ఆలోచింపుఁడు. ఈమూఁడునాలుగు జిల్లాలును ఇంగ్లీషుగవర్నమెంటువారి స్వాధీనములోనికి వచ్చినందున వారిపరిపాలనము క్రమముగా అధికారవర్గముయొక్క చేతులలోనికిఁ జేరినది. జనులు చెప్పుకొనునది వినిపించుకొనకపోవుటయే యీయధికారవర్గపుధోరణి (policy). మొదట గవర్నరు, తరువాత కమీషనరు, తరువాత కలెక్టరు, అటుతరువాతకలెక్టరుయొక్క తాబేదారు అసిస్టంటుకలెక్టరు, మమ్లత్ దారు,అవలకార్ కూన్, ఫౌజ్ దారు (Fouzdar),పోలీసుసిపాయి అధికారవర్గమంతయు మొదటినుండి చివరవఱకునిట్టియేర్పాటుగ నున్నది. జనుల క్షేమమైన జరుగవలసినయెడల వారే చేయవలయును. ప్రజలకు లాభకరమైనదిగాని, నష్టకరమైనదిగాని దేనివిషయమైనను పై గవర్నమెంటువారు ఉత్తరువు జారీచేయుదురు. దాని ననుసరించి క్రిందివారు తగుజాగ్రత్త (steps) పుచ్చుకొనెదరు. మొట్టమొదట నీయేర్పాటు మంచిదనుకొనిరి. బాజీరావు పీష్వాప్రభుత్వములోని అల్లరులు అణఁగఁద్రొక్కఁబడినవి. వారప్పుడు సుఖముగనున్నామనిరి. వారు నేతినిచూచిరిగాని, కవ్వమును (rod)చూడలేదు; (హాసము). అటుపిమ్మట క్రమముగా అధికనుపించనారంభించెను. సర్వాధికారమును అధికారవర్గముక్రిందికి చేరినది. మిగి

లినజనులు విద్యావంతులైరి, (లేకవివేకులైరి). వారయోమార్గములనుపయోగింపనారంభించిరి. నేను నాగరుకువచ్చుచున్నాఁడనో లేదో అను సమాచారము ఎవరికైనను తెలియవలసినయెడల తంతిని పంపవచ్చును. విద్య కలిగినది. ఈలాభములన్నియు కలిగినవి. కాని, అధికారమంతయు అధికారవర్గముచేతులలోనికి వెడలినది. కంపెనీవారికాలములో కొంతవఱకది వారిచేతులలోనికిఁ జేరినది. 1858 సంవత్సరములో నేర్పడిన ఇండియాగవర్నమెంటుచట్టముప్రకారము అది వారిచేతులలోనికి పూర్తిగ పోయినది. ఆచట్ట మేర్పడి యిప్పటికి 58 సంవత్సరములైనది. ఈ 58 సంవత్సరములలో నేమిజరిగినది ? ఉద్యోగస్థునకు బలముహెచ్చినది ; అతనికి అధికారముకలిగినది ; ప్రజలయొక్క అధికారము తగ్గిపోవనారంభించినది. కులకరణి మాకక్కఱలేదనునంతవఱకు మాకందఱునౌకర్లు కావలయును. మనకు వారసత్వపుఅధికారము లేవైన నుండినయెడల, అవికూడ పోయినవి. ఇనాంకమిషన్ ఏర్పడినప్పుడు మన కది తోఁచలేదు. ఇప్పుడు మనము దానివిషయములో నేమియుఁ జేయఁజాలము. అప్పుడు వించుర్కార్ (Vinchurkar) జాగీర్దారని అనిరి. ఆయన సైన్యాధిపతిగ నుండెను. ఒకరు 10,000 సైన్యమునకును, మఱొకరు 15,000 సైన్యమునకును అధికార్లు (officers)గ నుండిరి. "నీవు 15,000 సైన్యమును పంపవలసినది. నీకు 15 లక్షలరూపాయల నిచ్చెదము, వానిలో 14 లక్షలరూపాయలు ఖర్చుపెట్టుకొనవలసినది. తరువాత, లక్షరూపాయలు తీసికొనవలసినది" అని వారికిఁ దెలిపిరి. వారొప్పుకొనిరి. ఇంటియొద్దకూర్చుండి ఆద్రవ్యమును వినియోగపఱచుకొనవచ్చును. ఇంకేమి ? ఇది యొకగొప్పసూత్రము (principle). అప్పుడు "గవర్నమెంటువతమున యుద్ధముచేయుటకు సైన్యమునుంచుకొనునధికారమును మేముపోఁగొట్టుకొంటిమి." అని యెవరును అనలేదు. ఎవరు నట్లనుకొనలేదు. మనమింటియొద్ద సుఖముగ కూర్చుండి తినుటకు ధన మిచ్చుచున్నారు. గనుక, గవర్నమెంటుమంచిదనుకొనిరి. ఇంకేమికావలయును. ఇట్టిస్థితివలన మనమిట్టి క్షీణదశకు వచ్చితిమి. 50 లేక 60 సంవత్సరములలో రాష్ట్రముయొక్క

అధికారము లన్నియును ఆంగ్లేయాధికారవర్గమునకు వశమైనవి. ఇంత మాత్రమున ఆంగ్లేయాధికారవర్గము చెడ్డదని నే ననుచున్నట్లు మీరు గ్రహింపఁగూడదు; వారు చాలపాండిత్యము, నేర్పుకలవారు. ఇంగ్లండు లోని యుత్తమవిద్యార్థులకే యీయుద్యోగములనిచ్చుచున్నారు. వారి సమర్థతలు అధికతరమైనవి కాని, దీనినంతయు నొప్పుకొనినను మననిమిత్తము వారు పనిచేయుచు కష్టనష్టములనుభవించుచు (wear and tear) నుండుట వాస్తవము. ఇంగ్లాండు శీతలదేశమైనందునను ఇదియుష్ణదేశమైనందునను, వారి కెక్కువ జీత మీయవలయును. మన మేలుకొలుకువచ్చినందున వారికి కాదనెదరా? (హాసము). ఇవి యన్నియు మన మొప్పుకొనుచున్నాము. మనకంటె వారు తెలుచుగా కొంచెమెక్కువ పనిచేయుచున్నారని నే నొప్పుకొనెదను. "మనము పనిచేయుటకు సిద్ధముగానున్నప్పుడు అది మనపనియే యైనప్పుడు దాని నితరుల కెందులకీయవలయును?" అనిమాత్రమే నే ననెదను. వారు చెడుగుగా పనిచేయుదురని (కూడ) నే ననను. మనపనికిని, మనలాభమునకును హద్దులు (లేక, మితము, restrictions) ఏర్పాటు చేసినందున, మన మనస్సులు బలహీనమగుట కారంభించినవి. మనయుత్సాహము తగ్గనారంభించినది. నపుంసకత్వము (effiminacy) వృద్ధియగుచువచ్చినది. కనుక, ఇదిమనకక్కఱ లేదు. వారు విద్యావంతులగుటచే వారినక్కఱ లేదనను; వారు మంచివారు. వారు వర్తకులు; మీకంటె నెక్కువ తెలివిగలవానిని మీదుకాణములో గుమాస్తా (ఏజంటు, agant) గా నుంచరా? అట్టివా రుండవచ్చును; కాని, అట్టిగుమాస్తా (ఏజంటు ను) మీదుకాణములోనుంచి, మీరు వెలుపల నిలచి, అతఁడిచ్చు ద్రవ్యమును మాత్రమే పుచ్చుకొని యూరకుండెదరా? ఇది నిశ్చయముగ వ్యవహారసంబంధమగు సమస్య (or ప్రశ్న.) ఈ రాష్ట్రముయొక్క నిర్వాహక మట్లే యున్నది. బరోడావిషయ మేమైనది? బరోడాయొక్క చరిత్రను చూడుఁడు. బరోడాచరిత్రములో నట్టి వ్రాతలున్నవి. మెల్లియు క్రమముగా (by degrees) ఆయన చేయఁగలిగినది అక్కడ క్రమముగా జరుగుట లేదు. బరోడామహారాజుయొక్క

సింహాసనము, (gadi) శాశ్వతమగునట్లు చేయఁబడవలసివచ్చెను. అది పరంపరహక్కు (regular matter of succession) కలదయ్యెను. ఇది చరిత్రలో నిభాగము.

పూర్వము బరోడాయొక్క వ్యవహారములు పునహానుండి నిర్వహింపఁబడుచుండెను. అనగా పునహా పైవిచారణ (supervision)కు లోఁబడియుండెను; తక్కిన పనిని బరోడా రాజులు చేయుచుండిరి. ఇతరరాజులవలన (కూడ) జరుపఁబడుచుండి యుండవచ్చును. కాఁబట్టి, యిచట విద్య నేర్చుకొనుటవలన మీరుసిద్ధము (ready) అగుచో, మీరు బరోడాకుఁబోయి నవుకరి నీయవలసినదని అడుగవచ్చును. పునహా, బొంబాయి పట్టణములలో విద్య నేర్చుకొని, అచట జిల్లా మేజస్ట్రీటులుగను, మునసబులుగను, సుభాలు (subhas) గను, దివానులుగ నున్నారు. నాయబ్ దివానులు, హైకోర్టుజడ్జీలు నున్నారు. వీ రక్కడ పనిచేయుచున్నారు. వారివిషయమున యెట్టిపితూరీ (complaint) లేకుండ వారచట పనిచేయుచున్నారు. కాఁబట్టి, అట్లే యిచట జరుగుట కేమియాక్షేపమున్నది? పునహా సతారాజిల్లాలనుండి మనుష్యులు పోయి, బరోడాయొక్క పరిపాలనము జరగించుచున్న యెడల, వా రాపరిపాలనము నావిధముగనే మన రాష్ట్రములో జరుపుట కేమియాక్షేపమున్నది? ఎవరాక్షేపించిరి? దేశము (or ప్రజలు, nation) రెండు తెగలుగ విభజింపఁబడినందున నొకభాగము మహారాష్ట్రజాతి (చారిత్రక కారణమువలన నాంగ్లేయులవశమైనది;) మఱియొకటి స్వదేశ రాజుల (chiefs) స్వాధీనములో నుండినది. ఈదేశస్థులు పనిచేయుట కర్హులని యొకభాగము చెప్పుచున్నది. రెండవభాగములోని అధికార్లు వారుపనికి రాదని అనెదరు; మనము వారసునట్లే అనుచు వారివలెనే మాటలాడ నారంభింతుము. రెండు మానములు (standards) ఉన్నవి, రెండువైపులున్నవి. కావున, 'స్వరాజ్యము'నుగూర్చి మాటలాడునపు డేమికావలయును? బరోడాలోవలెనే పునహావిషయములోను, సతారావిషయములోను, అట్టి యేర్పాటులే చేయుటకు ఆక్షేప మెచట నున్నదో యిపుడు చూపవలయును. ఇంగ్లీషుగవర్న మెంటువారి అధి

కారము నిలుచును. బరోడామీఁద కూడ అది యున్నది. బరోడారాజు (chief) స్వతంత్రరాజు కాఁడు. పునహాలో పీష్వాలు రాజ్యముఁ జేసినప్పుడు రూపాయిలో 10 అణాలకు 6 అణాలవంతున బాసీన్ (Bassein) లో సంధిజరిగినది. పునహాసంస్థానము అట్లే నిలిచినయుండినయెడల వారు కూడ దానిని నిర్వహించుటకు సమర్థతకలిగియుండెడివారే. సతారా నాగపూరులోను వారు నిర్వహించెడివారే. నిజాము రాష్ట్రమునందట్టి నిర్వాహకమే జరుగుచున్నది.

ప్రస్తుతపుస్థితి

1918 సంవత్సరము ఏప్రలు తే 21 ది ఆదివారముసాయంకాలము మదరాసు రాయపేటయందలి డాక్టరు: సర్ సుబ్రహ్మణ్యయ్యరుగారి గారి విలాసమున లోకమాన్యబాలగంగాధరతిలకుగారు "ప్రస్తుతపుస్థితి"ని గుఱించి మహోపన్యాసముఁ గావించిరి. ఆనిబిసెంటు అధ్యక్షురాలయ్యెను. ఐదాఱువేల జనులు వచ్చిరి. తిలకుమహాశయుఁడు సభకు వచ్చునపుడు "వందేమాతరం" ధ్వనులు మిన్నుముట్టెను. ప్రారంభమున బిసెంటు సభాకార్యక్రమమును ఉపక్రమించుచు లోకమాన్యుని ఉపన్యసింపఁ గోరెను. శ్రీ తిలకుమహాశయుఁడు ఇట్లు చెప్పెను.

"నేఁడు మన మెట్టితీర్మానము చేసికొనినను రేపటి పరిస్థితులవలన నవి విచ్ఛిన్నమగుట సంభవింపవచ్చునని ఇదివఱకే చెప్పియుంటిని. ప్రస్తుతపరిస్థితులు అన్నియు మనకెఱుక లేకయే సత్వరముగా మీఁదఁ బడుచున్నవి. స్థితిగతులనుబట్టి నేఁడు చెప్పినవిషయములనే రేపును చెప్పవలసివచ్చునేమో చెప్పఁజాలము. ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిన కొన్నిపత్రములనుండి బాహ్యస్థితులను మనము సులభముగ నూహింపఁగలము. సుమారు మూఁడువారములక్రిందట నేను మీసమక్షమున

మాట్లాడినపుడు యుద్ధసందర్భములననుసరించి భారతదేశమునకు స్వరాజ్యమునీయవలెనని బ్రిటిషుప్రజలకుఁ జెప్పఁబోవుచుంటినని తెల్పియుంటిని. మనయోగ్యతను వారియౌదార్యమును అట్లుంచినను జాతివర్ణమత విభేదములను, న్యాయమును, ధర్మమును అట్లుంచినను సామ్రాజ్యము సంరక్షింపఁబడవలసినచో యుద్ధసందర్భములననుసరించి భరతవర్షమునకు స్వరాజ్యము తప్పక యొసఁగవలయును. ధర్మసూత్రములవలనను, అమెరికావారి నిర్బంధమువలనను, ఐర్లండునకు స్వరాజ్యము ఈయవలసివచ్చినది. ఎందులకు? స్వదేశమునందు తముచే నిరాకరింపఁబడిన ధర్మసూత్రములకొఱకు తాము యుద్ధము చేయుటలేదని ఐర్లండుప్రజలు భావించునట్లు చేయవలయునని ఆంగ్లప్రధానమంత్రి నుడివెను. ఇది యొక కారణము. ఇది బలుసుగు కారణమే. అట్లుచేయుటకు అమెరికాదేశాధ్యక్షుఁడగు విల్సనుమహాశయుఁడు కోరుట రెండవకారణము. బహుశా లోకస్వాతంత్ర్యముకొఱకును, లోకశాంతికొఱకును, ఈయుద్ధము జరుగుచున్నదని నమ్మకము గలుగునట్లుచేసినగాని యుద్ధమునందు అమెరికా యెంతమాత్రమును పాల్గొనదని చెప్పుటయే ఈవాక్యమునకు అర్థమైయుండవచ్చును. ప్రస్తుతయుద్ధము ఏధర్మసూత్రముల సంస్థాపనమునకు జరుపఁబడుచున్నదో ఆసూత్రములు స్థాపితములగుటయే అమెరికావారి యాశయము. జాతివర్ణవిభేదములను పాటింపక ఆధర్మసూత్రములను లోకమున స్థాపించుటకొఱకే యుద్ధము సల్పుచున్నచో తాము సాధ్యమైనంత సహాయము చేయుటకు సంసిద్ధులమై యున్నామని అమెరికావారు ప్రకటించిరి. పైనిఁ జెప్పిన రెండుకారణములవలనను ఐర్లండుకు తత్క్షణము స్వరాజ్యము నొసంగుట తప్పనిసరియైనది. ఈసందర్భమున తూర్పుదేశమునందును, పశ్చిమదేశమునందును, ఉన్నస్థితులను గుఱించి కొంత తెలుపవలసియున్నది. పశ్చిమమున స్థితులు విషమములై యున్నవి. ప్రతిదినమును, ప్రతిగంటయు ఇంకను విపరీతములు అగుచున్నవి. అమెరికావారిసహాయము రాకముందే ఇఁక రెండుమూఁడు నెలలలో జర్మనులు బ్రిటిషుసేనలను నాశనముచేసినచో ఇఁక ఆశలేదు.

అంతలోనే బ్రిటిషు వరాను సేనలు నాశనము చేయఁబడఁజాలవనియు, తమస్థానములను తాము నిలిపికొందురని బ్రిటిషు వరాను సేనాధిపతులును, ప్రజలును నమ్మకముతో నున్నారు. జర్మను దౌర్జన్యప్రవాహము నాపుటకు అమెరికను సేనలు సహాయము వచ్చువఱకును యుద్ధము నిలిచిపోవునంతవఱకును, మనస్థానములను మనము పట్టుకొనియుండుటయే గాదు; మనకు కావలసినది. పశ్చిమమున స్థితులు ఇట్లున్నవి. తూర్పుదేశమునఁ జూడ, ఆసియాఖండమంతయు జర్మను దండయాత్రకు గుఱికానున్నది. రాజకీయ ప్రముఖత్వ పుడాంబిక మేమియు లేకయే తూర్పుదేశమున వాస్తవస్థితులను ఉన్నవి యున్నట్లు మీయెదుటఁ బల్కెదను. ఆసియాఖండమంతయు జర్మనుదౌర్జన్యప్రవాహమునకు గుఱియగుచున్నది. రష్యాసామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నమైనతోడనే ఆసియాయందలి తురుష్కదేశమును, రష్యాయును, జర్మనుల హస్తగతములైనవి. ఎట్లైన జర్మనులు ఒకవారములో భరతవర్ష వాయవ్యపు సరిహద్దునకు రావచ్చును. అప్పటికి స్థితులు విషమించును. ఆస్థితి నెదుర్కొనుటకు మనము సిద్ధముగ నుండిననేతప్ప దైవము మనకు సహాయము చేయదు. దానినిఁగూర్చి మనము యోచించి, తర్కించి, దాని నెదుర్కొనుటకు ఏర్పాటులు చేయవలెను. రాజకీయజ్ఞానియగువాఁడు ప్రజాబలముపై నాధారపడియుండవలెను. ఇప్పుడు రెండు ప్రదేశములయందు భయస్థితి గలుగును. ఏషియాయందొక భయస్థితి; యూరపునందొక భయస్థితి. పశ్చిమమునందలి భయస్థితి నెదుర్కొనుటకు అయిర్లండు దేశమున నిర్బంధసైనికశాసనము నుపయోగించుట యొకయుపాయము తమకు నిరాకరింపఁబడని ధర్మసూత్రసంస్థాపనమునకు తాము యుద్ధము సలుపవలయునని అయిర్లండు ప్రజలకు తోఁచునట్లు చేసిననేతప్ప ఇది సాధ్యపడదు. ఇది యందఱు నంగీకరించినదే. అయిర్లండు ప్రజాశయము విషయమున బ్రిటిషుప్రజలను సాధ్యమైనంతవఱకు తృప్తిపఱిచిన వెనుక ఆంగ్లప్రభుత్వమువారు అయిర్లండున నిర్బంధసైనికశాసనము ప్రవేశపెట్ట నూహించుచున్నారు. ఆంగ్లప్రధానమంత్రి చెప్పినది ఇదియే. ఈ

ప్రకారము 2 సంవత్సరములలో 50 లక్షలనుండి 70 లక్షలవఱకును సేనను గూర్పవచ్చునని వారు ఊహించుచున్నారు. ఆవిషయమంతయు మనకు అనవసరము. ఆసియాఖండస్థితియే మనము యోచింపవలసినది. ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిన కొన్నివిషయములనుండి దీనినూహింపవచ్చును.

జర్మను నిరంకుశదౌర్జన్యము పశ్చిమమున నిలిపివేయఁబడువచ్చునని ఒక ప్రకటనము నందు గాన్పించుచున్నది. పశ్చిమమున నిలిపివేసినచో తూర్పున దాని కవకాశము కలుగవచ్చును. ఇవి నావాక్యములు కావు. ఇప్పటినుండియే యూహింపవలసియున్న ఈమహాకష్టమునుండి మాతృదేశమును సంరక్షించుటకు భారతీయులు సంసిద్ధులై యుండవలయును. ఇదియే మీకు చేయఁబడిన విజ్ఞాపనము. మీరు సంసిద్ధులైయున్నారా? సంసిద్ధులు కాకున్నచో అయిర్లండు విషయమున యోచించిన ధర్మసూత్రమునైన మీవిషయమున పాటింపకయే మిమ్ములను సంసిద్ధులగునట్లు నిర్బంధించుదురు. భరతవర్షస్థితిని సూచించు రెండవ ప్రకటనము ఆరాజప్రతినిధి ఆంగ్లప్రధానమంత్రి సందేశమును, దానికి రాజప్రతినిధి యిచ్చిన యుత్తరమును, మూఁడవది ఢిల్లీలో జరుగనున్న యుద్ధసమావేశము. వీనినన్నిటిని చూచినచో ప్రభుత్వమువారు తమచర్య నిదివఱకే నిశ్చయించుకొనిరనియు, దానిని కొద్దికొద్దిగ నాచరణమున బెట్టుచున్నారనియు నూహింపవలసియున్నది. వారు చేయఁదలఁపెట్టిన విధాన మెట్టిదియో ఇంతవఱకును బ్రకటింపలేదు. పైమూఁడువిషయములను బాగుగా యోచించినవారు భరతవర్ష సందేశవాహకుల ప్రయాణనిరోధసమయముననే యిఁక జరుగనున్న మహానాటకమున ప్రథమరంగము ప్రారంభమైనదని తెలిసికొనఁగలరు. మాకు మొదట రహదారీచీట్లు ఒసఁగఁబడినపుడు ఈచర్య యోచింపఁబడుచుండెను. ఈ విషయమున హిందూదేశాంగమంత్రికిని, రాజప్రతినిధికిని, యుద్ధమంత్రివర్గమువారికిని, ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుగుచుండెను. సందేశవాహకులు ప్రయాణమైనప్పటికి రాజ్యాంగవర్గమువారొకతీర్మానము గావించుకొనిరి. రాజ

ప్రతినిధిగారు ఏమిచేయవలయునో, హిందూదేశాంగమంత్రిగారు ఏమి చేయవలయునో, యుద్ధమంత్రివర్గమువారు ఏమిచేయవలయునో నిర్ణయింపఁబడెను. సందేశవాహకులకు ప్రయాణనిరోధ మొనరించుటయే ప్రథమకర్తవ్యము. రెండవది, ఎట్టివిధానమున ననుసరింపవలయునో నిర్ణయించుటకు సభను జేర్చుట. హిందూదేశమునందు సంస్కరణోద్యమము నణఁచుటకును, హిందూదేశమునందలి మనుష్యబలమును, ఫలసాయమును సామ్రాజ్యోపయోగములకు వినియోగించుటకును, సామ్రాజ్యసహాయార్థము మనస్ఫూర్తిగ స్వార్థత్యాగమును చేయునట్లు ప్రజలనుద్బోధించుటకును, ఈసభయందు యోచింపఁబడునని తెలుపఁబడినది. వార్తాపత్రికలకు పంపఁబడిన సభోద్దేశములు ఇవిమూఁడే. సభ యెట్టిది? మొదట స్వదేశసంస్థానములవిషయము ప్రభుత్వము వారి యోచనకురాఁగా సంస్థానాధిపతులు బ్రిటిషుపరిపాలనమునందు జోక్యముకలిగించుకొనఁగూడదని నిశ్చయింపఁబడెను. బరోడామహారాజుగారు అట్లుచెప్పిరి. మహారాజుల భావములును, ఆశయములును, ప్రజలభావములకంటెను, ఆశయములకంటెను అన్యములుగానుండును; గనుక మహారాజులును యుద్ధనిధితోఁబాటు భారతస్వరాజ్యనిధికిని సహాయము చేయుదురని తోఁచదు. సభాసారాంశమునందలి మొదటిలోపమిదియే. రెండవలోపము, అఖిలభారతశాసనసభలోని అనధికారసభ్యులది. స్థానిక ప్రభుత్వమువారు వివిధసంఘముల ప్రతినిధులను తమకుఁదోఁచినవారిని నిర్ణయించి సభకుపంపుట మూఁడవలోపము. ప్రతిప్రతినిధికిని తానుప్రాతినిధ్యమువహించుసంఘముతరఫున ఒకవోటు ఉండును. ఇట్టిసంఘములు అనేకములు భరతవర్షమునఁ గలవు. ప్రతిసంఘమునకును ఒక్కొక్కవోటునిచ్చుచో ప్రభుత్వమువారి కనుకూలముగా వోటునిచ్చువారి సంఖ్యయే అధికముగానుండును. సభలో విశేషసంఖ్యాకులు ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపఁబడినవారగుటచే ప్రభుత్వమువారిచర్యలను ఆమోదించుటయే వారివిధియైయుండును. ఆచర్యలను మనము నిర్బంధముగ

ననుసరింపవలసినదేనా? (వలదు, వలదు అని ధ్వనులు.) మనకాంగ్రెసు నాయకులు ఈసభకు రావింపఁబడుదురేమో తెలియదు. నేటిసభకు అధ్యక్షతవహించిన అధ్యక్షురాలికి ఇంతవఱకును ఆహ్వానమురాలేదు. ప్రభుత్వమువారు జరుపనున్నసభ వారితీర్మానమే హిందూదేశపు అదృష్టదురదృష్టములను నిర్ణయించును. అదియే ప్రజాశయములపై కడపటితీర్పు అగును. ఇది అయిర్లండు స్వరాజ్యవిషయికసభవంటిదైనను కాదు. ఇది యెట్టిదని చెప్పుటకు వీలులేదు; ఏమో మోసము. ప్రజాప్రతినిధిసంఘములు ప్రభుత్వమువారికి తమతమరాజకీయ సంస్కరణవిధానములను సమర్పించిరి. వీనిలో అనేకసంఘములు దేశీయసభా మహామ్మదీయ మహాసభలచే నిర్వచింపఁబడిన సంస్కరణముల నామోదించెను. మాంటేగూగారీసంస్కరణములకు ఆమోదము దెలుపవలదా? ఆమోదము దెలుపవలయుచో రాజకీయోద్యమము నడఁచివేయఁబనిలేదు. మాకు స్వరాజ్యమునొసఁగుచో మాతృదేశమును సంరక్షించుటకు మేము సంసిద్ధుల మగుదుము. వారేరాజకీయవిధానమును స్థాపింపఁబోవుచున్నారో, ఏమిచర్యపూనఁబోవుచున్నారో మన కేమియు దెలియదు. సందేశవాహకుల ప్రయాణనిరోధసమస్యవిషయములు ఇండియాకౌన్సిలునుండి కొన్నివిషయములు తెలియఁగలవు. ప్రభుత్వమువారు విశేషౌదార్యమును ప్రకటించిరని ఇండియాకౌన్సిలువారనిరి. మాంటేగూగారిచ్చటనే యున్నారఁట. ఆంగ్లజాతియంతయు మాంటేగూగారితోడనే యున్నది కాఁబోలు. మాంటేగూగారు ఇచ్చటనే యున్నారు, గనుక రాజకీయాందోళనాపరులు అవసరములేదఁట! మనకుస్వరాజ్యము నీయరనుట సులభముగ నీయవచ్చును. సందేశవాహకవర్గమువారు ప్రజలపక్షమున స్వరాజ్యముకొఱకు అనఁగా ప్రజలను సంతృప్తిపఱుచుటకు అర్థము కాంగ్రెసు-లీగువిధానము కొఱకైన ఇంగ్లాండునకు అరుగుచున్నారు. కాంగ్రెసు-లీగువిధానమును, ప్రభుత్వమువారు నిర్ణయించు విధానమును బ్రిటిషుప్రజలయెదుట నుంచుచో అదియైనను ప్రభుత్వ

END OF
TITLE